Colleg. Rom. Soc. Iesu cat. inscr. ex Bibl. Mur.

# CAROLI SIGONII
## DE DIALOGO
## LIBER.

AD IOANNEM MORONVM
CARDINALEM.



*CVM PRIVILEGIO.*

Venetiis, apud Iordanum Ziletum,
M. D. LXII.

BIBLIOTECA V. E. ROMA VITTORIO EMANUELE

# SVMMA QVAESTIONVM, QVAE PRAECIPVE IN HOC LIBRO TRACTANTVR.

QVAE cauſſæ philoſophos impulerint ad doctrinam in dialogo tradendam.

Quis primus dialogum in philoſophiam induxerit: & qui eum celebrarint.

Quarum artiũ ſubſidiis dialogus ſuſtineatur.

Quæ ſit dialogi definitio. ubi de genere, & differentiis dialogi agitur.

De partibus dialogi præparatione, & contentione.

De decoro, & ueriſimili ſeruando in dialogis.

De genere perſonarum, quæ inducuntur.

De officio perſonarum, quæ inducuntur.

De loco & tempore colloquiis idoneo eligendo.

Quibus ex locis dialogi præparatiodeducatur.

De duabus partibus contentionis, propoſitione, & probatione.

Quot modis propoſitio in dialogo conſtituatur.

Contentionem contineri imitatione decerta-
tionis, ſententiæ, & morum.
Quæ ſit ſententiæ imitatio.
Sua cuique rei apta argumenta eſſe adhibēda.
De ſingulis generibus dialogorum Platonis,
& quo modo ſcripti ſint.
De ſingulis generibus dialogorum Xeno-
phontis.
De ſingulis generibus dialogorum Ciceronis.
De moribus in dialogo ſeruandis.
De riſu facetiis in dialogis quærendo.

# CAROLI SIGONII
## MVTINENSIS
## DE DIALOGO LIBER.
### *AD IOANNEM MORONVM*
### CARDINALEM.

ANTIQVVM morem dialogorum, IOANNES MORONE CARD. ſi quis hoc tempore præceptis litterarum includere, atque ad aliquam artis rationem reuocare uelit, rem ille meo iudicio aggrediatur difficilem, ac multis partibus impeditam. Etenim ſi conſiderare attente, & contemplari diligenter uoluerit, profecto paucas eſſe artes, ac diſciplinas inueniet, quæ tam multis ad tractandum ſint obſtructæ difficultatibus, quàm quæ in fingendis ſermonibus, quemadmodum dialogus, occupantur. quippe quæ decoro in primis, & ueriſimilitudini ſeruiant, quibus tuendis officiis nihil in omnibus artibus fuit unquam uel doctiſſimorum hominum iudicio difficilius. accedit, quòd cum cetera, quæ arte, & doctrina aliqua cõtinentur, ueteris aliquod induſtriæ, ac diligentiæ lumen habeant, quod in tantis ille horum ſtudiorum prope tenebris procul intuens ad laudem ingrediatur, hoc genus omni priſcarum litterarum

terarum

terarum ſubſidio, atque inſtrumento nudatum ita eſſe reperiet, ut quo, aut unde ſe referat, tanquam ſine filo, ut aiunt, labyrinthum ingreſſus, uix longa conſultatione ſtatuere queat. Quo mihi uehementius hoc tempore laborādum eſt, ut ſuſceptum huius renouandæ, atque a ſilentio, & obliuione hominum uindicandæ doctrinæ munus, quantū conſequi ſtudio, atque induſtria poſſum, commodiſſime tuear. in quo ea me præter ceteras iam nunc urgeri difficultate cerno. qui ſi propriis ingenii, atque induſtriæ meæ uiribus, quæ quàm exiguæ, atque imbecillæ ſint, non ignoro, uniuerſum me huius diſputationis onus ſublaturum eſſe profitear, uereor, ne iure aliis imprudens, nonnullis uero fortaſſe etiam impudens uidear: ſin autem nihil me dicam, quod ab antiquorum conſuetudine diſciplinæ abhorreat, allaturum, ſed ex præclaris eorum monumentis, tanquam ex uberrimis quibuſdam fontibus omnes huius quæſtionis riuulos deducturum; ne uero mecum ipſe pugnare exiſtimer, pertimeſco. qui quod genus apud ueteres neglectum, deſertumq. eſſe affirmem, id ipſum pulcherrimis ueteris illius doctrinæ pigmentis me pollicear expreſſurum. Eſt tamen quo me in his poſitus anguſtiis, ac difficultatibus tuear. Ego enim ita ſtatuo, primum antiquorum eam fuiſſe ingenii, atque doctrinæ facultatem, & copiam, nihil ut ſit in rerum ratione tam reconditum, atque ab hominum oculis, mentibusq. remotum, quod non aliqua ratione, præceptis, & inſtitutis eorum uariis perſequendis, e tenebris

bris

bris educi, atque in lucem, conſpectumq. proferri poſſit, ſi quis ſtudium, ac diligentiam adhibuerit. deinde uero, cum artem omnem conſtet, aſſidua illorum, qui in aliquo ſtudio cum laude uerſentur, obſeruatione conſtitui, nihil eſſe debere impedimento puto, quin quam illi ceteris in rebus rationem, eandem nos quoque eorum imitatione adducti ad dialogi doctrinam, atque artem conficiendam adhibeamus. adeo ut ſi quid Plato, quid Xenophon, quid Cicero ſpectauerint, quos in hoc ſcribendi genere præter ceteros excelluiſſe, omnes fatentur, attulerimus, ſatis officio noſtro feciſſe, ac quid in tanto munere præſtari, & caueri oporteat, cumulate docuiſſe uideamur. Sed hæc quidem poſt facilius, cum de re diſputabitur, apparebunt. Nunc autem te intuens, Ioannes Cardinalis, cuius hæc mihi ſcribenti uenerabilis ſpecies, & eximia uirtus aſſidue ante oculos obuerſatur, uehementius quoque conturbor, cum hominis, quem mihi appellandum huius inſcriptione libelli ſuſcepi, ſummam dignitatem, inſtitutumque uitæ conſidero. uix enim mihi perſuadere poſſum, te tum maioribus eccleſiæ Dei muneribus impeditum, tum grauioribus aliis chriſtianæ pietatis ſtudiis occupatum ad hæc ipſa, qualiacunque ſint, ne oculis quidem perluſtranda ſpatii aliquid habiturum. quin etiam uenit in mentem aliquando ſubuereri, ne iudices, ſubtiliorem hanc omnem de dialogo quæſtionem a philoſophis quōdam ocio abundantibus, atque doctrina in ſcholis excultam ocioſis potius nonnullis hominibus, ac

de

ne quidem

de unius humanæ doctrinæ laude nimis anxie laborantibus conuenire, quàm tibi, cuius omnis eſt ad rectiſſimas pro chriſtiana rep. actiones, & ad ſanctiſſimam diuinarum rerum contemplationem cogitatio, & cura conuerſa. Atque hæc quidem etſi ego eſſe ueriſſima ſentio, fit tamen neſcio quo modo, ut cum ex altera parte humanitatis, quæ in te præcipue elucet, magnitudinem mihi propono, prorſus non deſperem, eorum tibi ſtudiorum memoriam non omnino iniucundam futuram, unde & excellentium quondam uirorum omnium fere laus eſt conformata, & tu in primis ad tantam & ſapientiæ, & uirtutis præſtantiam perueniſti. De qua quotieſcunque cogito (ut autem ſæpius id faciam, præcipua quædam, qua te puer olim in patria mea ſummum ſacrorum antiſtitem uenerari, ac colere inſtitui, animi erga te mei propenſio cogit) toties honeſtiſſimo tuo excitatus exemplo ad uerum pietatis, & fidei cultum, & ad ſolidam laudis rationem non ambitioſa aliqua ueteris philoſophiæ doctrina, ſed ſola uitæ innocentia, ac chriſtianæ religionis diſciplina perſequendam accendor. Sed de præclaris tuis quidem laudibus alias commodiore loco pluribus.

NVNC uero de dialogo ſic agemus, ut omnem diſputationem ab eius definitione explicanda ducamus. quod in primis diuinum hominem facere ſolitum Ariſtotelem intelligimus. Verũ ante quàm quid ſit dialogus, aut qualis inueſtigetur, tres nobis quæſtiones uidentur eſſe attingendæ utiles in primis, ac neceſſariæ. primum, quæ cauſſa philoſophos impulerit ad doctrinam in dialogo, et diſputatione tradendam, deinde quis hoc ſcribendi genus in philoſophiam primus induxerit, poſtremo quarum artium adminiculis egregia huius ratio diſciplinæ innixa ſit. Dicamus autem primum de prima. Mihi quidem horum de ſtudiorum laude diligẽtius cogitanti cum multæ aliæ rationes, cur dialogus à philoſophis ſit inuentus, occurrunt; tum hæ præcipue duæ. quas in doctiſſimis duorum philoſophorum commentariis, Ammonii, Simpliciiq. reperio, quarum una eſt ab imitandi conſuetudine tracta, ab ratiocinandi altera. Imitandi uero dixi, quia ſi quis omnia circumſpiciat, facile intelliget quæcunque apud ueteres prodita litteris, et conſignata monumentis ſunt, omnino aut ſimplici expoſitione, aut adhibito aliquo imitandi ſtudio memoriæ commendata. hæc autem ſunt, quæ iidem illi αὐτοπρόσωπα, καὶ διαλογικὰ συγγράμματα nominarunt. quorum eam fuiſſe uim Ammonio placet, ut in iis officium omne diſputationis auctor ipſe doctrinæ ſubiret, in his aliena inducenda perſona ſibi ſubſidium compararet. id quod quia aſſequi ſine aliqua alieni ſermonis ſimulatione non poſſet, propterea ad imi-

mitandi verbo quid intelligat.

tationem, quaſi quidam poeta confugeret. Imitari autem hoc loco dico, quemadmodum in tertio de republica optimus totius huius diſciplinæ auctor definiuit Plato, ſimilem ſe ei, quem imiteris aut uoce, aut figura præſtare. Cuius definitionis non eſt ea ſententia, quam ſignificauit in ſecundo de oratore Cicero, cum de ea exercitatione, qua imitando laus paritur eloquentiæ, diſputaret, ut imitari ſit, quem probes, in eo, quæ maxime excellant, diligentiſſime perſequi. Etenim ſi quis diligenter attenderit, facile inueniet, poſſe nos duobus modis aliquem ſiue oratorem, ſiue poetam imitando effingere, uno, ſi tota mente, atque omni animo eum intuentes, quàm maxime poſſimus, uerborum grauitate, et elegantia, et copia figuræ eius, formæq́; dicendi ſimilitudinem aſſequamur; altero, ſi eius perſona ſumpta, orationem eiuſdem ita ſimulemus, ut qui audiunt, non nos loqui putent, ſed illum ipſum, quem nobis delegimus imitandum. præclare. neque enim idem eſt omnino ſtudium, ſi quis diuinam illam dicendi copiam, in qua unus præ ceteris excellit Cicero, conſectetur imitando, atque ſi ipſum loquentem faciens, in eius oratione mores, ac motus animi eius effingat. neque eadem artificii laus debetur, ſi quis Titiani pictoris hoc tempore nobiliſſimi in exprimenda uiri alicuius effigie ſolertiã imitabitur, atque ſi ipſum agentem, aut meditantem aliquid ea elegantia ſimulabit, ut illum ipſum, non eius imaginem uidere, & ex ea mores, at perturbationem animi perſpicere uidearis. quorũ quantum

imitari quid apud Ciceronem de oratore.

duobus modis imitari possumus.

σοφῶς.

tum inter utrunque genus interſit, quis eſt tam igna rus rerum, qui non uideat? ſi quidem in eo ſtudio ad noſtram utilitatem, in hoc ad alienam delectatio nem elaboramus. atque imitatorum eorum diligen tiam ratione, horum uirtutem ipſo omnium acerri mo iudice ſenſu iudicare ſolemus. Ergo, qui, ut ad rem redeam, in dicendo ita uerſabitur, ut præclare alterius, quem loquentem exprimat, orationem effingat, is optime eſſe imitatus altero genere imitationis exiſtimabitur. cuius ea in ſcriptis laus non eluceſcet, is ſiue uerſum, ſiue orationem attulerit, longe erit ab omni imitationis ſtudio, ſi Platoni credimus, amouendus. cuius hæc aperte in eo loco ſententia eſt, ſi ſe poeta non occultauerit, id eſt, ſi perpetuam narrationem nullo inducto ſermone attulerit, ipſum omni prorſus imitationis laude uacaturum. Ita fit, ut Ariſtotelem, ceteroſq. qui præcepta rerum grauiſſimarum pedeſtri oratione complexi ſunt, ab omni prorſus imitatione excludere oporteat, quia ſermones hominum imitando non perſequantur, eademq. ratione Empedoclem, & Lucretium, qui res phyſicas uerſibus perſtrinxerunt. unde eos merito in philoſophorum potius numerum referendos Ariſtoteles putauit, quàm poetarum. Atque hoc quidem de oratoribus eſt iudicium quoque faciẽdum. non enim aliorum illi ſermones inducunt, ex quibus eorum mores, & motus animorum diſpiciamus, niſi raro, & fortuito. Nam neque in omni cauſſa, neque in omni parte orationis hanc uel ſermocinationem, uel conformationem adhibent, nec

cum faciunt, id habent ante oculos, ut quemadmodum poetæ, imitando uoluptatem efficiant, ſed ut facilius eà ratione fidem faciant iis, à quibus audiuntur. cuius rei ſignum illud eſſe certiſſimum poteſt, quòd facile ſine eiuſmodi ſtudio etiã quod cupiunt, aſſequuntur. niſi uero T. Milonem Cicero aliter in ciuitate retinere non potuit, ni tales Clodianorum ſermones aſſimulaſſet: Heus ubi Ruſcio, ubi Caſca? Clodius inſidias fecit Miloni? fecit. certa crux. nullas fecit. ſperata libertas; aut M. Cœlium ueneni Clodiæ dati crimine liberaturus non fuit, niſi Ap. Cæcum ab inferis excitaſſet, qui ita cum Clodia loqueretur: mulier quid tibi cum Cœlio? quid cum homine adoleſcentulo? quid cum alieno? cur aut tam familiaris huic fuiſti, ut aurum commodares, aut tam inimica, ut uenenum timeres? non patrem tuum uideras, non patruum, non auum, proauum, atauum audieras conſules fuiſſe? & reliqua, quæ ſequuntur. quibus Cæci ſenis priſcos mores, & antiquam illam ſeueritatem, ac triſtitiam ſimulauit egregie, non uoluptatis gratia, ſed utilitatis, id eſt ad incitandos in Clodiam, cuius opibus Cœlius oppugnabatur, iudicum animos. Eademq. ratione ne ipſarum quidem ſcriptores hiſtoriarum omnino operam dare imitationi putandum eſt, tum cum monumentis ſuis ſermones hominum mandant. neque enim artis eius modum uoluptate terminant, quæ ſeiungi ab imitatione non poteſt, ſed utilitate, quam ultimum eſſe finem hiſtoriæ, certum eſt. Plato tamen, quem potiſſimum in hac quæſtione ſequimur

ut

auctorem, qui fingendis in hiſtoria ſermonibus delectantur; eos imitatorum in numerum uidetur referre, cum Homerum imitaturum fuiſſe negat, ſi in principio Iliadis eiuſmodi narrationem adhibuiſſet, ut Chryſis, aut Agamemnonis potius ſententiam, quàm uerba ipſa perſequutus eſſet, hoc modo: Cũ Chryſes ſacerdos in caſtra ueniſſet, precatus eſt deos, ut Græcis incolumibus poteſtatem Troiæ potiendæ concederent, ipſi uero mercedem accipientes, & deum uenerantes ſibi filiam reſtituerent. Quæ cum dixiſſet, alii quidem Deum uereriti aſſenſerunt. Agamemnon autem ira incenſus, eum extemplo abire, neque poſthac redire iuſſit. fore enim, ut eum nec ſceptrum, nec Dei coronæ protegerent. Quod idẽ ex eius ſententia proditum eſſe a Proculo homine erudito in primis, & admirando in expoſitione Politiæ uideo, cum ait, dictionis a Platone tria genera tradi, unum, quod actionem contineat, & imitationem, cuiuſmodi comœdiæ ſunt, & tragœdiæ, alterum, quod narrationem ſine imitatione, quale eorum eſt, qui dithyrambos ſcribunt, atque res geſtas nullo inducto ſermone litteris produnt, tertium, quod ex utriſque confuſum eſt. qualis eſt Homeri poeſis, quæ tum rerum narrationibus, tum perſonarum imitationibus interpuncta eſt. Atque hæc quidem eſt de hiſtoriis noſtra ſententia. Nam de epiſtolis dubitandum non eſt, quin, ſi artium præcepta contineant, idem atque de commentariis philoſophorum exiſtimemus; ſi adhortationem, aut conſolationem, aut aliud eiuſmodi officium gene-

ris,

ris, quod de oratorũ; ſi negocia, resq. geſtas, quod de hiſtoricorum. Vt ergo genus eſt quoddam monumentorum omnis prorſus expers imitationis ab antiquis excogitatum, ſic contra repertum eſt alterum, in quo nihil ſine imitatione conficeretur. Nam primum epici poetæ res geſtas heroum litteris mandare imitando cœpere, ut Homerus reditum Vlyſſis in Ithacam, Virgilius aduentum Aeneæ in Italiam, Silius bellum Annibalis, Lucanus Cæſaris. Neque enim aſſentior iis, qui Ariſtotelis ueſtigiis inſiſtentes, Lucanum, & Silium è numero eiiciunt poetarum, quia res factas uerſibus perſequuntur. neque enim uideo, ſi Homerum poetæ nomine decoramus, qui hiſtoriam de Achillis ira ad Ilium uerſibus eſt complexus, cur Silium, & Lucanum ſpoliemus, qui bellum Punicum, & ciuile tractarunt. præſertim uero cum ſatis notum illud extet Ariſtotelis præceptum, poetæ licere aut res geſtas, aut quæ geri potuerint, amplexari, hoc eſt aut ueras, aut quæ ueri ſimilitudinem conſequantur, actiones litteris, ac memoriæ commendare. Silius uero, ac Lucanus bella hæc non hiſtoricorum, ſed poetarum more deſcripſerint. Id quod epiſodiis pro arbitratu fingendis, & deum, dearumq. conſiliis, & hominum concionibus intexendis, atque feſtiuis rerum narrationibus, & iucundis locorum deſcriptionibus aliunde petendis conſequuti ſunt. quibus ornamentis eiuſmodi eos fere carere, qui hiſtoriam ſcribunt, nemo eſt, qui ignoret. neque uero ſatis mirari poſſum, cur, ſi Pompeius, aut Annibal idoneũ

ſuppe-

ſuppeditare tragicis poetis argumentum potuerunt, non item epicis potuerint; ſi modo quæ poemati utrique debentur, imitationis præcepta ſint diligentiſſime cnſtodita. Quod ſi quis eos contra leges a ſummo doctore traditas integri belli hiſtoriam eſſe perſequutos dicat, in quo plures actiones, non una unius hominis continetur; fabulamque, quam imitemur, unam eſſe oportere contendat, næ ille malos potius fuiſſe poetas eos, quàm omnino non fuiſſe poetas uincet. Vt enim ex imitatione poeta, ſic non bonus poeta ex praua imitatione euadat neceſſe eſt. Quod autem in hiſtoria, rebusq. geſtis contigit, idem quoque, ſi quis diligenter animaduertat, in oratoribus, & epiſtolis ſentiet eueniſſe, ut ad eos imitatio quoque traducta ſit. Nam & apologia Socratis a Platone ſcripta, in qua Socrates in iudicio cauſſam dicit, & Ouidii epiſtolæ, & Luciani, quas alieno nomine poetica licentia confinxerunt, imitatione non uacant. Quæ igitur ratio doctiſſimos homines, ut de ceteris rebus & remota, & adiuncta imitatione ſcriberent, mouit, eadem ut ad eas etiam, quæ in philoſophia differerentur, utrunque hoc adhiberent inſtrumentum, adduxit. quam uero cum imitatione coniunctam eſſe uoluerunt, dialogum appellarunt. in quem haud ſecus, ac in poeſim imitationis nomen conuenire, poſt planius indicabo. Itaque de diis, de natura, de uirtute, de rep. de re familiari tractanda duo extiterunt genera ſcriptorum, quorum alterum præcipue ab Ariſtotele celebratum eſt, alterum a Platone. Atque hæc quidem

dem eſt ex imitatione ducta dialogi cauſſa. quam uero noſtra ratiocinandi uis, ac conſuetudo peperit, ea eſt huiuſmodi. Illud ſanè inter omnes conſtare uideo, ad cauſſas rerum conſilio, & ratione perueſtigandas, duplicem nobis a natura uiam fuiſſe munitã, unam, ut ſecum quiſque, quid ueri eſſet in rebus, exquireret, alteram, ut cum altero. quorum illud tacita quadam animi agitatione ſuſciperetur, hoc aperta eius, quo cum diſputaremus, percontatione, atque reſponſione. Neque uero quantus in tacita illa rerum, ac quieta contemplatione fructus poſitus ſit, eſt declarandum. de ea uero, quæ cum altero palam inſtitui rerum diſquiſitione ſolet, præclarum habemus Socratis apud Platonem teſtimonium, qui cum Protagoram ſecum congredi recuſantem ad diſputationem omni ratione tentaret elicere, eo altercando peruenit, ut cõmodius omnia, & melius adminiſtrari, & exquiri a duobus, quàm ab uno demum aſſereret. Noli enim, inquit, Protagora, exiſtimare, me tecum diſputationem ob aliã rem inſtituere, quàm ut ea diſcutiam, quæ mihi dubitationem afferunt. etenim ſcite illud Homerum dixiſſe arbitror, ſi duo ſimul eant, commodius res agetur. plus enim nobis omnibus ſuppetit facultatis, & copiæ ad res omnes conficiendas, dicendas, atque intelligendas; ſoli uero ſi cui quid in mentem uenerit, ſtatim ille concurſans, cui id indicet, quærit. Neque uero, dum ueritatem rerum quocunque modo ratione uenamur, quenquam negaturum eſſe arbitror, niſi plane omnis ſit liberalis eruditionis ignarus,

ignarus, quin id duabus rationibus aſſequamur, aut a ſingulis rebus ad uniuerſas aſcendentes, qui rationis progreſſus inductio appellatur, aut ab uniuerſis ad ſingulas delabentes, qui ſyllogiſmus communi uocabulo nominatur. Omnino autem ſiue hanc, ſiue illam officii, & muneris huius partem ſpectemus, duas illas, de quibus diximus, doctrinæ tradendæ uias inducamus neceſſe eſt. quarum illam Græci, ut ſupra dixi, αὐτοπρόσωπον, hanc διαλογικὴν appellarunt. Etenim ſi quis ſyllogiſmum ad eam diſputandi conſuetudinem, quæ nobiſcum inſtituitur, accõmodauerit, inductionem ei, quæ cum altero ſuſcipitur, relinquat neceſſe eſt, quæ dialogus appellatur. ſin autem ſyllogiſmum non in eam potius, quàm in hanc doctrinam cadere, ac conuenire contenderit, hoc ſaltem ille det oportet, cum ſyllogiſmi alii ex ueris, & propriis hauriantur, unde ſcientia, alii ex opinabilibus, & communibus, unde opinio paritur: quoniam illi diſputationi ei congruunt, in qua una tantum pars, quæ ſit uera, defenditur, hos ei, in qua in contrarias partes dialecticorum more diſſeritur, conuenire, unde ductum quoque nomen dialogus habet. Atque hoc ipſum etiam non obſcure demonſtratum eſſe ab Ariſtotele uideo. qui cum in Topicis dialecticam ad congreſſus ualere, & diſputationes dixit, quid aliud, quàm ad dialogos doctorum hominum, intellexit mutuis percontationibus de ui, ac natura rerum omnium diſquirentium, non neceſſariis, ſed probabilibus argumentis; quorum illa, ut ipſe admonuit in priore eorum librorũ, quos

de demonſtratione compoſuit, eam habent uim, ut ad internam orationem admoueantur, atque hominum etiam uoce repugnantium tacita iudicia labefactent; hæc uero, ut ad exteriorem, nec niſi ex aperta eorum, quibus cum diſſerunt, confeſſione, uictoriam referant. Itaque cum multa alia Ammonius egregie, tum hoc in primis; Ariſtotelem in utroque ſcribendi genere illum quidem euigilaſſe, uerum non eodem modo. nam in iis ſcriptis, in quibus ipſe ſolus loquitur, quaſi cum ueris ac legitimis diſciplinæ ſuæ cultoribus agat, quæ ſibi quaque de re placeant, ea argumentis firmiſſimis, ac ſubtiliſſimis, & quæ uix ab imperita multitudine intelligantur, confirmare. in dialogis uero, ut qui popularem utilitatem intueatur, eaſdem res illas rationibus ſimplicioribus quibuſdam, & imbecillioribus, & quibus uulgus aſſentiatur imperitorum, probare.

Quibus uerbis eam ſcriptorum Ariſtotelicorum inferre diuiſionem uidetur, quam alii aliis nominibus ediderunt, cum eorum partim ἀκροαματικὰ, partim ἐξωτερικὰ nominarunt. id quod a M. Cicerone libro de finibus quinto eſt mandatum, cum ſcripſit, duo genera librorum fuiſſe Ariſtotelis, unum populariter ſcriptum, quod ἐξωτερικὸν appellauit, alterum limatius, quod in commentariis reliquit: poſt autem a Plutarcho, Gellio, ac denique ab optimo quoque Ariſtotelicæ diſciplinæ explanatore eſt repetitum, quanquam non ab omnibus uno modo. Plutarchus enim in Alexandro, & Gellius libro xx exotericis ciuilem, & moralem, & oratoriam ratio-

nem,

nem, acroamaticis rerum, quæ de natura, ac de Deo diſſeruntur, atque omnino ſubtiliorem omnẽ philoſophiam aſcribunt. Cicero uero, & Alexander, & Euſtratius, & reliqua Ariſtotelicorum interpretum ſchola differentiam hanc non ex rerum, quæ diſputentur, uarietate, ſed ex ipſa tractationis diſſimilitudine trahunt. de iiſdem enim rebus bis ab Ariſtotele diſputatum eſſe ſignificant, in acroamaticis quidem ſubtilius, atque ad limãdam ueritatem aptius, in exotericis uero probabilius, atque ad efficiendam opinionem accommodatius. Itaque Alexander, qui princeps huius eſſe diſciplinæ, & quaſi coryphæus putatur, in ea expoſitione, quam ad primum edidit Topicorum, aperte in exotericis plurima probabiliter ab eo de moribus, & natura diſputata eſſe aſſeruit. Atque hanc quidem conſuetudinem non in ſcribendo ſolum, ſed etiam in docendo ipſum retinuiſſe Gellius, & Euſtratius, & Plutarchus declarant; cum iuſtis, ac germanis auditoribus, & quorum ipſe ſpectatum haberet ingenium, acroamaticam, & quidem matutinis horis in Lyceo tradidiſſe diſciplinam aiunt, aliis uero extra Lyceum exotericam ueſpertinis. Quamobrem ſatis conſtituere non poſſum, quid multis hoc tempore, & quidem doctis uiris, & in bonarum artium tractatione non mediocriter uerſatis uenerit in mentem, tantum ueterum conſenſum, & tam conſtantem ſummorum hominum auctoritatem contemnẽtes, exotericos apud Ariſtotelem commentarios, qui extra rem propoſitam ſcripti ſint, interpretari. ut ſi exempli gratia in

Nicomachiis de uariis ſe facultatibus animi dixiſſe teſtetur in exotericis; libros potius de animo tres ab eo ſignificari putent; quàm Eudemum dialogum, in quo idem argumentum ab eo tractatũ eſſe, quod in illis tribus nobiliſsimis, Philoponi ſatis locupleti teſtimonio cognitum eſt. præſertim uero cum Cicero, qui eos libros ſtudioſe legiſſe uidetur, ſe in ſuis dialogis uti procemio ſcribat ad Atticum, ut Ariſtoteles ſolet in exotericis. Quæ quidem exoterica alio nomine ἐγκύκλια uocitata, teſtis eſt ſcriptor non contemnendus Simplicius, qui, ſcribente in primo de cælo Ariſtotele, ſe de rebus diuinis locutum eſſe ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις φιλοσοφήμασιν, interpretatur ἐγκύκλια φιλοσοφήματα ab eo dici, quæ ex ordine a principio multitudini imperitæ erant tradita, quæ idem ille exoterica quoque nominare ſolitus ſit, ut ἀκροαματικὰ, & συνταγματικὰ, in quibus plus ſtudii, atque operæ poſuiſſet. de iis autem rebus in libris de philoſophia egiſſe, libros intelligentẽ, non qui metaphyſici, ſed qui tres de philoſophia præcipuo indice erant inſcripti, quorum Cicero, & Laërtius meminerunt, & ipſemet in primo de animo; quo loco Simplicius ait, intelligi commentarios, quos ille de bono ex Platonis ſermonibus deſcripſerat, & in quibus Pythagoricas, & Platonicas de iis, quæ ſunt, ſententias litteris, memoriæq; prodiderat. quos fortaſſe libros quoque intellexit, cum in Nicomachiis felicitatem in honore poſitam eſſe abnuens, addidit, de iis ſatis eſſe ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις diſputatum. in quæ uerba quædam prope portenta Euſtratius de certo carminum genere

re ab Ariſtotele ſcripto confingit, cui neſcio, cur eru ditus quiſquam aſſentiatur. Quibus ex rebus, ut ad rem redeamus, illud conſtituendum uidetur, cum dialogos ab Ariſtotele ſcriptos, inter exoterica eiuſdem monumenta eſſe referendos, tum eos ipſos ad probabiles inducendas diſputationes ab eo celebratos fuiſſe. Quamobrem præclare Lucianus auctor in primis bonus, qui dialogum philoſophiæ filium uulgari ſermone hominũ uſurpari ſolitum ſcripſit. quanquam neſcio, an rectius omnis eum honeſtæ doctrinæ parentem poſſimus dicere. quippe qui uiam nobis oſtendat; quam ingreſſi ab iis, quæ opinione ad ea, quæ mente percipiuntur, & omnino ab iis, quæ ueriſimilitudine ad ea, quæ ueritate nitantur, facilius peruenire poſſimus.

Huius igitur moris (iam enim ad alteram quæſtionem oratio mea delabitur) haud obſcura, ut uideo, fertur origo. Habeo enim auctorem Laertium, qui in eo cõmentario, quem de uita Platonis ſcripſit, famam quondam increbuiſſe prodidit, dialogum a Zenone Eleate primum eſſe confictum, Ariſtotelem tamen, teſte Fauorino, in primo eorum librorum, quos de poetis reliquit, eius primordia Alexameno Teio detuliſſe, ſibi uero uideri, dialogi laudem Platonis induſtria eſſe perfectã, ac propterea iure ipſum primas eiuſmodi inuentionis tuliſſe. Hic autẽ locus idem ferè ab Athenæo libro eſt undecimo pertractatus. Is enim Platonem negat, dialogorum fuiſſe auctorem. ante ipſum enim Alexamenum Teium ei ſtudio inſeruiſſe. idque Niciæ Nicæenſis, & Soterionis,

nis, & Ariſtotelis non obſcuro teſtimonio comprobat; Ariſtotelis autem etiam ex libro de poetis hæc uerba profert: Igitur Sophronis mimos, qui dicuntur, ſermones non metricos, & imitationes eſſe negemus, aut Alexameni Teii dialogos, qui ante Socraticos ſcripti ſunt? Ex quibus uerbis colligit, apertè placuiſſe Ariſtoteli, ante ab Alexameno, quàm a Platone dialogos eſſe conſcriptos. Quæ cum ita ſint, ſane dubitari de origine, & primis quaſi incunabulis dialogorum non licet. Proq; certo habēdum eſt, hanc doctrinæ laudem excellenti aut Zenonis Eleatis, aut Alexameni Teii eſſe ingenio inchoatam. quam uno propè tempore quicunque a Socratica diſciplina ſunt profecti, ut uideo, perſequuti ſunt. quorum clariſſimi Plato, Xenophon, Aeſchines, & Antiſthenes, paullo uero obſcuriores Ariſtippus, Phædo, Euclides, Stilpo, Crito, Simo, Glauco, Simmias, & Cebes fuerunt. ex quibus primus Simo, ut proditum eſt a Laertio, Socratem diſputantem induxit. hic enim cum artem cerdonicam factitaret, Socratem officinam ſuam frequentantem, ac nonnulla diſſerentem diligenter dicitur attendiſſe, atque earum diſputationum commentarios in xxx dialogos contuliſſe, qui σκυτικοὶ, ideſt cerdonici dicti ſunt. Horum tamen omnium laudes unus propè obſcurauit ſplendoris ſui magnitudine Plato. cuius deinde gloriam Ariſtoteles æmulatus, Ariſtotelis uero Theophraſtus, & Heraclides, incredibile eſt, quantum huic generi amplitudinis, ac dignitatis attulerint. quanquam non eodem iudicio omnes, ut

post

poſt dicam, in hoc ſtudio ſint uerſati. Neque uero hac laude Romani carere in primis gloriæ appetens natio uoluit, immo ut multa alia a Græcis ſumpta, ſic hoc ſtudium ab iis acceptum melius aliquanto, atque illuſtrius reddidit, inter quos unus ita Cicero grauitate, prudentia, & copia præſtitit, ut cum ſuperioribus magnam laudis partem eripuerit, poſteris ſpem etiam ademerit imitandi. Sed de Tullianis laudibus alias. nunc, quod inſtat, agamus.

Illud autem ſequitur, ut cuius quaſi magiſtri præceptis, atque artificio ſit dialogus inſtruendus, indagemus. id quod in tertio loco quærendum poſueramus. Quod dum faciemus; ne minimum quidem à præclaris ueſtigiis Ariſtotelis recedemus, qui cum in principio librorum de ſtudio dicendi aperuiſſet, quid in eorum arte, qui præcepta de dicendo reliquerant, deſideraret, undenam præſidia tanto demum ſtudio eſſent petenda, expoſuit. idque dixit, partim dialecticæ artis, partim ciuilis prudentiæ ſubſidiis ſuſtineri. Itaque ſi ipſe hoc loco præſtantem dialogi formã non unius expleri artis officio dixero, alienum nihil ab eius me natura protuliſſe arbitrabor. Tres enim ſunt artes, quarum præceptis, ac inſtitutis dialogus informatur, nempe poetarum, oratorum, & dialecticorum. poetarum, quia eadem, quæ in poeſim, in dialogum imitatio cadit: oratorum, quia ſoluta, non numeris uincta oratione ſcribitur. Quocirca neque in poeticis præceptis hæſitantem, neque in oratoriis inſtitutis rudem prorſus eum eſſe oportet, qui egregie, & cum laude ſit in

hoc

ipſo ſcribendi genere uerſaturus. Idem de hiſtoria iu pico. Neque enim M. Tullium laudo, qui in ſecundo de oratore hiſtoriam ex omni parte oratori ſubiecit. cur non laudem, hæc cauſſa eſt. quia neque oratoris definitio, nec finis poteſt in hiſtoricum conuenire. quis enim, quæſo, unquam hiſtoricum eum eſſe, qui facultatem teneat uidendi, quid in quaque re ualet ad perſuadendum, aut eundem, ut perſuadeat, propoſitum habere, probabit? Itaque qui narrationem hiſtoricam rhetoricis inſtrui præceptis dixerit, ille mea quidem ſententia uehementer errabit. non enim eodem modo narrat hiſtoricus, atque orator. ille enim ut uere, quæ euenerint, poſteritati prodat, hic ut ex ipſa narratione ueriſimilia ad fidē faciendam argumenta depromat. Itaque ſimpliciter ille, & aperte, callide hic, & aſtute ſe gerit. niſi forte necem Clodio a Milone illatam, eodem artis apparatu expoſuiſſe Liuium ducimus, atque a Tullio factum uidemus. Quod ſi quis dictionis hiſtoricæ ornamenta ab ea Rhetoricæ parte eſſe promēda dicat, quæ de ornatu tractat orationis, ne ſic quidem, opinor, ſe probe ſenſiſſe inueniet. cum aliam longe oratoris præſertim, qui in ciuitate uerſatur, (talem enim nobis adhuc rhetorici artifices deſcripſerunt). atque hiſtorici dictionem eſſe cognouerit. Non nego tamen, quin ut poetis in ſermonibus ſimulandis, maxima ab artificibus dicendi adiumenta ſubminiſtrentur, quippe quorum inſtitutis omnis ſiue uera, ſiue ficta ciuilis oratio conformetur; at partem eſſe rhetoricæ poeticam, aut hiſtoricam facultatem

qui

qui propterea concludere uoluerit, is mehercule parum, quæ ſint ſingularum harũ officia artium, intellexerit. Quorſum hæc? dicet aliquis. ut illud intelligatur, quemadmodum hiſtoria, partim rhetorum, partim ſiue philoſophi, ſiue hiſtorici cuiuſdam doctoris, atque magiſtri monitis exornatur, ſic perfectam dialogi ſpeciem tum poeticis, tum oratoriis inſtitutis abſolui, poeticis ad imitationem cum perſonarum decoro ſuſcipiendam, oratoriis ad orationẽ eloquentiæ luminibus illuſtrandam. Quanquam ne hoc quidem eſt ſatis. dialectica ſuppellex adiungatur neceſſe eſt, ſine qua nec acutum, ac difficile diſputationis munus præclari ſcriptor dialogi ſuſtinere, nec idoneam poſcendæ, aut ponendæ quæſtionis conſuetudinem, aut probabilia quæ ſint, ex rebus eliciendi, aut aduerſarii urgendi, aut ex eius forte inſidiis, tanquam ex laqueis elabendi, quæ omnia ut dialecticæ, ſic dialogorum ſunt inſtrumenta, rationem cognoſcere poterit. Ex quibus rebus apparet, cuius, & quanti hominis ſit, dialogum ſcribere, cuius laudem non unius, ſed multarum, earumque ſummarum artium liberalitas, ac beneficentia tueatur.

His rebus ita conſtitutis, deinceps ſequitur, ut dialogi definitionem afferamus, quæ maxime uim, et naturam eius explanet. quam ſi probe poterimus indagare, nihil erit negotii, reliqua, quæ tradenda ſunt de antiquo dialogi more præcepta, Ariſtotele ipſo auctore, ſubtexere. quem ipſum animaduerto tum in iis libris, quos de moribus, tum

in iis, quos de arte dicendi ſcriptos reliquit, initio diſputationis, felicitatis, & rhetoricæ definitionem ita conſtituiſſe, ut ab eis quaſi exordiis longam nobiliſſimarum, quas deinceps aliam ex alia nectit, quæſtionum ſeriem aptiſſime contexuerit. Primum autem qui ueterum, deinde qui meus hac de quæſtione ſit ſenſus, exponam, ut ſi non omnino decretis illorum aſſentiar, ea ſaltem ad ueritatem certioribus ueſtigiis indagandam adhibeam. Inuenio apud Laertium in uita, de qua dixi, Platonis, dialogum definiri, qui ex percontatione, & reſponſione conflatus ſit de aliqua rerum earum, quæ in philoſophia uerſentur, & ciuilium, ſeruato perſonarum, quæ inducuntur, decoro, neque neglectis prorſus ornamentis orationis. Cui ego deſcriptioni ut multa ad maturam dialogi exprimendam deeſſe puto, ſic neque prorſus nobis acquieſcendum, neque penitus repugnãdum exiſtimo. quæ enim poſita ſunt, non omnino incommode dicta ſunt illa quidem, uerum ad rem tantam non ſatis. neque enim imitationis genus expreſſum eſt, nec differentiæ omnes, quibus dialogus a reliquis imitationibus ſecernatur. Mihivero in hanc rem diligentius intuenti ea ad dialogi inueſtigandam definitionem præclara uia eſt uiſa, quam in libro de arte poetarum Ariſtoteles indicauit, ut ab imitatione, tanquam a uero, ut poeſeos, ſic dialogi genere profecti, ad ultimas eius, & maxime proprias differentias tranſeamus. Ille enim cum ad ſingulas poeſeos partes definitione aperiendas fundamenta iaceret, uniuerſum earum genus

imitationem, generis autem eius differentias tripartitas eſſe conſtituit, a rebus, ab inſtrumentis, a modis. Res, quas poetæ imitando ſimularent, aut grauiorum, aut leuiorum hominum, aut qui his interiecti eſſent, actiones eſſe inuenit; inſtrumenta, quæ ad imitandum afferrent, orationem eſſe, concentum, & rhythmum; modos ineundæ imitationis, cum iidem aut perpetua uterentur narratione, aut quaſi agentes inducerent, aut utrunque. Itaque cũ deinceps ad tractationem tragœdiæ deſcendiſſet, ex his principiis tragœdiam imitationem eſſe concluſit earum actionum, quæ a grauibus ſuſciperentur hominibus, uerſu, concentu, rhythmoq́., ac ſola perſonarum inductione initam. Cuius definitionis quid eſt, cur nos non ueſtigia perſequentes, ſi genus dialogi quæritur, genus eius uniuerſum imitationem eſſe ſtatuamus? An uero quenquam adeo rudem eſſe arbitramur, ut dialogum imitationis expertem eſſe contendat, cum in his non aliter, atque in tragœdia, comœdia, & epopœia ſermones confingi moribus refertos animaduertat? Quod ſi quis tam obtuſo, tardoue futurus ingenio eſt, qui hæc, quæ per te luce clariora ſunt, non diſpiciat, iam quid ſummis uiris, atque omni quidem ingenii, & doctrinæ laude cumulatis placuerit, audiant. qui ſunt hi? quæret aliquis. quem putamus, niſi eum, quem ducem in omni genere litterarum libenter ſequimur, Ariſtotelem? is igitur duobus in locis dialogum poeticæ imitationi ſubiecit. alter eſt in eo libro, quem de poetis, alter in eo, quem de arte poetarum ſcri-

ptum reliquit. Vtriuſque loci uerba libenter referam, quia de iis propter obſcuritatem, atque ambiguitatem, non omnes ſentiunt uno modo. ſic enim ſcribit in libro de poetis primo: Ergo Sophronis mimos, qui dicuntur, ſermones non metricos, & imitationes eſſe negemus, aut Alexameni Teii dialogos, qui ante Socraticos ſcripti ſunt? in arte autem hoc modo: Epopœia ſola nudis ſermonibus, aut metris utitur. neque enim commune nomen haberemus, quo Sophronis, & Xenarchi mimos, & Socraticos ſermones appellaremus. Quis eſt igitur, qui, ſi animum attendat, non eadem utroque in loco uoluiſſe Ariſtotelem cenſeat? Erant, qui, quantum perſpici coniectura poteſt, imitationem poeticam niſi uerſibus ſuſcipi poſſe exiſtimarent. aduerſus hos in libro de poetis inuehitur Ariſtoteles, eoſque labi turpiter, atque errare, duobus prolatis exemplis affirmat, Sophronis nimirum, & Alexameni, quorum ille mimos ſoluta oratione, teſte etiam Suida, ſcripſit, hic dialogos. Socraticos autem dialogos pro Platonicis eſſe acceptos, aperte docet Athenæus libro XI, unde hæc uerba accepimus. quo eodem in loco Platonem ille reprehendit, qui dialogos imitationis in modum ſcripſerit, ipſe tamen Homerum, quia imitetur, e rep. ſua extrudit. Atque hoc quidem loco ita. An uero ſi dialogum in libro de poetis imitationem eſſe cenſuit Ariſtoteles, ſecus in libro de poetarum artificio exiſtimauit? non, arbitror. Itaque cum de formis poeſeos, earumq; inter ſe differentiis ageret,

oratione, concentu, & rhythmo, atque poeſes alias concentu, & rhythmo, ut cytariſticam, alias rhythmo ſolo, ut orcheſticam, imitari dixiſſet, tum demum intulit: Epopœia uero ſola nudis ſermonibus utitur; nudos autem ſermones appellauit, qui eſſent concentus, & rhythmi ſocietate nudati. quam uocem & ſolutæ orationi, & non ſolutæ communem eſſe uoluit. cuius nouitate ne cuius ſortaſſe artes offenderentur, atque ea uerſus excipi arbitraretur, addidit, aut metris. Huius deinceps facti, conſiliiq; ſui, cur epopœiam & pedeſtri oratione, & uerſibus ſcribi poſſe ſignificaſſet, rationem reddens, ſe ob eam rem id feciſſe ſubiicit, ne mimi Sophronis, ex Xenarchi, & Socratici ſermones excuderētur, quos oēs imitationis in modum ſolutis tamen uerbis conſtaret eſſe conſcriptos. An uero aliter exiſtimarit Ariſt. qui ſecus ſentiunt, uiderint. me quidē eius eſſe ſententiæ nunquā pœnitebit, quam Athenæus bonus auctor in primis ex uerbis ipſis Ariſtotelis, ut ſupra dixi, collegit, & grauiſſimi, atque eruditiſſimi homines, Proculus, & Plutarchus confirmarūt. quorum ille in commentario, quem ſcripſit in Cratylum, cuius mihi iuuenis omni humanitatis, & litterarum laude præſtantiſs. Io. Vincentius Pinellus copiam fecit, Platonem ipſum omnium μιμητικώτατον appellauit, quòd ſingulis, quas induxiſſet, perſonis, mores aptiſſimos affinxiſſet, hic uero libro ſeptimò ſympoſiacorum dialogos Platonis, in quibus res agitur, non narratur, a pueris quondam memoriter, tanquā in ſcena fuiſſe recitatos ait. An uero

ro M. Tullii contemnenda auctoritas eſt, qui in inducendis dialogis ita loquitur, ut tanquam poeta ſermones illos confinxiſſe uideatur? quid enim aliud, quæſo, uolunt ea uerba, quæ ſunt in Catone maiore? Omnem ſermonem tribuimus non Tithono, ut Ariſto Chius, ſed M. Catoni ſeni, quo maiorem auctoritatem haberet oratio. apud quem Scipionem, & Lælium facimus admirantes. & quæ ſunt in Lælio? Eius diſputationis ſententias in hoc libro expoſui meo arbitratu, quaſi enim ipſos induxi loquentes. aut quæ ſunt in epiſtola ad Varronem? Feci ſermonem inter nos habitum in Cumano, cum eſſet una Pomponius. Quo eodem in loco morem fingendorum dialogorum aperit, qui nunquam habiti ſunt. Puto, inquit, fore, ut cum legeris, mirere, id nos locutos eſſe inter nos, quod nunquam locuti ſumus. ſed noſti morem dialogorum. Neque uero aliter de Platonis dialogis iudicandum eſt, quàm omnes ſermones illos arbitratu Platonis eſſe digeſtos. declarant multa, ſed maxime Euclidis uerba in Theæteto. Hic liber, inquit, non eſt ita ſcriptus, quaſi mihi Socrates narret, ut reuera narrauit. ſed quaſi cum illis præſens diſputet, quibuſcum diſputaſſe mihi narrauit. ne igitur moleſtum eſſet, ſi inquam, & inquit, affirmauit, & negauit, ſæpius interponeretur, his remotis, Socratem ipſum cum illis diſputantem induxi. quid, quod multa ne ab iis quidem ſunt cogitata, quæ conſulto & meditato dicta narrantur? argumento eſt, quod de Socrate, & Gorgia prodidit Athenæus. Scribit autem Socra-

tem,

tem, cum audiſſet Platonem dialogum recitantem, quem de amicitia ſcripſerat, ac Lyſim inſcripſerat, cum admiratione dixiſſe: Vt multa de me mentitus eſt hic adoleſcens. Gorgiam autem lecto Platonis libro a ſe inſcripto ad familiares conuerſum affirmaſſe, nihil eorum ſe, neque protuliſſe, neque audiſſe a Platone, uel, ut alii memoriæ prodiderunt, egregie Platonem male dicendi rationem tenere. Ne multa, ſic ſtatuo, nihil tam certum uideri, quàm imitationem in dialogum conuenire. Itaque ſi quis ut tragœdiam, ſic dialogum imitationem dixerit, is dialogi genus ipſum attulerit. quod cum ſit latum nimis, & amplum, uidetur differentiarum multitudine coarctandum, atque in anguſtum adducendũ. Imitationis autem differẽtiæ, quæ dialogi formam conſtituere poſſunt, tres ſunt, Homines, quorum ex primit orationem, dictio, qua effingit, & modus uel narrationis plenus, uel actionis. Quæ quoniam dicta ſunt obſcurius, propterea danda opera eſt, ut unumquodque ſigillatim aperiatur, & quod facere inſtituimus, excellens in primis ipſa forma dialogi demonſtretur.

Primum autem, quoniam imitatio, ut inquit Plato, eorum eſt præcipue, qui loquuntur, quorum potiſſimum ſermones imitando effingant ii, qui operam ſuam ad ſcribendum dialogum conferunt, exquiramus. neque uero, quin eorum maxime colloquia ſimulent, qui inter ſe diſputant, ambigendum eſt. Itaque quoniam diſputatio, quædam eſt diſquiſitio rationis, quæ inter eruditos homines per

contando,

contando, & reſpondendo uerſatur, quod græce διαλέγεσθαι dicitur, ea de re dialogum antiqui tradiderunt ex interrogatione, & reſponſione compoſitum, dialecticæ nimirum ipſius ſpectantes poteſtatem, quam conſtat inueniendorum eſſe facultatem argumentorum, quibus confirmemus, uel refellamus quid, aduerſario ita interrogationibus impellendo, ut ei optionem relinquamus, utram uelit re pugnantium partem, accipiendi. qua qui arte inſtructus eſt, is de omnibus eſt rebus in contrarias partes probabiliter diſſerendi facultate armatus. Ex quo apparet, germanam dialogi perſonam uere nullam aliam dici poſſe, niſi quæ optimis imbuta litteris de quacunque propoſita re poſſit dialecticorum more diſſerere. quam conſuetudinem a Platone, & Xenophonte, ceterisq́. Socraticæ doctrinæ æmulatoribus traditam, neque a poſteris, quantum ego intelligere poſſum, neglectam, poſtremo a Luciano ad deos, ad mortuos, & ad meretrices riſus, ut ipſe confeſſus eſt, captandi gratia temere tranſlatam eſſe, animaduertimus. Nam in eo dialogo, qui inſcribitur Promet heus es in ſermone, ipſe ſe purgat, quòd comœdiam cum dialogo ſociarit, ac res ualde diſiunctas, & quæ coire nequeāt, copularit. in eo uero, qui Iudicia nominatur, ſe dialogum ait excepiſſe, qui imperitæ multitudini triſtis uidebatur, ac continentibus percontationibus aridus, & ſpinoſus, nec uulgo gratus, & iucundus, & primum humi incedere in humanā uitæ conſuetudinem aſſuefeciſſe, & ad riſum compuliſſe, & ſuauiorem iis reddidiſſe, qui

ſpectarent,

ſpectarent, quòd cum eo comœdiam commiſcuerit.

Quæ cum ita ſint, iam ne illud quidem uocari in dubium poteſt, quas res dialogo tanquam materiam, quam tractet, ſubiiciamus, ſi dialogum diſputationem quandam eſſe dialecticam ponimus. omnino enim ſi propriam, & a ueteribus nobiliſſimis auctoribus celebratam uim dialogorum exquirimus, eadem ſit dialogo, quæ dialecticæ ſubiecta materia, neceſſe eſt. pertinent autem ad dialecticam ea, quæ, ut ait Ariſtoteles, ratione & diſquiſitione egent, id eſt, quæ non per ſe perſpicua ſunt, ſed doctorum hominum diſputationem deſiderant, ut ad oratorem proprie, quæ conſultationem requirunt. Quæ quoniam nimis late patet oratio, antiquos ſummos homines imitemur. qui cum, Laertio teſte, dialogum dixiſſent, ex interrogatione, & reſponſione conflatum, addiderunt præterea, de aliqua rerum earum, quæ tractantur in philoſophia, & ciuilium. quibus uerbis partes utraſq; mihi uidentur eſſe philoſophiæ complexi, & quæ cognitionis ſunt, & quæ actionis. Cui orationi conſentit quoque Lucianus in Iudiciis, cum dialogum colloquia philoſophorũ de natura, & uirtute quondam eſſe perſequutũ ſcripſit. Neque uero aliter opinabitur, qui ſingulos Platonis, Xenophontis, & Ciceronis dialogos, quæque, & quàm uariæ in iis tractentur quæſtiones, animaduerterit. quis eſt enim locus de Deo, de natura, de animis noſtris, de uirtutibus, de rep. de re domeſtica, de ratione, de ſcientia, de oratorum, poetarumq́. induſtria, de quo quæri, & diſputari inter do

ctos, & eruditos homines poſſit, qui in his ſit dialogis non dico prætermiſſus, ſed non copioſe, & eleganter tractatus, ac perpurgatus? Itaque probe, qui Platonicos dialogos ita diſtribuunt, ut in aliis cognitionem informari dicant, in aliis actionem, in nonnullis uero etiam rationem. nam ad cognitionem contemplatio Dei, rerumq. naturalium pertinet, actionem morum, ciuitatumq. doctrina conſtituit. rationem reliqua complectuntur. Hanc ergo conſuetudinem ab omnibus ante ſancte cuſtoditã, primus etiam, ut dixi, Lucianus deprauauit, atque corrupit, cum de rebus ridiculis, de amoribus, ac fallaciis meretriciis dialogum loqui coegerit. ſic enim apud eum in Iudiciis iniuriam ab eo acceptam ipſe expoſtulat. ut ſe dicat, grauem adhuc, ac de diis, & natura, & uniuerſitatis ambitu commentantem, & ſupra nubes ingredientem ab eo de cælo deuocatum, atque in ſocietatem imperitæ multitudinis introductum, tragica illa perſona ſpoliatum comicam aliã, & ſatyricam ſibi ab eo impoſitam accepiſſe. neque uero acerbius quicquam ſe perpeti potuiſſe, quàm ut propria exutus figura comœdorum in modum riſum aucuparetur, atque aliena argumenta tractaret. atque, quod eſt omnium maxime abſurdum, neque in terris, neque in cælo incederet. cui ipſe ioci cauſſa reſpondet, ſe quidem maximum ei dediſſe beneficium arbitrari, quod eum de cælo in hominum cõſuetudinem deduxerit, atq; leuiſſimis eum quæſtionibus relaxarit, an immortales animi ſint, & quàm multas cotylas immiſtæ, & permanentis naturæ, cũ

mun-

mundum Deus fabricatus eſt, in eam pateram infuderit, in qua omnia miſcebantur, itemq́. an rhetorica ciuilis particulæ ſimulachrum ſit, & quarta pars aſſentationis. Quo conſilio quantum de uetere illa dialogi dignitate detraxerit, cum flagitioſiſſimum, ac turpiſſimum quenque ſermonem in dialogum introduxerit, nemo non uidet. Verum nos Luciani parum laudata conſuetudine prætermiſſa, ad præclaram illam Platonis, ac Ciceronis, quam unam hoc loco exquirimus, animum, diſputationemq́ue referamus.

Sequitur enim, ut de reliquis differentiis propoſitæ agamus imitationis. quarum quæ proxima eſt, ab inſtrumento ducitur imitandi. inſtrumentum autem eſt oratio ſoluta, nõ numeris poetico more deuincta, eademq́ue, quia quotidianam quandam refert ſermonis conſuetudinem, ita uerbis conformata, atque compoſita, ut ad tenue, ac ſubtile propius, quàm ad mediocre, & temperatum dicendi genus accedat. Scite enim admodum Artemon, qui epiſtolas digeſſit Ariſtotelis, illud uſurpauit, eadem ratione epiſtolas, ac dialogum ſcribi oportere, quòd epiſtola pars altera dialogi ſit. Cuius tamen orationem ita probat in libro de interpretatione Demetrius, ut aliquid eum quidem dicere putet, ſed non omnia. plus enim operæ, ſtudiiq́. in epiſtola, quàm in dialogo poni, quippe cum dialogus eos imitetur, qui ſubito loquuntur, epiſtola uero ſcribatur, ac muneris loco mittatur. Atque huc eodem, credo, mentem intendit Simplicius doctus homo in

primis, & grauis, cum in expoſitione Categoriarũ, de obſcuritate diſputans Ariſtotelis, dixit, Ariſtotelem, ſi uoluiſſet, dilucide, atque aperte loqui potuiſſe:idq́. ex forma epiſtolarum eius perſpici poſſe,quæ familiaris dialogi rationem, quæ epiſtolis conuenit, decore,& eleganter effingat. Quanquam autem dialogus quædam eſt dialecticæ diſputationis imago, ornamentorum tamen, ac luminum plus, quàm ipſa dialecticorum pugna, atque altercatio, poſcit. Nam apud eos nudis pugnatur argumentis, apud hos argumenta uerborum copia, & elegantia ueſtiuntur, atque ornantur. Ornatus autem non eſt idem omnium, non enim iiſdem luminibus, & figuris orationis illuſtrari interrupta diſputatio, atque perpetua poteſt. Quo fit, ut altius ſeſe efferre, ac magnificentius quodammodo diſputare Cicero uideatur Platone. hũc enim perpetuitas,& amplitudo delectat orationis, illum plerũque breuitas, & anguſtiæ. Itaque Cicero temperatum dicendi genus eſt perſecutus, Plato fere ſummiſſum, ac preſſa oratione limatum. In quo poliendo, ac quaſi faciendo tantum ſtudii, atque operæ collocauit, ut, quod a Dionyſio in libro de nominum compoſitione eſt proditum, dialogos pectere, ac calamiſtris inurere, ac quotidie polire annos iam natus octoginta non deſtiterit. quin etiam eo mortuo principium dialogi de republica uarie cõmutatum inuentum ſit. quod ſe habet hoc modo: Deſcendi heri in Piræeum cum Glaucone Ariſtonis. Qua in eadem ſententia fuiſſe uidetur Ariſtoteles, cum in ſecundo Politicorum,

de

de rep. a Socrate inſtituta diſputans, dixit, omnes Socraticos ſermones nimis elaboratos eſſe, & comptos, ac tum rerum nouarum, tum inquiſitionis ſtudium redolere. Neque tamen ita ſubtile genus Plato eſt amplexus, ut magnificum, & grande reliquerit. immo illud ipſum ſæpe tẽtauit, ſed, ut Dionyſio placet, parum feliciter. cuius ut graue, ſeuerumq. de Platone iudicium ab omnibus cognoſcatur, uerba eius ex epiſtola, quam miſit ad Cn. Pompeium, apponam: Plato, inquit, utrunque dicendi genus ſequutus eſt, amplum, inquam, ac tenue. non tamen pari in utroque cum laude eſt uerſatus. nam ubi humili, ac ſummiſſæ ſtudet orationi, mirifica quadam ſuauitate, ac feſtiuitate conditus eſt. Etenim cum dilucidam affert orationem, atque illuſtrem, tum preſſam ualde, ac tenuem. quin & communia uerba perſequitur, & perſpicuitati ſeruiens aduentitium omnem contemnit ornatum. ubi uero copiam, & amplitudinem, ut ſæpe, aucupatur, multo ſe ipſo eſt inferior. uidetur enim minus ſuauitatis habere, & græce deterius, ac pinguius loqui. ſi quidem obſcurat, quæ clara ſunt, atque in longum hominum mentem, cogitationemq. producit. cumq. in aliquot nominibus breuitate uti oporteat, in indecoras uerborum circuitiones effunditur, diuitias orationis inanes oſtentans; ac propria, & quæ in communi conſuetudine ſunt poſita, reſpuens, nouata, & peregrina, & antiqua conquirit. maxime autem in uerbis modificatis fluctuat. nimium enim amat adiuncta. cognominibus alieno tempore utitur,

tur, allegorias adhibet longas, eaſq́. multas, neque in iis aut modum, aut tempus ſeruat. figuris autem poeticis nulla ſuauitate præditis, & maxime Gorgianis, intempeſtiue puerorum more effertur. atque harum rerum apud eum magnifica nimis eſt, & lauta ſupellex. quod Demetrius quoque Phalereus, aliiq́. multi memoriæ prodiderunt. Neque uero me quiſquam, inquit, in hac uerſari oratione putet, ut omnem apparatum, ac commutationem orationis eius uituperem. neque enim adeo demens ſum, ut de tanto uiro eiuſmodi iudicium facerem. quem ſcio multis de rebus, magnifice, ac mirabiliter, & ſummo cum artificio ſcripſiſſe, ſed ut oſtendam, quo modo ille in facienda oratione labatur, ac ſe ipſo deterior ſit, cum magnificentiam, ac copiam quærit orationis. præſtantior uero multo, cum preſſam, ac tenuem dictionem, & quæ non facta uidetur, ſed eſt tamen ſubtiliter apparata, perſequitur. aut enim nullum concipit uitium, aut quod non magnopere ſit reprehendendum. ego autem tantum uirum omni prorſus crimine cuperem eſſe uacuum. Nam & æquales eius omnes, quorum nomina commerorare non eſt neceſſe, hoc ei uitio uertunt, & ipſe ſibi. non enim proprias ignorauit ineptias. ſed eis nomen dithyrambum impoſuit. Quod ego, quamuis ita ſit, tamen ueritus eſſem dicere. Hoc autem ei uidetur, ut mea fert ſuſpicio, cõtigiſſe, quòd in Socraticis ſermonibus tenuiſſimis, & ſubtiliſſimis educatus, in eis non perſtiterit, ſed Gorgiæ, ac Thucydidis dicendi genus ſequutus, quædam eorum

rum etiam uitia cum uirtutibus hauſerit, quibus illorum abundat oratio. Exemplum autem ſublimis affero dictionis ex libro uno eorum, qui maiores clamores excitarũt. in quo Socrates amatorios cum familiari ſuo Phædro ſermones inſtituit, a quo liber ipſe nomen inuenit. Hic ergo liber multa feſtiuitate præditus eſt, principium uero mirifico quodam etiam eſt lepore, ac ſale refertum: Amice Phædre, quo tandem, et unde? Ph. A Lyſia Cephali o Socrates. eo uero extra mœnia deambulatũ. diu enim ibi ſedens a matutino tempore ſum commoratus. uſque ad Lyſiacæ orationis lectionem, & ab ea uſque ad quendam locum, ubi quaſi ex ſereno, & quieto aere magnus nimbus erumpens elegantiam omnem perturbat orationis, ad poeticas delatus ineptias, hinc initio ſumpto. Agete o Muſæ ſiue propter cantus ſpeciem, ſiue propter genus muſicum λιγύων λίγειαι appellatæ, meum ſubleuate ſermonem. Hæc autem ſtrepitum, & dithyrambos continere, ac magnum uerborum ſonitum, ſententiæ uero parum, ipſe ait. Nam cauſſam, cur amori ἔρως nomen impoſitum ſit, docens, hæc etiam dixit: Etenim cupiditas rationis expers, opinionis ad recta tendentis uictrix, ad delectationem formæ adducta, & a cognatis cupiditatibus ad corporum pulchritudinem uehementer corroborata uictrix uitæ conſuetudo ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς ῥώμης, ideſt a robore ἔρως appellatus eſt. Num tibi amice Phædre, ut mihi, uideor diuinum aliquid paſſus eſſe? Ph. Prorſus o Socrates. contra conſuetudinem profluens te quædam amplitudo

plitudo cepit. Soc. Silentio igitur audi. nam reuera diuinus hic mihi uidetur locus. quare ſi ſæpius progreſſu orationis lymphatus tibi uidear, caue, ne mireris. hæc enim non multum à dithyrambis abhorrentia loquor. In his induſtriam hominis haudquaquam improbo, ſed dictionis formulam, quæ in tropicam, & dithyrambicam euadit. in quibus modum ſuperat, culpo autem non ut unum è multis, ſed ut magnum uirum, ac diuino prope ingenio præditum, quòd amplitudinem ornatus poetici, & ſermones philoſophorum attulerit, Gorgiam æmulatus ita, ut quædam etiam dithyrambis ſimilia fuderit, neque hoc uitium diſſimulauerit. Hæc Dionyſius. Idem autem prodidit in commentario Alcibiadis Olympiodorus, Platonem in Phædro, quem primum ab eo dialogum ſcriptum eſſe multi putent, grandiloquam dithyramborum formam ſpirare. quanquã quid aut Dionyſii, aut Olympiodori profero teſtimonium? non ne idem ſenſit Ariſtoteles? Hic enim, ut eſt apud Laertium, de Platonis oratione ita iudicauit, ut poëmati, & ſolutæ orationi interiectam eam eſſe affirmarit. Quod idem poſtea probaſſe Ciceronem uideo in Oratore. Platonica, inquit, locutio, etſi abſit a uerſu, tamen, quòd incitatius feratur, & clariſſimis uerborum luminibus utatur, potius poema putandum eſt, quàm comicorum poetarum. Atque hoc quidem fuit de Platone iudicium antiquorum. quid nos de Cicerone ſentimus? quid aliud, niſi ſublimiorem ipſum elatioremq. quandam dicendi ſpeciem perſequutum,

quàm

quàm dialogi ratio, & natura pateretur. Hunc tamen, quantum ego poſſum exiſtimare, hominum, quos induxit, amplitudo, ac dignitas culpa liberat. neque enim apud eum ferè loquitur quiſquam, niſi aut conſularis, aut ſenator, aut certe in luce reip. uiuens. ſæpe etiam qui memoria patrum, maiorumq́. floruerũt, dignitate principes ciuitatis, & gloria colloquentes facit, ut ſummæ eorum auctoritati, atque amplitudini par propè dictionis, uerborumq́. magnificentia, ac maieſtas iure attribuenda fuerit. Ac de genere quidem orationis, quo ſcribendus dialogus eſt, hactenus. ſi quis autem quo modo aut elatum, aut humile parandum ſit genus orationis ſcire cupit, is ex rhetoricis hauriet monumentis. hac enim in parte dialogus oratoriæ artis maxime præſidium, opemq́. cogitur implorare.

Iam uero tertia, quam propoſui, differentia hanc facultatem habet, ut tres imitationis inferat modos. quorum unus eſt, cum ita res exponitur, quaſi agatur in ſcena, non narretur; alter, cùm narratur ita, ut aliorum etiam aſſimulata extet oratio. quorum ille apud poetas tragœdiæ, & comœdiæ reſpondet, hic epopœiæ tertius ex utriſque confuſus eſt. Hoc cum ita perſpicuum eſt, ut teſtimonia non deſideret, tum uero etiam M. Ciceronis auctoritate grauiſſima comprobatur, cuius hæc ſunt uerba in Tuſculanis: Sed quo commodius diſputationes noſtræ explicentur, ſic eas exponam, quaſi agatur res, non quaſi narretur. & in Lælio: Quaſi ipſos induxi loquentes, ne inquam, & inquit, ſæpius interponere-

tur. atque id eò feci, ut tanquam a præſentibus coram haberi ſermo uideretur. quem locum ſatis conſtat è Thæteto Platonis eſſe expreſſum. Prioris generis eſt apud Platonem Gorgias, & Phædrus, apud Ciceronem Cato, & Lælius. Poſterioris apud Ciceronem dialogus de oratore. Tertii ſunt apud Platonem Phædo, & Protagoras. Secundi apud hunc, tertii apud illum exempla deſiderantur. Neque enim probare Laertium poſſum, qui tria hæc genera reperiri in Platonis dialogis prodit, numerans in ſecundo, ut opinor, genere, Lyſim, & Politiam, & quæ ſunt generis eiuſmodi. quòd in iis inquam, & inquit, quæ in eam maxime conueniunt formam, ſæpius inſerantur. ut autem non probem, hæc me ratio impellit, quòd uniuerſa ea Socratis narratio ſit, non Platonis. neque enim dialogus numerari ullus poteſt, in quo Plato ipſe narrationem ullam inſtituat, niſi forte Socratem pro Platone uelimus accipere.

Conſtituta definitione dialogi, & uniuerſo eius quaſi corpore nudato, ac patefacto, ſequitur, ut uideamus, cuiuſmodi partes eius ſingulæ ſint, ac quo nobis artificio, ac diligentia componendæ. Partes autem ſunt duæ. earum unam præparationem, contentionem alteram nominamus. Præparatio, quam Græci κατασκευὴν uocant, eſt ſermo ille uniuerſus, qui in principio dialogi ad communiendum propoſitæ contentioni aditum adhibetur. ut in Politia Platonis, omnis ea oratio, qua ad Cephalum ſenem ſe ueniſſe narrat Socrates, ibique præſentibus Polemarcho,

marcho, & Thraſymacho, & Glaucone, & Adimanto primum de ſenectutis incommodis, poſt de diuitiarum uſu, tum de iuſtitia, quæ ibi ſumma quæſtio eſt, ſermonem inſtituiſſe. atque hæc pars idem ualet in dialogo, quod in tragœdia, atque comœdia prologus. Contentio, qui ἀγὼν græce dicitur, eſt quidquid uerborum de re ad diſputandum propoſita uel confirmandi uel refellendi gratia fit. ut quæ a Socrate cum Polemarcho, & Thraſymacho de iuſtitia, cum omnibus autem de optima forma ciuitatis inſtituenda habetur diſputatio, quæ ut poematis fabula ab Ariſtotele, ſic dialogi a nobis anima iure poteſt appellari. De his igitur partibus res admonet, ut pluribus diſputemus, ſi perfectum, qualis antiquus ille fuit, informare dialogum uolumus. quod a principio inſtituimus.

Verum antequam hoc laboris aggrediar, quoniam imitatio omnis ueriſimilitudinis, & decori officio tuendo perficitur, eaq. in toto dialogi corpore fuſa laus eſt, uidetur eſſe faciendum, ut ante de ueriſimili, & decoro ea dicam, quæ maxime rem, cauſſamq. continere uideantur, ne dum de ſingulis partibus agemus, decori, & ueriſimilis expoſitione continens ipſa ſeries diſputationis interrumpatur. Quid igitur hoc de genere præcipiendum eſt aliud, niſi utrunque in perſonarum, temporum, locorum, & cauſſarum conſideratione, atque animaduerſione eſſe poſitum? Hoc autem labore nihil difficilius, aut magis lubricum fingi poteſt. nec ſine cauſſa. quid enim maioris eſſe ſapientiæ pôt, quàm, ut inquit non

inſulſe Macrobius, locis, & temporibus accommo-
dare ſermones ita, ut perſonarum dignitas conſerue
tur? Veriſimilis autem, quod Græci εἰκὸς uocant,
duo genera ſunt, unum, de quo in oratoriis præce-
ptis traditur, alterum, de quo in poeticis. Eius ge-
neris ea ſunt, quæ plerunque ita eueniunt, ſed eam
tamen uim habent, ut ſecus accidere poſſint. quale
eſt, ſenes pecuniarum cupidos eſſe, adoleſcentes glo
riæ, quæ ipſa ad eas adhiberi cõtrouerſias ſolẽt, quæ
coniecturis nituntur. Hoc autẽ poeticum eius eſt po
teſtatis, atque naturæ, ut cũ adeſt, efficiat, ne res, ut
eſt ficta, ſic uideatur. ficta autẽ uidebitur, quæ a uero
longe abhorrebit, nec ueritatis ullam ſimilitudinem
conſequetur, ideſt, quæ cum perſonis, temporibus,
& locis diſcrepabit, & cauſſas nullas, cur ita factum
ſit, aut certe non probabiles continebit. Vt enim
non quicunque homo quancunque rem agit, ſic
non eſt ueriſimile, quencunque hominem in quo-
cunque ſermone uerſari. et quoniam actio nulla eſt
niſi in tempore, & loco, propterea quod in re eſt,
id etiam oratione exprimatur neceſſe eſt. Sed ea quã
maxime ad ueritatis ſimilitudinem propenſa exiſti-
matur actio, cuius cauſſæ probabiles, & quæ perſo-
nis conueniant, extant. quas ad res ſingularis indu
ſtria eſt, ac ſumma diligentia conferenda. Decori
autem triplex eſt ratio: unum eſt enim decorum,
quod in uita quenque, alterum, quod oratores in
dicendo, tertium, quod in imitando poetas opor-
tet intueri, & cuius, ut inquit Proculus, conſeruatio
totam propè continet imitationem. Huius autem

laus

laus diuiſionis Ciceroni debetur, apud quem ita eſt in eo libro, qui inſcribitur Orator: Vt in uita, ſic in oratione nihil difficilius eſt, quàm quod deceat, πρέπον appellant Græci, nos appellemus ſane decorum. huius ignoratione non modo in uita ſæpiſſime, ſed in poematis, & in oratione peccatur. Eſt autem decorum, quod ex nobili illa diſputatione, quam in primo de officiis idem de temperantia habuit, intelligi poteſt, nihil aliud, quàm actio ei perſonæ conueniens, quam nobis uel natura, uel iudicium impoſuerit. quod idem demonſtrauit etiam Ariſtoteles in tertio Eudemiorum extremo, cum decorum dignitati dixit congruere. neque enim decere, quod eſſet alienum a dignitate. Itaque bene Callicratidas, ut eſt apud Plutarchum, qui, cum a Lyſandri amicis rogatus, ut ſe quendam ex hoſtibus interficere, accepta grandi pecunia, pateretur, non conceſſiſſet, atque ei Cleander dixiſſet, cepiſſem ego pecuniam, ſi Callicratidas fuiſſem, & ego, inquit, ſi Cleãder. Apertius autem etiam Ariſtoteles uim ipſam decori in tertio Nicomachiorum expreſſit, cum in omnibus rebus tuendi decori cauſſa perſonæ, & temporis, & rerum ipſarum rationem haberi oportere præcepit. Cui qui deſit officio, eum a Latinis ineptum dici, tradit apud Ciceronem Craſſus. Qui enim aut tempus quid poſtulet, inquit, non uidet, aut plura loquitur, aut ſe oſtentat, aut eorum, quibuſcum eſt, uel dignitatis, uel commodi rationem non habet, aut denique in aliquo genere inconcinnus, aut multus eſt, is ineptus dicitur. Quoniam autem

dus eſt, aut ſententiarum; de poſteriore, cum M. Calidium reprehendit; qui, cum ſibi uenenum paratum ab aduerſario diceret, idq; a ſe eſſe deprehenſum, rem tantam ſolute, leniter, oſcitanter egiſſet. Vnde reſpondens, tu, inquit, M. Calidi niſi fingeres, ſic ageres? præſertim cum iſta eloquentia alienorum hominum pericula defendere ſoleas, tuum negligeres? ubi dolor? ubi ardor animi? qui etiam ex infantium ingeniis elicere uoces, & querelas ſolet. nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons non percuſſa, non femur, pedis, quod minimum eſt, nulla ſupploſio. Itaque tantum abfuit, ut inflammares animos noſtros, ſomnum iſto loco uix tenebamus. Vnde idem ille clamat in Sextiana: Scio, quid grauitas ueſtra, quid hæc aduocatio, quid ille conuentus, quid dignitas populi Romani, quid periculi magnitudo, quid ætas, quid honos meus poſtulet. Iam uero decorum poeticum cum in imitandis moribus hominum, tum in conuenienti affingenda oratione uerſatur. In moribus hæc quattuor ſpectari oportere cenſet Ariſtoteles in libro de arte poetarum, ut ſint boni, conuenientes, ſimiles, & æquabiles. boni quidem, quia uirtutum nos decet eſſe imitatores, non uitiorum; congruentes autem ſunt, qui cuique ætati, ſexui, nationi, & conditioni conueniunt, ut fortitudo uiro, mulieri mollities, non contra: atque ita in ceteris. ſimiles autem effinget, ſi cum aliis poetis in uirtute alicuius exprimenda non diſcrepabit, in quod uitium incurret, qui exempli gratia Vlyſſem imprudentem, Achil-

lem uecordem inducet, cum prudentiæ illum, hunc fortitudinis laude excellentem Homerus expreſſerit. Aequabiles autem, ſi ipſe a ſemet non diſſentiet, ita ut eundem modo pium, modo deorum con temptorem faciat. Poſtremo oratio conueniens affingetur, ſi præcepta, quæ diximus, ex libris oratoriis repetentur, in quibus perturbationes, & mores hominum maxime ab Ariſtotele pertractantur, quæ in hunc locum inde transferre, prope alienum, atque ineptum uidetur.

His ergo ante de ueriſimili, & decoro præceptis cognitis, ſequitur, ut, quod facere inſtituimus, de ſingulis dialogi partibus, ac primum de præparatione, qualem eſſe oporteat, exponamus. Mea igitur ſententia, qui ad ſcribendum dialogum aggredietur, is huc in primis aciem mentis, & rationis inten det, ut in ipſo quaſi ueſtibulo qui, & quales ſint, quos induxerit, & quo tempore, & quo in loco, & qua ratione ad eam diſputationem peruenerint, pla num faciat, ideſt dabit operam, ut quod ante monuimus, in aditu dialogi aperiendo perſonarum, temporis, loci, rerumq; habeat rationem, ne ueriſimilis, & decori laudem aut non quæſiſſe, aut non aſſequutus eſſe uideatur, quorum alterum imprudentiæ eſt, alterum inſcitiæ ſingularis. Harum autem rerum omnium uariam inuenio, & multiplicem tradi poſſe doctrinam. Primum enim uirorum uidetur intuendum genus, quos eiuſmodi illigaturi ſermone ſumus, mortui ne ſint, an adhuc uiuant. deinde uero ad officia, quæ unicuique eorum in col

loquio

loquio tribuemus, pro decoro diſtribuenda omnis noſter animus eſt, & cogitatio conferenda. Plurimum autem intereſt, mortuos ne, an uiuentes homines inducamus: in iis illuſtris quædam auctoritas, in his earum rerum, de quibus diſputent, teſtata eruditio, & ſcientia poſtulatur. De auctoritate teſtis eſt Cicero, cum ſic in Lælio loquitur: Genus ſermonum poſitum in hominum ueterum auctoritate, & eorum illuſtrium plus neſcio quo pacto uidetur habere grauitatis. & in Catone: Omnem ſermonem tribuimus non Tithono, ut Ariſto Chius, ne parum eſſet auctoritatis in fabula, ſed M. Catoni ſeni, quo maiorem auctoritatem haberet oratio. & in epiſtolis ad Q. fratrem, cum loqueretur de dialogo de republica, Sane texebatur, inquit, opus diligenter, hominumq. dignitas aliquantulum orationi ponderis afferebat. Erant autem P. Africanus, C. Lælius, & L. Furius ii, quibus, ut in libris ait de oratore, Romana ciuitas non tulit ullos aut gloria clariores, aut auctoritate grauiores, aut humanitate politiores. Vt autem ueriſimilitudo teneatur, non eſt prætermittendum, quin unde ille ad nos tam antiquus ſermo peruenerit, exponamus. quod obſeruatum diligenter a M. Tullio eſt; qui ueterem illum Lælii ſermonem de amicitia ſe accepiſſe a Q. Scæuola, Craſſi, Antoniiq. de oratore a C. Cotta denunciauit. idcirco autem a Platone præteritum, quia nullus ab eo congreſſus exprimitur, cui non interſit magiſter eius, & auctor Socrates, a quo ea ſe propter intimam familiarita-

G tem

tem audiſſe, cupit exiſtimari. Neque uero laudauerim, ut eos quis inducat, qui non ſint æquales, ideſt quos propter ætatem interualla in cõgreſſum, conſpectumq́. ueniſſe, parum conſentaneum ſit. Etenim Platoni, ut eſt apud Athenæum, uitio aliquando eſt tributum, quòd Socratem cum Parmenide congredientem fecerit, longe ab eius ætate remotum. Paralum autem, & Xantippum Periclis filios cum Protagora colloquutos induxerit, quo tempore iterum ille Athenas diuertit, cum multo illos antea acerba uis peſtilentiæ ſuſtuliſſet. tantum tamen auctoritas ualuit Platonis, ut quod abſurdum eſt maxime, quæ in eo inſignia, & uitioſa ſint, multi ſumere non dubitarint. inter quos Macrobium licet numerare, cuius hæc ſunt uerba in Saturnalibus: Nec mihi fraudi ſit, ſi uni, aut alteri ex iis, quos cœtu coegit matura ætas, poſteriori ſæculo prætextati ſint. quod licito fieri Platonis dialogi teſtimonio ſunt. quippe Socrate Parmenides antiquior, ut huius pueritia uix illius apprehendat ſenectutem, & tamen inter illos de rebus arduis diſputatur. inclytum dialogum Socrates habita cum Timæo diſputatione conſumit. quos conſtat, eodem ſæculo non fuiſſe. Paralus uero, & Xantippus, quibus Pericles pater fuit, cum Protagora apud Platonem diſſerunt, ſecundo aduentu Athenis morante. quos multo ante infamis illa peſtilentia Athenis abſumpſerat. annos ergo coeuntium exemplo Platonis nobis ſuffragante in digitos mitti, non conuenit. Quod ſi eos, qui hac luce fruantur, induxerimus,

mus, tum, ut dixi, uidendum erit diligenter, ne ad earum eos artium diſputationem uocemus, quarum conſtet ignaros illos eſſe, & ieiunos, ne iure noſtra, ut quondam Ciceronis, illudatur induſtria. qui Lucullum, & Catulum homines ab iis ſtudiis abhorrentes, quæ in interiorum litterarum tractatione uerſantur, de Academicæ diſciplinæ conſuetudine diſceptantes fecit. quam deinde ad M. Varronem anxius in primis, ut qui ſe a decoro diſceſſiſſe ſentiret, uel Attico ipſo auctore, traduxit, ad quem hæc ſunt in tertiodecimo: Ergo illam ἀκαδημαϊκὴν, in qua homines nobiles illi quidem, ſed nullo modo philologi minus acute loquuntur, ad Varronem trãſferamus: ſunt enim ἀντιόχεια, quæ iſte ualde probat. & poſt: Illam Academicen σύνταξιν totam ad Varronem traduximus. modo fuit Catuli, Luculli, Hortenſii. deinde, quia παρὰ τὸ πρέπον uidebatur, quod erat hominibus non ignota illa quidem ἀπαιδευσία, ſed in iis rebus ἀτριψία. & poſt: Hæc Academica cum Catulo, Lucullo, Hortenſio contuleram. ſane in perſonas non cadebant. erant enim λογικώτερα, quam ut de illis ſomniaſſe unquam uiderentur. Itaque hanc eandem cauens culpam in Catone, quòd Catonem eruditius diſputantem faceret, quàm in ſuis libris ſoleret, excuſat ſe, & id græcis litteris attribuẽdum admonet, quarum eum conſtet perſtudioſum fuiſſe in ſenectute, probe. uidit enim Catonis in diſputando ſubtilitatem, qualis fuiſſet, ex monumentis eius, non ſecus, atque ſi uiueret, perſpici poſſe. Itaque Xenophontis in pri-

mis in hoc ſoleo conſilium admirari, qui cum Socratem de re familiari diſputantem cum Critobulo homine locupletiſſimo induxiſſet, quòd uidit, Socratem hominem in litterarum, non in rei familiaris augendæ ſtudio exercitatum, parum decore de officio diligentis patrisfamilias diſputaturum, ubi ille uniuerſa quædam perorauit, tum quæ ab Iſchomacho notæ induſtriæ, & frugalitatis homine de uxoris, patrisfamilias, uillici, & ſeruorum muneribus, deq; agri colendi ratione audiſſet, narrantem induxit. Adeo uero diligentes eſſe in eorum ingeniis, quos inducimus, exprimendis debemus, ut quo genere orationis eos delectatos ſciamus, id ipſum in eorum quoque diſputatione adumbrare conemur. Quod ſe feciſſe in Craſſo, & Antonio Cicero profitetur. Quamobrem mirari deſinamus, cur Plato, imitator, ut dixi, ſummus in Phædone Cebetem Thebanum ἴττω ζεὺς patria, ut ait, lingua dicentem fecit, aut Gorgiæ uoces Siculis uſitatas, Atticis inauditas κύρωσιν, & χειρούργημα, quod erudite prodit Olympiodorus, tribuerit. Neque uero, quanquam neminem niſi ea arte, & ſcientia, de qua loquitur, eruditum puto eſſe ſumendum, grauiſſimum quenque uirum de omni, quam complexus ſit arte, diſputantem recte induci arbitror poſſe. in quo cum eſſet Cicero reprehenſus, ſic in Lucullo reſpondit: Reſtat, ut reſpondeam iis, qui ſermonibus eiuſmodi nolint perſonas tam graues illigari. quaſi uero clarorum uirorum aut tacitos congreſſus eſſe oporteat, aut rerum colloquia leuiorum. Itaque Africa-

num

nium, Lælium, Furiumque, uiros ſine controuerſia nobilitate, opibus, & auctoritate reliquis omnibus in ciuitate præſtantes, de ea, quam tractabant, & in cuius luce uiuebant, republica inter ſe per triduum colloquutos, nemo unquam accuſauit, Craſſum uero, & Antonium conſulares, ac triumphales, ac ſumma dignitate præditos homines, de præceptis, quæ in arte, ſtudioque dicendi tractantur, tanquam in ſchola ad eorum ſimilitudinem, qui hæc apud Græcos profitebantur, ſermones habuiſſe per biduum, quoniam non uidebatur decorum, propterea ambos partim ad eam diſputationem non ſua uoluntate adductos, atque ea, quæ peruulgata putabantur, præcepta dicendi deludentes fecit, partim uero, ſi quid argutius, ac ſubtilius afferebant, ad eos philoſophos, quos, cum in prouincias reip. cauſſa proficiſcerentur, in Græcia aliud cogitantes audiſſent, deferentes. Id quod Platoni non fuit prouidendum, quippe qui neminem, niſi optimis doctrinis imbutum, atque in earum, quas profiteretur, diſputatione litterarum ſtudioſe uerſantem, nec ullo alio reip. munere, atque officio occupatum in ſermonibus intexuerit ſuis.

Ac de genere quidem perſonarum diiudicando hæc dicta ſint. In officiis autem diſtribuendis in primis animaduertere debemus, ut cum aliis confirmandi, & quaſi docendi partes damus, aliis refutandi, aliis demum etiam tantum audiendi, quæ cuiuſque maxime ætati, auctoritati, & opinioni conueniant, ea cum ſingulis conferamus. De ætate, & aucto-

auctoritate, quo locupletiore utar teſte, quàm Cicerone? qui ſe ob id Q. Scæuolam remouiſſe e ſecundo oratorio ſermone Attico cauſſam quærenti reſcripſit. Quod in iis, inquit, libris, quos laudas, perſonam deſideras Scæuolæ, non eam temere dimoui, ſed feci idem, quod in πολιτείᾳ Deus ille noſter Plato. cùm in Piræum Socrates ueniſſet ad Cephalum locupletem, & feſtiuum ſenem, quoad primus ille ſermo haberetur, adeſt in diſputãdo ſenex. deinde cum ipſe quoque commodiſſime loquutus eſſet, ad rem diuinam dicit ſe uelle diſcedere. neque poſtea reuertitur. credo Platonem uix putaſſe ſatis conſonum fore, ſi hominem id ætatis in tam longo ſermone diutius detinuiſſet. multo ergo ſatius hoc mihi cauendum putaui in Scæuola, qui & ætate, & ualetudine erat ea, qua meminiſti, & iis honoribus, ut uix ſatis decorum uideretur, eum plures dies eſſe in Tuſculano. et erat primi libri ſermo non alienus a Scæuolæ ſtudiis. reliqui libri τεχνολογίαν habent, ut ſcis. huic ioculatoriæ diſputationi ſenem illum, ut noras, intereſſe nolui. Opinionis autem cum Cicero, tum Plato in primis habuit rationem. Plato enim Hippiam, Prodicum, Gorgiam, Thraſymachum, ceteroſq. ſophiſtas, ut erant, arrogantes, ac leues, nec de iure ſuo quidquam alteri concedentes facit, Socratem autem humanum, comem, nihil ſibi, plurimum aliis in ipſa ſcientiæ, & doctrinæ laude tribuentem, ac ſophiſtarum ubique confidentiam, atque inſcitiam inſectantem. atque eundem quidem Socratem ad diſputationem de uirtute, ac

rep.

rep. quam ille partem philoſophiæ tractatam, ac cognitam habuit, ad eam uero, quam de naturæ, & mundi procreatione prodidit, Timæum Locrum, quòd eo in primis ſcientiæ ſtudio teneretur, aſſumpſit. Cicero autem cum Craſſum, & Antonium de eloquentiæ ſtudio diſputantes faceret, eas potiſſimum Craſſo partes dedit, in quibus orator omni cumulatus laude defenditur, Antonio uero, quibus mediocris quidam, & ad forenſes tantum, & populares cauſſas tractandas paratus inſtituitur. præterea ut Antonio diſputationem de inueniendis, collocandis, ac memoria cuſtodiendis rebus attribuit, Craſſo de ornandis, ac cum uenuſtate pronunciandis, ſic Cæſari ſermonem de iocis, & facetiis: nimirum, quod his eorum unumquenque præcipuis florere ſiue ingenii laudibus, ſiue doctrinæ compertum haberet. quod ille perſpicue in Bruto demonſtrauit, ubi de ſingulis Romanorum oratorum uirtutibus ad ueritatis rationem diſputauit. Atque hoc idem etiam in dialogo de finibus obſeruauit, ut Epicurea Torquato, Piſoni Academica, Catoni Stoica, ut cuique maxime probabantur, tribueret. Et quoniam quibus partes docendi damus, penes eos principatum eſſe ſermonis uolumus, magna cura, ac diligentia prouidere oportet, quos potiſſimũ ad tanti muneris dignitatem uocemus. Nam fere qui princeps eſt ſermonis eiuſmodi, is noſtram de rebus putatur aperire ſententiam. quod ſignificauit Cicero in Catone, cum dixit: Ipſius Catonis ſermo explicabit noſtram omnem de ſenectute ſententiam.

tiam. Talem autem principatum apud Platonem tu lerunt Socrates, Timæus, & hoſpites duo Athenienſis, & Eleates, ut ſcripſit Laertius. et Craſſus in prima illa concertatione, atque acuminis plena de oratore diſputatione, in reliquis autem non tam Craſſus, quàm Iulius, & Antonius, in dialogo uero illo nobiliſſimo de republica P. Africanus. Quod ſi in eum ſermonem uiuentes homines incluſerimus, cauebimus diligenter, ne committamus, ut perpetuo præſentibus nobis obmuteſcendum ſit. neque enim hoc laudabile putat Cicero, qui cùm Attico cauſſam dialogi ſui de Academia conferens, hoc etiam addidit: Si Cottam, & Varronem feciſſem diſputantes, meum κωφὸν πρόσωπον eſſet. hoc in antiquis perſonis ſuauiter fit, ut & Heraclides in multis, & nos ſex de rep. libris fecimus. ſunt etiam de oratore noſtri uehementer probati. in eis quoque eæ perſonæ ſunt, ut mihi tacendum fuerit. me puero ſermo hic inducitur, ut nullæ eſſent partes meæ. Inuenio tamen eum in dialogo, cui intereſt, de natura deorum, perpetuo elinguem, & mutum eſſe. Sin autem loquentur, tum auctoritatem eiuſdem ſequuti Ciceronis primas nobis ſermonis partes aſſumemus. in quo ille Ariſtotelem ducem ipſius ueſtigiis ſe perſequutum uidetur ſignificare in epiſtolis ad Atticum. Quæ his, inquit, temporibus ſcripſi, ἀριστοτέλειον morem habent. in quo ſermo ita inducitur cæterorum, ut penes ipſum ſit principatus. & ad Q. fratrem: Ariſtoteles, quæ de præſtanti uiro ſcribit, ipſe loquitur. In hoc autem genus referri

poſſunt

poſſunt dialogi eius de finibus, de diuinatione, de legibus, & de claris oratoribus: nam apud Platonem nullum tale extat exemplum, quòd in omnibus fere, ut dixi, Socrates exprimitur. Neque uero quos nobis aduerſantes, & repugnantes faciemus, eis temere, aut ſine ſumma ratione partes eas affingemus, ut eos, aut falſa defendentes, aut a nobis uictos fœde è concilio decedentes inducamus, ſed aut, quæ probabilia ſunt, dabimus tuenda, aut quibus eos delectari potiſſimum acceperimus, aut certe non ex ſententia, ſed uel diſputandi cauſſa defendi, uel ab aliis audita referri fingemus. Primi conſilii acute nos admonuit Cicero, ubi in epiſtolis cum Pomponio de dandis Varroni Antiochi partibus in concertatione Academica ſtatuit: Vt legi tuas, inquit, litteras de Varrone, tanquam ἕρμαιον arripui, aptius eſſe nihil potuit ad id philoſophiæ genus, quo ille maxime mihi delectari uidetur, measq. partes: ut non ſim conſequutus, ut ſuperior mea cauſſa uideretur. ſunt enim uehementer πιθανὰ ἀντιόχεια, quæ diligenter a me expreſſa, acumen habent Antiochi, nitorem orationis noſtrum. Alterum præceptum accurate cuſtodiuit Plato, cum ea defendi a ſophiſtis fecit, quæ de induſtria a Socrate acriter ubique oppugnata compertum habemus. quod docuit etiam Baſilius, cum ad Diodorum ita in quadam epiſtola ſcripſit: Plato partim ſententiis pugnat, partim perſonas comice tractat, Thraſymachi audaciam, Hippiæ leuitatem, Protagoræ confidentiam criminans. aliquando etiam rerum diſtinguenda-

rum gratia perſonis utens incertis nihil aliud attexit argumentis, id quod fecit in Legibus. Iam uero tertii unde, niſi ex eodem Platone, petamus exemplũ? apud quem in Politia Glauco ſe contra iuſtitiam dicere, non ſuæ ſententiæ teſtificandæ, ſed Socratis ad eius defenſionem eliciendi gratia profitetur. Poſtremo autem conſilio uſus eſt Cicero in L. Furio, quẽ cum Glauconis exemplo iuſtitiam oppugnantem feciſſet, quod parum decorum, immo in tali uiro, & ciue propè impium uidebatur, iuſtam reprehenſionem uitare cupiens, eum quæ a Carneade philoſopho contra iuſtitiam Romæ forte diſputata audiſſet, referentem induxit. Iam uero reliquorum, quos non ad diſputandum, ſed ad ea potius percipienda, quæ diſputantur, accerſimus, officium, partesq́. diligenter conſiderare debemus. eſt autem uidẽdum, ne illi aut omnino rudes ſint omnium doctrinarum, & omnis prorſus humanitatis expertes, aut iis, quibus partes diſputandi dedimus, uſu, aut doctrina ſuperiores. neque enim eos iis ſermonibus intereſſe par eſt, ex quibus fructum nullum ſint propter earum diſputationum inſcitiam, ac inſolentiam percepturi; neque decorum ullo modo, aut cõſonum, eum audire, cui ſit docendum, præcipere uero, cui diſcendum. quid enim peruerſius fingi poteſt, quàm ſpectante, ut aiunt, Roſcio geſtum agere? Omnino autem quales eos eſſe conueniret, paucis demonſtrauit Socrates in Protagora, cum eos admonuit, oportere ſe ambobus iis, qui differunt, communes præbere, non æquos: nimirum ſignificans ſilen-

tio utriuſque orationem eſſe probandam, alterius autem, nempe melioris aſſenſione animi comprobandam. Idonea uero erit eorum perſona, qui natu minores ſint iis, quorum opera in diſputatione con ſumitur.

Hactenus ſit de perſonis expoſitum. Neque uero minus de tempore, aut loco eſt laborandum, ut quo anno, quo menſe, &, ſi fieri poſſit, quo die, & quo in loco ea ſit diſputatio inſtituta, in ipſo dialogi ueſtibulo patefaciamus. Huius enim præteritio officii incredibile eſt, quantum ei ſermoni adimat auctoritatis, & fidei, ut cum ea legas, quæ nec temporis, nec loci habeant commemorationem, prorſus ut ſunt, falſa, & ficta eſſe exiſtimes. ſin autem rem cum perſonis, locis, temporibus conſentire intelligas, mirabiliter omnibus iis, quæ dicantur, quæque agantur, aſſentiaris. Atque hoc quidem prope religioſe uideo eſſe a M. Tullio conſeruatũ. Etenim præſtantiſſimum illum de oratore dialogum ab hoc principio eſt exorſus: Cum in cauſſam principum inueheretur conſul Philippus, Druſiq. tribunatus pro ſenatus auctoritate ſuſceptus infringi iam, ac debilitari uideretur, tum memini ludorum Romanorum diebus, Craſſum colligendi ſui cauſſa, ſe in Tuſculanum contuliſſe. ueniſſe eodem ſocer eius, qui fuerat Q. Mucius, dicebatur, & M. Antonius, homo & conſiliorum in rep. & ſumma cum Craſſo familiaritate coniunctus. exierant autem cum ipſo Craſſo adoleſcentes, & Druſi maxime familiares, & in quibus magnam tum ſpem

maiores natu dignitatis ſuæ collocauerant, C. Cotta, qui tum tribunatum petebat, & P. Sulpicius, qui deinceps eum magiſtratum petiturus putabatur. Quibus uerbis animaduertere poſſumus, & annum, & menſem, & diem, & locum eius congreſſus eſſe deſcriptum, annum ex conſulatu Philippi, & tribunatu Druſi, menſem & diem ex ludis Romanis, qui XVII Kal. Octob. edebantur, locum ex memoria Tuſculani. quin etiam & hominum nomina, & gradus honorum cuiusq., & qua cauſſa in congreſſum illum, colloquiumq. uenerint, indicauit. Craſſus enim animi cauſſa ludis Romanis ueniſſe dicitur in Tuſculanum, cumq. eo adoleſcentes duo, qui ſe totos Craſſo dediderant, Cotta, & Sulpicius. ueniſſe eodem etiam ſocer Craſſi Q. Mucius narratur, & cum Mucio M. Antonius, & conſiliorum de rep. ſocius, & ſumma cum Craſſo familiaritate coniunctus. quæ omnia ita inter ſe apta, & conſentanea ſunt, ut ea uix aliter, quam ipſe narrat, eueniſſe ſuſpiceris. Idem obſeruauit quoque diligenter in ceteris. Eſt autem magnopere prouidendum, ne dies, locusque congreſſus ab ipſa eorum, quos in colloquium adducimus, diſcrepet dignitate. neque enim ſatis decorum, aut conſonum foret, principes reip. uiros, & in maximis eius curis, & negotiis occupatos aut quocunque die, aut quencunque in locum uentitare, ut de iis ſubtilius rebus diſputando exquirerent, quæ in arte, & ſcientia aliqua uerſarentur. Itaque noſter ille, qui neminem fere, niſi ſenatorem, & ſummis in

rep.

rep. perfunctũ honoribus in dialogos conieciт ſuos, nunquam niſi feriis, ludiſq. eiuſmodi eos dediſſe diſputationibus operam, finxit, quibus nec ſenatus haberetur, nec ullæ omnino in foro quæſtiones exercerentur. Quibus potiſſimum diebus grauioribus requieſcere a reip. muneribus præſtantiſſimo ciui cuique licuit, & ſe ad manſuetiores muſas referre, atque aliquid de litterarum, ac ſtudiorum laude ocioſum ac pene ſolum, uel commentari, uel ſcribere. unde illuſtria illa ſunt, quibus tantopere ille idẽ gloriari uidetur, in Planciana: Quas tu commemoras Caſſi legere te ſolere orationes, cum ocioſus ſis, has ego ſcripſi ludis, & feriis, ne omnino unquam eſſem ocioſus. Locos autem ad hos ſermones idoneos in primis ruſtica ipſa prædia eſt arbitratus: primum, quòd negociis publicis, & forenſibus relaxati ciues Romani eò fere ex urbe tanquam ex aliquo carcere reficiendi animi cauſſa ſoliti erant euolare, deinde, quòd ea ita ædificare inſtituerant, ut ibi nec gymnaſia deſiderarentur, nec palæſtræ, nec ambulationes, nec xyſti, neque exedræ, nec denique reliqua corporum, ingeniorumq. curricula, in quibus nobilia illa etiam Græcorum colloquia philoſophorum Athenis dicuntur eſſe uerſata, ut quæ loca exercitationis, aut delectationis cauſſa conſtruxiſſent, ea ad graues etiam, quæ de philoſophia haberentur, diſputationes, haud grauate traducerent. quibus in locis de artibus, & doctrinis inter claros, ſed eruditos homines diebus feſtis diſceptari, nemo unquam indecorum putaret, niſi omnis plane decori

ri ignarus, ac prorſus ineptus eſſet. Id quod in primis uoluiſſe apud Ciceronem uidetur Catulus, cum ita cum Craſſo eſt loquutus: Ac ſi tibi uidentur qui temporis, qui loci, qui hominum rationem non habent, inepti, ſicut debent uideri, num tandem aut locus hic non idoneus uidetur, in quo porticus hæc ipſa, ubi inambulamus, & palæſtra, & tot locis ſeſſiones, gymnaſiorum, & græcarum diſputationum memoriam quodammodo commouent, aut importunum tempus, in tanto ocio, quod & raro datur, & nunc peroptato nobis datum eſt, aut homines ab hoc genere diſputationis alieni, qui omnes ii ſumus, ut ſine his ſtudiis nullam uitam eſſe ducamus? Quamobrem, quid eſt, quod miremur, omnes prope dialogos a Cicerone modo in Tuſculano, modo in Cumano, modo in Arpinati, nunc in xyſto, nũc in palæſtra, nunc in ambulatione fuiſſe inſtitutos. ita tamen, ut aliquot etiam in urbe habitos finxerit, unum etiam in Academia extra Athenas. quemadmodum Plato ſermonem de legibus in Creta inſtituit. Quem quidem Platonem, cur tam parum de tempore, aut loco ad colloquia ſua idoneo laborauerit, ſunt qui mirantur. ſiquidem ex uerbis eius plerunque nec quo die, nec quo in loco Socrates diſputet, cognoſcitur. aut ſi qua eius rei extent ueſtigia, nullum tamen ab eo dierum, locorumq. diſcrimen eſſe factum ſentias, quin quocunque die, & quocunque in loco Socratem faciat de rebus grauiſſimis diſputantem. Etenim in Gorgia, cum Socrates e foro profectus Calliclis oratoris domum ueniret, ut

Gorgiam

Gorgiam Leontinum, uirum tum Rhetoricæ artis laude florentem, qui apud Calliclem hoſpitem diuerſabatur, conueniret, forte in uia incidit in Calliclem, atque edita itineris ſui cauſſa, quantopere Gorgiam audire aueret, exponit. Tum Callicles, ſe daturum operam pollicetur, ut audiat. atque interim quàm magna ille polliceatur, edocet. iuſſiſſe enim modo eum, ut qui domi erant, ſi quid eſſet, de quo audire uellent, quærerent. ſe enim ad omnia reſpondere paratum. Deinde mandat ei, qui ſecũ erat, Chærephonti Socrates, ut de Gorgia ipſo ſciſcitetur, quis ipſe ſit. Tum Chærephon, age quæſo, dic mihi Gorgia, inquit, uera ne narrat Callicles, te profiteri ad omnia, quæcũque de te quæſita erunt, reſponſurum? cui Gorgias aſſentitur. atque inde ſermo inter Socratem, & Gorgiam, & Polum, & Calliclem inſtituitur. ex quibus uerbis apparet, ſermonem primum in uia publica ſuſcipi, reliquum in ueſtibulo ædium Calliclis. nam poſt multa inquit Socrates: Fortaſſe aliquis eorum, qui intus ſunt, de te quærere uerecundabitur. Verum hoc ita obſcure exprimitur, ut non conſtet, Gorgias ne domi, an foris ſit conuentus a Socrate, nec quo in loco ſermo ille potiſſimum habeatur, multo uero minus, quo tempore. Idem fit in Cratylo. eius enim exordium eſt tale. Hermogenes. Vis ne igitur, hunc Socratem huius ſermonis faciamus participem? Cratylus. Vt lubet. Inde Hermogenes, expoſita, qua de re erat inter ſe nata controuerſia, quid ſuæ ſententiæ ſit, e Socrate percontatur, eamque

que deinceps Socrates patefacit. Item in multis. Fit tamen ſæpe etiam loci commemoratio, ſed ita, ut facile uideas, non ualde eum in eo deligendo ſemper elaboraſſe. nam ſermo de republica habitus eſt in ædibus Cephali in Piræo, cum eà forte, die quodam feſto, prætergrederetur Socrates, de ſapientia cum Theage in porticu Iouis liberatoris, de pulchritudine cum Phædro extra Athenas ad flumen Iliſſum, de ſanctitate cum Eutyphrone in porticu regis, in qua iudicia tractabantur, de amicitia in palæſtra cum Lyſide. Cur autem hoc neglexerit Plato, id decori ignoratione factum ſuſpicatus eſt Cicero, quod nemo Græcorum uiderit. ſic enim apud eum agit Craſſus: Nam qui aut tempus quid poſtulet, non uidet, aut plura loquitur, aut ſe oſtentat, aut eorum, quibus cum eſt, uel dignitatis, uel commodi rationem non habet, aut denique in aliquo genere aut inconcinnus, aut multus eſt, is ineptus dicitur. hoc uitio cumulata eſt eruditiſſima illa Græcorum natio. Itaque quod uim huius mali Græci non uident, ne nomen quidem ei uitio impoſuerunt. ut enim quæras omnia, quomodo Græci ineptum appellent, non reperies. omnium autem ineptiarum, quæ ſunt innumerabiles, haud ſcio an ulla ſit maior, quàm, ut illi ſolent, quocunque in loco, quoſcunque inter homines uiſum eſt, de rebus aut difficillimis, aut non neceſſariis argutiſſime diſputare. Mea uero longe diuerſa eſt ſententia, nihil actum eſſe à Platone, niſi decore. Cum enim Socratem magiſtrum ſuum ſumpſiſſet exprimendum,

eum, qui non in reip. adminiſtratione, a qua ille longe refugit, ſed in doctrinæ, & uirtutis profeſſione, cui ſe totum dedidit, inter omnes gloria longe præſtaret, quique eam uitæ conſuetudinem inſtituiſſet, ut ad uirtutem inſerendam, & uitia ex animis hominum euellenda nullum tempus importunum, nullum locum alienum exiſtimaret, quid ei fuit de loci, temporisq́. ratione, retinendi decori cauſſa, laborãdum, cum omnia tempora, omnesq́. loci inſcitiæ iuuenum depellendæ, & ſophiſtarum arrogantiæ contundendæ uiderentur aptiſſimi? Quanquam ne ita quidem eos delegiſſe locos Plato uidetur, ut non probabilis aliqua eius conſilii cauſſa reddi, ac nonnulla locorum cum rebus, quæ ibi diſſeruntur, cognatio demonſtrari poſſit, ſi quis eo ingenii, ſtudiiq́. ſui neruos intenderit. Nobis tamen, quibus Socrates non eſt exprimendus, dandam eſſe putauerim operam diligenter, ut quàm maxime poſſimus, hanc ex loco, & tempore ueriſimilitudinis, & decori laudem aſſequamur. quod Ciceronem in primis feciſſe animaduertimus, cum homines in maximis potius reipublicæ rebus, quàm in ſtudiis litterarum exercitatos induceret.

His rebus ita conſtitutis, reliquum eſt, ut de ratione ſermonis inſtituendi dicam. nam ſi quod aliud præceptum præparationem dialogi continet, tum illud in primis, quo a quibus ſermonibus, & quibuſdam quaſi leuis armaturæ excurſionibus ad legitimam ipſam contentionem, pugnamq́. deſcendere oporteat, demonſtratur. Quæ pars quia mirificum

quendam ingenii leporem, & quandam quaſi morum feſtiuitatem deſiderat, propterea ab Ariſtotele, & Theophraſto in ſuis dialogis repudiata eſt. quod ſcriptum inuenio apud Baſilium in epiſtola, quam miſit ad Diodorum, his uerbis: Ex iis, qui dialogos, inquit, ſcripſerunt, Ariſtoteles, & Theophraſtus rem ſubito aggrediuntur, quia ſibi conſcii ſunt, ſe eſſe Platonicæ ſuauitatis, ac feſtiuitatis expertes. Neque uero in omnibus dialogis hanc ex hac parte laudem urbanitatis Plato quæſiuit. Nam in Minoe, & Cratylo, & Menone ab ipſa re ſubito eſt exorſus. In Minoe ita. Socrates: Lex quid eſt nobis? Minos: Qualis lex ſit, rogas? in Cratylo autem ita: Hermogenes: Vis ne hunc ſermonem cum Socrate conferamus? Cratylus: Vt tibi uidetur. Hermoge: Cratylus iſte Socrates rectam nominum rationem ſingulis, quæ ſunt, rebus natura adeſſe ait, qua de re quid ſentias, ſi tibi libuerit, ſcire uelim. in Menone uero hoc modo: Meno. Habes ne aliquid mihi dicere Socrates, uirtus ne doctrina, an exercitatione, an omnino neque exercitatione, neque doctrina paretur, ſed a natura in hominibus inſeratur, an alio quodam modo? Quod ſe Socrates ſcire negat, quia omnino, ne quid uirtus quidem ſit, intelligat, quæ cum admirationem Menoni res commouiſſet, quaſi uero, quid uirtus eſſet, nihil eſſet negocii dicere, a Socrate inde quid aut ipſe, aut magiſter eius Gorgias, uirtutem cenſeat eſſe, rogatur. quo pacto ipſa diſputationis pugna committitur. Atque horum quidem ſimilitudinem princi-

piorum

piorum conſectatus eſt. Cicero tantum in Tuſculanis, in quibus ita eſt. Auditor: Malum mihi uidetur mors. Marcus. Iis ne, qui mortui ſunt, an iis, quibus moriendum eſt? Nam exiguum illum eius dialogi apparatum, in quo partitiones perſequitur oratorias, totum de principio Theagis Platonici duxit. ſic enim uterque. Cicero filius: Studeo mi pater latine ex te audire ea, quæ mihi tu de ratione dicendi græce tradidiſti, ſi modo tibi eſt ocium, & ſi uis. Cicero pater: An eſt mi Cicero, quod ego malim, quam te quàm doctiſſimum eſſe? Ocium autem primum & ſummum eſt, quoniam aliquando Roma exeundi poteſtas data eſt, deinde iſta tua ſtudia uel maximis occupationibus meis anteferrem libenter. at Theages: Studeo Socrates quædam priuatim communicare tecum, ſi tibi eſt ocium. & ſi negocium, modo ne magnum, tamen te mea cauſſa ocium agere. Soc. Atqui ego cum ocioſus ſum, tum uero tua cauſſa ocium agere paratus ſum. Quamobrem quod cupis, exponas licet. Idem fecit quoque Xenophon in pulcherrimo illo de re familiari tuenda dialogo, ut ſine ulla quaſi armorum oſtentatione, in ipſam diſputationis, ut ita dicam, palæſtram Socratem, Critobulumq́. deduceret. Sic enim orditur: Audiui ipſum de rei familiaris prudentia hoc pacto diſſerentem. Age dic mihi, inquit, Critobule, an œconomia ſcientiæ cuiuſdam nomẽ eſt, ut medicina, æraria, fabrilis? mihi ſane uidetur inquit Critobulus. At ſi hic ſit nobilium quaſi gladiatorum congreſſus explicãdus, tum magnam ſup-

peditabit nobis eorum inſtituendæ pugnæ antiquorum conſuetudo facultatem, & copiam. ſiquidem aut ab ipſa re, aut a ſimili, aut ab aliena longe exordia repetere concedetur. Ab ipſa re initium duxit in oratorio dialogo Cicero. Ibi ut ex priſtino, inquit, ſermone relaxarentur animi omnium, ſolebat Cotta narrare, Craſſum ſermonem quendam de ſtudio dicendi intuliſſe. Qui cum eſſet ita exorſus, non ſibi cohortandum Sulpicium, & Cottam, ſed magis utrunque collaudandum uideri, quòd tantam iam eſſent facultatem adepti, ut non æqualibus ſuis ſolum anteponerentur, ſed cum maioribus natu compararentur. Neque uero mihi quidquam, inquit, præſtabilius uidetur, quàm poſſe dicendo tenere hominum cœtus, mentes allicere, uoluntates impellere, quo uelit, unde autem uelit, deducere, & quæ ſequuntur. Huic enim libro cum diſputationem de eloquentiæ ſtudio inter Craſſum, & Antonium inſtitutam uelit mandare, initium huius quæſtionis a Craſſo ait eſſe introductum, qui cum ſermonem de eloquentia quendam intuliſſet, quo ſummis eam laudibus efferebat, ac Cottam, & Sulpicium ad eius complectẽdum ſtudium accendebat, Scæuolam, & Antonium, qui audierant, ad eam uel oppugnandam, uel certe extenuandam, ac conterendam quodammodo inuitauit. quibus cum ipſe commodiſſime reſpondiſſet, tum Sulpicius, & Cotta magnopere ab eo petere inſtituerunt, ut quid ille de tota dicendi ratione ſentiret, in tanto, ac tam optato ocio perſequi uellet. quorum ille ſe ſtudiis reſpondit obſequu-

ſequuturum. & in Catone, cûm Scipio, & Lælius admirarentur, quòd Cato tam facile ſenectutem ferret, iisq. ille, quæ uiderentur, reſpondiſſet, tum rogatus eſt ab utroque, ut exponeret, quibus ipſi facillime rationibus ingraueſcentem ferre ætatem poſſint. quorum ille paruit uoluntati. Apud Platonem autem cum longam de legibus ciuitatibus dandis diſputationẽ inſtituéret hoſpes Athenienſis, Clinias Cretenſis, & Megillus Lacedæmonius, in uia ita diſputant, ut ab ipſa re ſermonem ſine locupletiore apparatu ducant aut rerum, aut orationis. ſic enim orditur hoſpes: Deus ne an homo aliquis hoſpites legum ferendarum attulit cauſſam? Clinias: Deus o hoſpes, Deus, ut confiteri decet, apud nós quidem Iupiter, apud Lacedæmonios uero, unde hic eſt, Apollinem dicturos iſtos exiſtimo. non ne? Megillus: Admodum. et cetera uſque ad eum locum, qui non longe abeſt. ubi ita Athenienſis: Verum quia in huiuſmodi inſtitutis, ac legibus ambo educati eſtis, confido non iniucundum nobis fore, ſi in itinere de conſtituendis ciuitatibus diſſeramus. A ſimili uero principium traxit in Lælio Cicero. Nam cum poſt mortem Africani C. Fannius, & Q. Mucius ad ſocerum Lælium ueniſſent, atque Africani, quem unice dilexerat Lælius, mentionem intuliſſent, ac nonnulla præclare de laudibus Africani, & de morte amicorum moderate ferenda dixiſſet Lælius, tum rogatur ab utroque, ut quoniam memoriam commouit amicitiæ, de amicitia exponat quid ſentiat. quorum ille ſtudio nihil abnuit. In Bruto autem cũ

eſſet commemoratio facta a Cicerone eius libri, quē ad ſe Atticus de rebus Romanis ſcripſerat, ſeq. aliquid eius remunerandi cauſſa paratum Attico dignum polliceretur Cicero, tum Atticus, qui præſens ſermoni intererat, flagitat, ut ſibi perſolueret tum, quod Bruto promiſerat, & inchoauerat, id eſt ut de claris diſſereret oratoribus. In Academicis autem, cum in Cumano eſſet unà cum Varrone Cicero, quærit de eo, cur cum tam multa ſcribat, nihil tamen de philoſophia litteris mandet, cuius rei cum probabiles multas Varro cauſſas collegiſſet; easque Cicero familiariter refutaſſet, rogauit eum poſtremo, ut omne eò ſtudium, & operam ſuam conferret. Tum Varro, iſtuc quidem conſiderabō, inquit. nec uero ſine te. ſed de te ipſo, quid eſt, quod audio. quanam, inquit Cicero, de re? relictam a te ueterem iam, inquit Varro, Academiam, tractari autē nouam. ex quo deinde loco longus diſputationis de Academia quaſi contextus nectitur. Socrates autem cum eſſet una cum Eutyphrone in porticu regis, ubi iudicia exercebantur, rogatus ab eo, quamobrem in eo loco uerſaretur, reſpondit, diem ſibi dictam eſſe a Melito, quòd iuuentutem corrumperet Athenienſium. inde cum ab eo contra audiſſet, ſe ibidem eſſe, ut patrem de cæde poſtularet, cum eo ſermonem eum de ſanctitate inſtituit, quo adoleſcentem a tam nefario conatu dicitur auocaſſe. in Phædro autem, cum de pulchritudine, unde excitatur amor, eſſet loquuturus, initia diuini illius ſermonis duxit ab oratione quadam amatoria Lyſiæ, quam

Phædrus miris in cœlum laudibus efferebat; eamq́. contra ipſe non ita magni æſtimandam eſſe, alia me liore prolata, confirmabat. Iam ab aliena re exordiũ cepit in Politia. cum enim in Piræum ad Cephalum ſenem, & locupletem Socrates ueniſſet, ibi primum de ferenda facile ſenectute diſputari eſt cœptum: quem ſermonem alter ille excepit, de uſu diuitiarũ, cum ſeni diuiti tolerabiliorem eſſe ingraueſcentem ætatem Cephalus ſignificaſſet. Qui cum deinde addidiſſet, non omnibus magnas, amplasq́. fortunas magni eſſe faciendas, ſed bonis in primis, & iuſtis uiris, prope Socratem ad alterum illum ſermonem adduxiſſe eſt uiſus, qui eſt in eo libro propoſitus de iuſtitia. Nam quid Timæum adiiciam? cuius eiuſmodi feruntur exordia, ut cum in conuiuio Socrates, quæ a ſe pridie de republica, & ciuitate forman da breuiter eſſent diſputata, peroraſſet, ſubiunxerit Critias, eundem eo die laborem Timæum eſſe ſuſcepturum, ut de natura rerum, & mundi procreatione diſſereret. quid Cicero in legibus, quàm longe eam diſputationem, & quàm alte repetiit? ſiquidem Arpinatem obiens agrum a quercus cuiuſdam aſpectu ad fabularum commemorationem, inde ad hiſtoriæ ſcribendæ conſilium, tum ad ius ciuile profitendum; poſtremo ad leges reip. a ſe inſtitutæ tradendas deſcendit. Præclare. eſt enim hæc ratio, ac natura ſermonis noſtri, præſertim familiaris, & quo tidiani, cuius ſimilitudinem hæc pars maxime dialogi conſectatur imitando, ut ſe quaſi uinculo quodam, aliud ex alio, longa rerum, ac uerborum ſerie trahat.

trahat. Itaque magnum in ea ſtudium, non mediocris opera collocanda eſt, ut quæ in ſermone noſtro fieri inſignia ſolent, ea in hoc appareant omnia. in primis autem meminerimus, ut decorum, & ueriſimile teneamus. Etenim ſi cui hæc in principio de manibus elabentur, quid eſt, quod de illius ingenio præclarum, aut mediocre, ubi paullum progreſſus ſit diſputando, expectare poſſimus? Eſt autem res multi laboris, ac plena difficultatis. neque enim quidquam tam prope ad perfectam ſapientiæ laudẽ accedit, quàm elegans imitatio, & erudita, a qua tamen non longe aberrabimus, ſi probe, quæſit cuiuſque, quem inducamus, dignitas, quæ perſona, cognitum habuerimus. Quod præclare mihi ſeruaſſe uidetur Cicero in tribus ſenatoribus illis exprimẽdis, qui apud eum de ſtudio diſputant eloquentiæ: Hi primo die, de temporibus, inquit, illis, deq́. uniuerſa rep. quam ob cauſſam uenerant, multum inter ſe uſque ad extremum tempus diei colloquuti ſunt: quo quidem in ſermone multa diuinitus a tribus illis conſularibus Cotta, & commemorata, & deplorata narrabat, ut nihil incidiſſet poſtea ciuitati mali, quod non impẽdere illi tanto ante uidiſſent: eo autem ſermone confecto, tantam in Craſſo humanitatem fuiſse, ut cum lauti accubuiſſent, tolleretur omnis illa ſuperioris triſtitia ſermonis. eaq́. eſſet in homine iucunditas, & tantus in iocãdo lepos; ut dies inter eos curiæ fuiſſe uideretur conuiuium Tuſculani. poſtero autem die, cum illi maiores natu ſatis quieſſent, in ambulationem uentum eſſe dice-

bat. tum Scæuolam duobus, tribuſue ſpatiis factis dixiſſe, cur non imitemur Craſſe Socratem illum, qui eſt in Phædro Platonis? nam hæc me tua platanus admonuit, quæ non minus ad opacãdum hunc locum patulis eſt diffuſa ramis, quàm illa, cuius umbram ſequutus eſt Socrates. quæ mihi uidetur non tam ipſa aquula, quæ deſcribitur, quàm Platonis oratione creuiſſe. & quod ille duriſſimus pedibus fecit, ut ſe abiiceret in herba, atque ita illa, quæ philoſophi diuinitus ferunt eſſe dicta, loqueretur, id meis pedibus concedi certe eſt æquius. Tum Craſſum, immo uero, commodius etiam, puluinosq. popoſciſſe, & omnes in iis ſedibus, quæ erant ſub platano, conſediſſe dicebat. Hic illud primum animo intueri, ac contemplari oportet, quanta cura, ac diligentia eorum tueatur dignitatem, quòd cum in rep. honorum, rerumq. geſtarum gloria florerent, eos non ſubito ad diſputationem illam oratoriam, quæ infra dignitatem uidebatur, deducit, ſed primum diem de tẽporibus illis ait, deq. uniuerſa rep. quam ob cauſſam uenerant, uſque ad extremum tempus diei eſſe colloquutos. atque in eo ſermone calamitates omnes reip. impendentes tum diuinitus proſpexiſſe, ut prudentes, tum ut optimos ciues, atque in primis ſtudioſos reip. deploraſſe. deinde uero conſiderandum etiam, atque etiam, quanta preditum humanitate depingat Craſſum, qui ſplendido parato conuiuio, ac feſtiuis ſermonibus iniectis ſuperioris triſtitiam ſermonis omnem tollere ſit conatus. quod eius eſſe munus exiſtimatur, qui tẽpeſtiuo alterum

conuiuio excipit. tum uero quàm proxime ad rei ueriſimilitudinem narret, poſtero die, poſtquam maiores illi natu ſatis quieuerunt, in ambulationẽ uentum eſſe, ac Scæuolam paucis ſpatiis factis, quòd erat infirmiſſimis pedibus, conſidere uoluiſſe exemplo Socratis, ut ait, cuius memoriam platanus renouarit, quæ eſt in Phædro Platonis. Craſſum autem, ut erat humanus, ſtatim puluinos afferri iuſſiſſe, atque omnes in iis ſedibus, quæ erant ſub platano, cõſediſſe. Hoc quidem pacto Cicero magnifico in primis, ac ſplendido apparatu clariſſimos illos uiros, quaſi hiſtriones quoſdam ad colloquium, tanquam in ſcenam, perduxit. num eodem Socratem, & Phædrum, quorum paulo ante eſt mentio facta, Plato? multo mea quidem ſententia, humiliore. occurrit enim Phædro Socrates, deq. eo, quo, & unde, quærit. reſpondet Phædrus a Lyſia. apud quem a matutino tempore fuerit. ſe autem ire extra mœnia deambulatum. quærit inde quæ cauſſa cum Lyſia colloquendi fuerit. reſpondet Phædrus, ut orationem quandam amatoriam audiret, a Lyſia ſcriptam. cuius orationis deſiderio captus Socrates, Phædrum extra urbem proſequitur, eumq., ut eam ſibi recitet, tandem exorat. Quod Phædrus facturus ita eum de loco ad eam rem idoneo ſumendo percontatur. Vbi uis conſidentes huic lectioni operam demus? Soc. Huc ad Iliſſum pedes conuertamus, tum, ubi uidebitur, requieſcentes ſedeamus. Ph. In tempore nudis pedibus ſum. nam tu quidem ſemper. nihil igitur erit negocii pedibus per aquam madidis incedere,

dere, neque hoc præſertim anni tempore, ac diei iniucundum. Socr. Perge igitur, & ſimul uide, ubi nam ſedeamus. Ph. Vides ne altiſſimam platanũ illam? Soc. Video. Ph. Ibi & umbra, & uentus modicus, & mollis herba, ſiue ſedere uoluerimus, ſiue decumbere. Soc. Perge igitur. Inde in ſermonem de Orithyæ raptu, & mendaciis poetarum ingreſſi ad locum delabuntur. Tum Socrates. Heus, inter loquendum, non ne hæc eſt arbor illa, ad quã nos deduxiſti? hæc enim platanus patulis diffuſa ramis, ac procera eſt, & uiticis altitudo, & amœna opacitas in flore eſt conſtituta ætatis, ut locum etiam circum ſuauiſſimo odore poſſit explere. fons etiam gratiſſimus ſub platano aquam frigidam fundit, quẽadmodum pede tentari licet, nymphisq́. & Acheloo ſacer uidetur, quantum ex puppis, & imaginibus intelligi poteſt. Hæc ego non nego, quin mirifica quadam ſint ſuauitate condita omnia, ſed ratio perſonarum fecit, quæ non generis, ſed uitæ, non rerum geſtarum, ſed doctrinæ nobilitate ſunt commendatæ, ut quanto plus habent iucunditatis, tanto magnificentiæ minus. primum enim extra urbem cum adoleſcente ſenex, & quidem ſine arbitris, deinde temere ad locum alienum perueniunt, amœnum illum quidẽ, quis negat? & amatorio futuro ſermoni conuenientem, at Romano ſenatori ſine dubio indecorum. Itaque cum eundem locum tractaret Cicero in Legibus, quãto omnia magnificentius, nec minori, ſi fas eſt dicere, uerborum cum iucunditate expreſſit. Sed uentum eſt in inſulam, inquit, hac ue-

ro nihil eſt amœnius. ut enim hoc quaſi roſtro findi tur Fibrenus, & diuiſus æqualiter in duas partes latera hæc alluit, rapidoq́. dilapſus cito in unum cōfluit, & tantum complectitur, quantum ſatis ſit modicæ palæſtræ loci. quo effecto, quaſi id habuerit operis, & muneris, ut hanc nobis efficeret ſedem ad diſputandum, ſtatim præcipitat in Lirem, & quaſi in familiam patriciam uenerit, amittit nomen obſcurius, Liremq́. multo gelidiorem facit. nec enim ullū hoc frigidius flumen tetigi, cum ad multa acceſſerim, ut uix pede tentare id poſſim, quod in Phædro Platonis facit Socrates. Atq. hoc quidem meum eſt de Ciceronis, ac Platonis aditu ad cauſſam, diſputationemq́. iudicium.

His rebus de præparatione ſermonis expoſitis, ſequitur deinceps, ut qualis ſit contentio, demonſtremus. qua in parte digerenda, & explicanda omnes noſtri erunt nerui ingenii, atque induſtriæ contendendi. eſt enim locus, qui dialogum ui, ac poteſtate ſua totum amplectitur. Hæc autem pars ut tota in rei contemplatione eſt poſita, ita in duo quaſi membra diſcerpitur, rei propoſitionem, & probationem. dicamus primum de propoſitione, quæ inſtitutum, propoſitumque ſcriptoris oſtendit. Eſt igitur ita hæc quaſi dialogi fabula conſtituenda, ut aut in primis uerbis, quod ſæpe factum oſtendi, aut non ita multo poſt, extet, atque appareat, quid ſit id, de quo inter eos, quos induximus, diſputatur, & quæritur, ne diu lectoris animus in argumento percipiendo aberret, atque uſque ad extremum ſu-

ſpenſus,

ſpenſus, & parum propoſitæ ſententiæ compos deſe ratur. quod ſumme eſt a M. Tullio frequentatum: ſed id multis modis. nam aut eò rem deducit, ut qui princeps futurus eſt ſermonis, alicuius eorum, qui adſunt, precibus fatigatus, ad diſputationem eiuſmodi compellatur, aut de inchoata ſtudii laude perficienda admoneatur, aut nouo aliquo interueniente, quà de re eſſet inſtituta diſputatio, oſtendatur. Primum genus apud eum in primis eſt factitatum, ut modeſte rogentur. ueluti de diuinatione: Ego uero philoſophiæ, inquam, ſemper uaco, hoc autem tempore cum ſit nihil aliud, quod libẽter agere poſſimus, multo magis aueo audire, de diuinatione quid ſentias. et in Legibus: At qui ſi quæris, ego quid expectem, quoniam ſcriptum eſt a te ſatis de optimo reip. ſtatu, conſequens eſſe uidetur, ut ſcribas tu idem de legibus. et in Academicis: Immo uero & iſtam, & totam ueterem Academiam renouari abs te, niſi moleſtum eſt, uelim. et ſimul aſſidamus, inquam, ſi uidetur. et in Lælio: Sed quoniam amicitiæ mentionem feciſti, & ſumus ocioſi, pergratum mihi feceris, ſpero item Scæuolæ, ſi quemadmodum ſoles de ceteris rebus, cum ex te quæritur, ſic de amicitia diſputaris, quid ſentias, qualem exiſtimes, quæ præcepta des. et in primo de oratore. Nunc quoniam uterque ueſtrum patefecit earum ipſarum rerum aditum, quas quærimus, & quoniam princeps Craſſus eius ſermonis ordiendi fuit, date nobis hanc ueniam, ut ea, quæ ſentitis de omni genere dicendi, ſubtiliter perſequamini. item quoque

in œconomico Xenophon. Alterum genus uſurpauit ille in Bruto. ſic enim ibi loquitur Atticus: Itaque quoniam hic, quod mihi deberetur, ſe exacturum profeſſus eſt, quod huic debes, ego a te peto. Quid nam? inquam. Vt ſcribas, inquit, aliquid. iampridem enim conticuerunt tuæ litteræ. nam ut illos de rep. libros edidiſti, nihil a te ſane poſtea accepimus. eisq́. noſmet ipſi ad rerum naturalium memoriam comprehendendam impulſi, atque incenſi ſumus. ſed illa cum poteris,&,ut poſſis,rogo. nunc uero,inquit,ſi es animo uacuo,expone,quod quærimus. quidnam eſt id, inquam. quod mihi nuper in Tuſculano inchoaſti de oratoribus, quando eſſe cœpiſſent,qui, & quales fuiſſent,quem ego ſermonem cum ad Brutum tuum, uel noſtrum potius, detuliſſent, magnopere hic audire ſe uelle dixit. Itaque hunc elegimus diem, cum te ſciremus eſſe uacuum. Tertii exemplum ſumi poteſt ex primo de natura deorum: Sed ut hic, inquit, qui interuenit, me intuens, ne ignoret, qua de re agatur, de natura agebamus deorum. quæ cum mihi uideretur perobſcura, Epicuri ex Velleio ſciſcitabar ſententiam. Apud Platonem autē nullam ſæpe eiuſmodi reperias propoſitionem, ſed diu ſententiæ, & controuerſiæ,quæ inter eos uerſetur, qui loquuntur, incertus, mente uageris & fluctues, nec certum, cui hæreas, locum inuenias. ubi uero proponitur, ſæpius obſcure id ita fit, ut uix ſentias, quanquam in eo omnem animum, mentemq́. defigas. Nam etſi Phædo rogatur ab Echecrate, ut ea ſibi narrare uelit, quæ Socra

tes

tes ante mortem in carcere diſſeruit, non tamen apparet ex eo, Socratem eſſe de animorum immortalitate diſputaturum. in Phædro autem multo minus ex uerbis aut Socratis, aut Phædri declaratur, ibi uerba de pulchritudine factum iri. nam quid de Gorgia dicam? in quo qui fuerit Platonis ſenſus, adeo eſt obſcurum, ut, quod eſt apud Olympiodorum, alii de rhetorica, quæ pars eſt exigua, alii de iuſtitia, alii, quorũ ipſe probat opinionem, de principiis moralibus ad beatam uitam pertinentibus ibi agi exiſtimarint. Idem dici de Politia poteſt. in qua de iuſtitia diſputatio inſtituitur, ita'ut ubi Polemarchi, & Glauconis ſententiam Socrates refutarit, nec ſuam tamen ipſe protulerit, tum addat, melius iuſtitiam in ciuitate, quàm in priuato cognoſci, atque ita de ſua illa rep. inſtituenda ſermonem exordiatur, quem per nouem libros uſque ad extremum perducit. Itaque quod deſiderari ſæpe in Platonicis poſſe dialogis Cicero animaduertit, illud ipſe ſibi nequaquam prætermittendum putauit. ſcite admodum, & probe. Eſt enim propoſitio nihil aliud, quàm concluſio probationis, quæ debet exponi, ad quam omnis acies ingenii ab iis eſt intendenda, quibus onus hoc diſputationis impoſuerimus. ut qui fontes illis argumentorum patere in diſputando debeant, eoſdem nobis in ea doctrina accipienda cognitos, ac perſpectos eſſe conueniat. Hanc autem partem non tam ſententiis diſtinctam, quàm moribus interpunctam eſſe oportet. Nam & qui rogat, & qui admonet, & qui omnino alteri laborem ullũ

imponit,

imponit, uideat, caueatur neceſſe eſt, ne in eo modeſtiæ, atque humanitatis fines tranſeat, ſed tempori, & commoditati eius, cui id mandat, conſulat. unde nota illa, ſi ocium eſt, quoniam ocioſi ſumus, niſi moleſtum eſt, & cetera, quæ tuendæ inuenta ſunt inſtrumenta modeſtiæ, dimanarunt. cuius uirtutis præcepta tum ab agendi, tum a dicendi magiſtris multa ſunt tradita, ex quorum, ſi res feret, erunt commentariis huc transferenda.

Cum ergo quod ſummũ ſit propoſitæ caput quæſtionis, & controuerſiæ, conſtituerimus, tum eadem argumentis confirmanda ne, an refellenda ſit, cogitabimus. quæ ratio quia uix ſine morata ac feſtiua quadam oratione optatum perduci ad exitum poterit, diligentia præterea erit adhibenda, ut inter probandum uaria morati ſermonis quaſi ſemina diſpergamus. præclare enim Hermogenes, qui dialogum ex ſubtilibus, moratisq́; ſermonibus dixit eſſe confuſum, nec minus recte Ariſtoteles; qui cum de rebus iis ageret, quas poetæ ſimulando exprimerent, eò diſputando delapſus eſt, ut tria eſſe dixerit, quæ imitatione ſimularentur, actionem, ſententiam, & mores. cuius præcepti uis quid prohibet, quin ad hanc dialogi quoque doctrinam traducatur? ut in eò hæc etiam tria exprimi ſtatuamus, actionem in ipſa eorum, qui colloquuntur, ſermonis communicatione, ſententiam in eorundem argumentatione, mores in inſtituto, & electione. quarum rerum quoniam de una diximus, proximum eſt, ut de altera, poſt de tertia diſputemus. Placet igitur Ariſtoteli,

ſenten-

ſententiam, quam ille διάνοιαν uocat, genus ipſum argumentationis amplecti. ſic enim ait: Setẽtia eſt, poſſe dicendo exprimere, quæ in re inſident, & quæ conueniunt. quod in orationibus ciuilis artis, & oratoriæ munus eſt. antiqui enim ciuiliter loquentes faciebant, qui nunc ſunt, oratorie. & paullo poſt: Sententia continet ea, ex quibus homines probant aliquid eſſe, aut nõ eſſe, aut in uniuerſum aliquid pronunciant. & infra: Ac quæ quidem ad ſententiam pertinent, in libris oratoriis tractata ſint. hoc enim magis eſt proprium artis munus. ad ſententiam autem ea pertinent, quæ orationis ope parare oportet, quorum partes ſunt, confirmare, & refutare, & motus animorum ciere, ut miſericordiam, aut timorem, aut iram, & quæ ſunt generis eiuſmodi. præterea amplificare, ac diminuere. Quorum uerborum ſatis manifeſta uis eſt, ac perſpicua: nempe ſententia illum demum ſatis eſſe inſtructum, qui facultatem habeat confirmandæ rei, tum ex iis, quæ uere in re inſunt, quod eſt ſenatoriæ laudis, tum ex iis, quæ aliunde eo trahi poſſunt, quod eſt oratoriæ artis. Itaque priſcis temporibus, cum nondum artificii aſtutia percrebuerat, ſimplicius egiſſe, atque apertius, cum quæ ineſſent, tantummodo adhiberent, poſtremis uero uerſutius, cum etiam, quæ eo transferri poſſent. Hoc autem idem neſcio an planius poſtea iterat, cum ait, ſententiæ præceptis includi, cum homines uel confirmant aliquid, uel refellunt, uel in uniuerſum pronunciant. ut non confirmatio, ac refutatio ſolũ, ſententia ſit, ſed rei quæ-

dam etiam in uniuerſum enunciatio, quam proprio nomine in ſecundo de arte rhetorica libro γνώμην appellauit, eamq. aut principium, aut exitum eſſe enthymematis uoluit.deinde uero aliquanto etiam clarius partibus eius omnibus exponendis, quæ uis ſit ſententiæ, tradit. partes autem uocat, confirmare argumentis, aut reiicere, motus permiſcere animorũ, aut ſedare, rem augere,aut minuere. quorum in primo quemadmodum elaborandum ſit, docuit in libris dialecticorum, & primo oratorio, de reliquis in ſecundo. Quando ergo ſententia confirmationem potiſſimum, ac refutationem amplectitur, ſane dubium non eſt, quin ſi eorum, qui ſermones conferunt, ſententiam exprimere imitando uelimus, eos aut ratione confirmantes quid, aut labefactantes in ducere debeamus. Quam laudem quibus potiſſimum inſtrumentis aſſequeremur, Ariſtoteles in dialecticis indicauit, cuius induſtria ſtudium illud uniuerſum prope uidetur eſſe perfectum. inſtrumenta autem in promptu ſunt omnibus. quis enim eſt tam in bonis artibus hoſpes, & peregrinus, qui non aliquid fando de ſyllogiſmo, & inductione, aut de iis, quæ ad hæc referuntur, enthymemate, & exemplo, audierit?

His ergo inſtrumentorum generibus ſancientur omnia, aut reuellentur, argumentis ex iis ſedibus eruendis, quæ nobis ars dialecticorum oſtendit. quãquam non iiſdem, neque eodem modo omnia. alia enim ſyllogiſmo, alia inductione,alia alia ratione commodius concluduntur. Quod quidem uix,

qua-

quale ſit, intelligi poteſt, niſi quam quæque res probandi rationem poſtulet, cognoſcatur. Quæ doctrina quanquam multis eſt ueterum litterarum teſtata, ac tradita monumentis, digna tamen uidetur, quæ hoc quoque loco a me, breuiſſime demonſtretur. Poſitum ſit igitur illud nobis, ac conſtitutum, qui notitia, ac cognitione comprehenſum aliquid habent, eos illius rei aut ſcientia, aut opinione, aut errore quodam imbutas mentes habere. Hoc enim cum ſummorum uirorum, & prope in philoſophia principum auctoritas perſuadet, tum uel ipſa maxime ratio docet. qua noſtram omnem cognitionem his potiſſimum diſtinctam eſſe diſcriminibus declaratur, ut neque rerum ſit earundem, neque ex iiſdem initiis deducatur, neque ab eadem artis facultate, neque eodem inſtrumento tradatur. ſiquidem ſcientia res eas complectimur, quæ aliter eſſe nequeunt, opinione uero eas, quæ euenire, ac non euenire poſſunt. in utroque autem genere labi errore propter inſcitiam poſſumus. Ex quo cóncluditur, conſtantem, ac perpetuam quandam notitiam eſſe, quæ ſcientia comparatur, caducam uero, atque inſtabilem, quæ opinione. Atque hoc idem ex principiorum etiam uarietate, unde hæc omnia fluũt, colligi poteſt. Etenim cum ex iis argumentamur, quæ uera ſint, ac firmam, æternamq. concluſionem inducant, ſcire, cum autem ex probabilibus, & quæ nos aſſentiri cogant illa quidem, uerum ita, ut quæ cóncluſa ſint, aliter quoque accidere poſſe ducamus, opinari putamus. at uero ſi uel in principiis titube-

mus, ut ea certa eſſe conſtituamus, quæ ſint ambigua, aut ex falſis, aut ex iis certè, quæ probabilitatis imagine fallant, aliquid efficiamus, neque id tamen uitii, maliq. ſentiamus, tum in magnas erroris, inſcitiæq. tenebras incidamus, neceſſe eſt. Tanta autem uis eſt principiorum, ac ſumptionum, ſi bene poſita, ac recte conſtituta ſint, ut rerum etiam, quæ aliter euadere poſſunt, quas paulo ante ſola opinione percipi poſſe ſignificauimus, tum demum eſſe ſcientia uideatur, cum ex neceſſariis, uerisq. propoſitionibus apte concluſa ſint. Ex quo intelligi licet, eaſdem res ab aliis ſcientia, ab aliis opinione percipi poſſe. nam eundem eodem tempore eãdem rem & ſcientia, & opinione cognitam habere, abſurdum, ac plane abſonum eſt. Ad eandem etiam uarietatem augendam accedit, quod non eodem hæc omnia ratiocinationis genere comparantur. ſiquidem ſcientia demonſtratione, opinio epicheremate, error ſophiſmate procreatur. quorum primum eſt hominis, qui certam conſtituat diſciplinam, alterum eius, qui de quacunque re dubitet, atque ipſam prope ſcientiam labefactet; tertium decipientis cuiuſdam, atque ex profeſſione quæſtum, gloriam ex uictoria diſputationis aſtute nimium, argutèq. captantis. quorum illum philoſophum, hos dialecticum, ſophiſtamq. ueteres appellarunt. Itaque hoc potiſſimum philoſophus a dialectico differre putatur, quòd ille perpetuam, æternamq. materiam, quam tractet, propoſitam habeat, hic quancũque, ille rationibus neceſſariis, hic probabilibus, ille a ſo

la

la rei natura, aut iis, quæ illam neceſſario conſequuntur, hic & hinc, & undecunque argumenta, & quidem non ad conſtituendam ſcientiam, ſed ad inſerendam opinionem eliciat. Opinio autem duplex eſt, una, quæ dialectici opera paritur, altera, quæ oratoris, quæ quidem peculiari, ac præcipuo nomine fides appellatur. Neque uero quæ ſit inter utranque differentia, cognoſcere alienum eſt, immo uero cum ad alia, tum ad res pro cuiuſque natura tractãdas commodiſſimum. ea uero ex ipſa aſſenſionis diſſimilitudine oritur. Etenim cũ mens noſtra ad approbãdum aut proprio, aut alieno motu ducatur, ſi proprio, & quidem ſine alterius partis dubitatione aſſentiatur, ſcientia dicitur, ſi cum dubitatione, opinio, ſi alieno, fides. Proprium autem motum mentis appello, cum res intelligit eo modo, quo in ſe ſunt. Itaque quoniam nullo eas alio, quam in uniuerſum continet, uniuerſarum quoque rerum ſcientia, & opinio ſit, confitendum eſt. alienum autem dico, qui ab appetitu proficiſcitur. ut enim mens ab appetitione impellitur, rerum eſt ſingularum. ex quo ſequitur, fidem aſſenſum eſſe, qui rebus ſingularibus adhibetur, non quidem omnibus, ſed in quibus appetitus dominari rationi poteſt, quanquam reapſe non dominetur. Quæ cauſſa fecit, ut oratores ad argumentationem, quam eandem cũ dialectico habent communem, duo alia fidei faciendæ inſtrumenta aſſumpſerint, animorum motus, & mores. neque enim in ea diſputatione, quæ de uniuerſo rerum genere habeatur, eadem excitari ſiue fides,

ſiue ſuſpicio poteſt, quæ de ſingulis, quas perſonis, locis, & temporibus circumſcriptas multiplicem ad ſe tractandas aditum patefacere cernimus. Non eſſe etiam eandem opinionis, ac fidei rationem, illud eſt argumento, quod non ex iiſdem fontibus ambæ dimanant. Etenim ex opinabilibus opinio, ex perſuaſibilibus (ſic enim πιθανὰ cum Quinctiliano dicamus) fides ducitur. quæ eodem modo inter ſe differunt, quo opinio a fide diſiungitur. ut enim fides omnis opinio eſt, non contra, ſic quæ ad perſuadendum ualent, ad probabilitatem apta omnia ſunt, nõ uiciſſim. nam probabilia ſunt, quæ aut omnium, aut plurimorum, aut certe ſapientum opinione probantur, perſuaſibilia, quibus rudis, & imperita multitudo plerunque aſſentitur. Nã iniuriam accipere, quàm facere præſtantius eſſe, quod multis philoſophis placuit, in dialectica diſputatione, ut probabile concedetur, in concione, ut parum perſuaſibile, totius fortaſſe populi iudicio explodetur. Neque uero eodem ambæ inſtrumentorum genere colliguntur. nam opinio ex ratiocinatione, fides ex enthymemate manat, quæ imperfecta eſſe ratiocinatio exiſtimatur, in qua ſumma propoſitio, quæ ſit uniuerſa, prætermittatur. Sed hæc quidem diſputatio non eſt inſtituti ſermonis, huc enim digreſſi ſumus, cum non omnes res eodem modo nobis in dialogo tractandas, uerum prout cauſſa poſtularet, ſuã cuique rei, ac materiæ argumenta eſſe accommodanda, ac congruenti quæque argumentatione concludenda eſſe, oſtendere cuperemus. neque enim in omnibus

rebus

rebus eadem ſubtilitas ueritatis exquiritur, uerum in pleriſque ſatis habetur, ſi probabilia proferantur. Quod ſæpe in libris de moribus Ariſtoteles, in Timæo Plato clariſſime tradidit. apud quem Timæus, cum eſſet de deorũ natura, & mundi origine uerba facturus, ſic dixit: Si forte de deorum natura, ortuq. mundi differentes, minus id, quod habemus animo conſequimur, ut tota dilucide, & plane oratio exornata ſibi conſtet, & ex omni parte ſecum ipſa conſentiat, haud ſane erit mirum, contentiq. eſſe debebitis, ſi probabilia dicentur. Atque hoc idem Galenus quoque diligens in primis ſcriptor, & doctus, ei commentario tradidit, in quo Hippocratis decreta, & Platonis examinauit. multo enim ſubtilius, certiusq. deorum nos eſſe prouidentia genitos ibi ab eo demonſtratum, quàm conditoris ipſius, atque animæ noſtræ uim, & naturam eſſe inueſtigatam ait. Quanquam ſi dialogus uere eſt, ut diximus, dialecticæ diſputationis effigies, ne neceſſariis quidem admodum ad ſcientiam rationibus, uerum fere ad opinionem probabilibus eſt tractandus. Neque enim eius eſt, qui ueri aliquid reperiri ait, in cõtrarias partes de rebus diſputare, ſed eius, qui de omnibus ſe profitetur ambigere. quam ſententiam Academici quondam defenderunt, qui ab Arceſilæ, & Cleantis diſciplina manarunt. quippe qui cũ ſe nihil ſcire, de omnibus opinari dicerent, contra omnium ſententias probabiliter diſputarent. Galenus tamen in eo libro, qui eſt ab eo de optimo docendi genere ſcriptus, ex Fauorini ſententia tradit,

Academicos in utranque partem diſſeruiſſe illos quidem, ſed iis tamen, quos in diſciplinam ſuſceperat, quod ad ueritatem uideretur eſſe propenſius, oſtendiſſe. Cicero autem, quod ſcriptum extat in libris D. Auguſtini contra Academicos, morem Academicis fuiſſe ſcripſit occultandæ ſententiæ ſuæ, nec eam cuiquam, niſi qui ſecum uſque ad ſenectutem uixiſſet, aperire conſueuiſſe. Ergo cum in dialogo ſermo inſtituitur, uidendum eſt, quæ argumenta, & unde petita adhibeamus. ab hoc enim fere neceſſaria repelluntur, ex quibus aliter rem eſſe non poſſe efficitur. Itaque definitiones quidem, & cauſſas, & effecta, ut dialecticorum ſic dialogorum afferet conſuetudo, ſed non quæ reciprocentur omnino, ac neceſſitatem ſcientiæ, ſed quandam opinionis probabilitatem inducant. Sed hæc quidem multo apertius extabunt omnia, ſi aliquanto latius de dialogorum generibus, quæ uel Plato, uel Xenophon, uel Cicero factitant, quod ad præſentem locum attinet, diſputabimus. ordiamur ergo, ut quidem hominis dignitas poſtulat, a Platone.

Hic eam fere dialogorum ſpeciem adamauit, ut cui principatum ſermonis tribueret, eidem tradendæ doctrinæ, & quaſi condendæ diſciplinæ rationem triplicem aſſignaret, unam expoſitionis, alteram inquiſitionis, miſtam tertiam, & ex duabus quaſi prioribus temperatam. Expoſitionem appello, cum qui præcipiendi partes habet, ut fere apud eum Socrates, alieno, ut fit, rogatu, aperte quid de propoſita ſentiat quæſtione, demonſtrat; Inquiſitio-

nem uero, cum idem, ille interrogandis aliis, aliquanto obſcurius intimum animi ſui ſenſum patefacit. Atque hæc eadem tum ſignificaſſe uidetur Socrates in Apologia, cum ſe nemini unquam diſciplinam inquit tradidiſſe, ſed ſi quis ſe diſputantem, aut ſua tractantem audire uoluerit, nullius unquã ſtudio defuiſſe: neque enim ſe eum eſſe, qui accepta pecunia loquatur, taceat, non accepta: ſed pariter diuitibus, ac pauperibus copiam interrogandi ſui facere, atque etiam ſi quis reſpondendo audire cupiat, quæ dicat. Itaque priori generi illam fere argumentandi formam congruere, licet attendere, quæ ſyllogiſmus uocatur, poſteriori, quæ inductio. atque illud quidem perpetua oratione, hoc plerunque interpellata tractari, illud quieto fere ſermone, atque remiſſo, hoc acri, ac perpugnaci contineri. Id quod in ſingula dialogorum eius genera intuenti facile patebit. Nam in Timæo de natura, & tota uniuerſitatis ratione Timæus, Socrates in Phædro de pulchritudine, & in Phædone de animorum immortalitate, in legum libris de ciuitatis diſciplina legibus aſtringenda hoſpes Athenienſis continenti fere oratione, & ad inſtituendam doctrinam accommodata ita diſputant, ut primum genus exprimant dialogorum, quod expoſitione diximus contineri. quam laudem frequentibus illi ſyllogiſmis adhibendis, quod quiſque uel mediocriter in dialecticis uerſatus poteſt intelligere, dant operam, ut conſequantur, ueluti ne longius abeam, de uniuerſitate Timæus. Quod ad nos, inquit, attinet, poſtulandum

eſt, ut & uos facile aſſequamini, & ego ex ſententia rem, de qua agitur, peragam. Sunt igitur hæc primum meo iudicio diſtinguenda, quid eſt, quod ſem per ſit, nec ullum habet ortum, & quod gignatur, nec unquam ſit. quorum alterum intelligentia, & ratione comprehenditur, quod unum ſemper, atque idem eſt; alterum, quod affert opinionem per ſenſus, rationis expers, quod totum opinabile eſt, id gignitur, & interit, nec unquam eſſe uere poteſt. omne autem, quod gignitur, ex aliqua cauſſa gigni neceſſe eſt. nullius enim rei cauſſa remota reperiri origo poteſt. quocirca ſi is, qui aliquod munus efficere molitur, eam ſpeciem, quæ ſemper eſt eadem, intuebitur, atque eam ſibi proponet exemplar, præclarum opus efficiat, neceſſe eſt; ſin autem illam, quæ gignitur, nunquam illam, quam expetet, pulchritudinem conſequetur. Omne igitur cœlum, ſiue mundus, ſiue quouis alio uocabulo gaudet, hoc a nobis nuncupatus ſit. de quo id primum conſideremus. quod principio eſt in omni quæſtione conſiderandum, ſemper ne fuerit, nullo generatus ortu, an ortus ſit. At ab aliquo temporis principio ortus eſt, quandoquidem cernitur, & tangitur, & eſt undique corporatus. omnia autem talia ſenſum moueat, ſenſusq́. mouentia quæ ſunt, eadem in opinatione conſidunt, quæ ortum habere, gigniq́. diximus, nihil autem gigni poſſe ſine cauſſis. Atque illum quidem quaſi parentem huius uniuerſitatis inuenire difficile, & cum iam inueneris, indicare in uulgus nefas. rurſus igitur uidendum, ille fabrica-

tor.

tor tanti operis utrum ſit imitatus exemplum id ne; quod ſemper unum, & idem, & ſui ſimile, an id, quod generatum, ortumq́. dicimus. Atqui ſi pulcher eſt hic mundus, ſi probus eius artifex, profectò ſpeciem æternitatis imitari maluit. Sin ſecus, quod ne dictu quidem fas eſt, generatum exemplum eſt pro æterno ſequutus. non igitur dubium, quin æternitatem maluerit exequi. quandoquidem neque mundo quidquam pulchrius, neque eius ædificatore præſtantius. ſi ergo generatus, ad id eſt effectus, quod ratione ſapientiaq́. comprehenditur, atque immutabili æternitate continetur. ex quo efficitur, ut ſit neceſſarium, hunc, quem cernimus, mundum; ſimulachrum æternum eſſe alicuius æterni. Et quæ deinceps ſequuntur. in quibus Timæus omnem ſuam de mundi procreatione ita aperit ſententiam, ut partim propoſitam quanque rem argumentis confirmet, partim cum magna eorum, qui audiunt, approbatione perpetuitate utatur orationis. argumentata uero fere a definitione, a cauſſis, ab effectis, ceteriſq́. locis ducit, unde rerum, quæ in natura uerſantur, & inter philoſophos diſſeruntur, non neceſſaria, ſed probabilis erui confirmatio poteſt. Cuius doctrinæ præcepta aliunde ſunt, quàm ex breui hoc commentario, (neque enim id nunc agimus) depromenda.

Iam uero inquiſitione duplici delectatus eſt Socrates, una, cum adoleſcentes ignaros illos quidem, & in rerum notitia fluctuantes, ſed diſciplinæ cupidos, & cognitionis, erudiuit, ac præceptis, inſtitu-

tisq́. rudes eorum mentes ad humanitatem, & officium, informauit, altera, cum ſophiſtarum ignorantiam, ſuperbiamq́. reprimere, ac frangere diſputando uoluit. quarum in ea officio functus eſt obſtetricis, in hac tentatoris. Quæ duo maxime propria dialectici munera eſſe, ſignificaſſe uidetur Galenus in commentario de decretis Hippocratis, & Platonis, cum neceſſarias propoſitiones a probabilibus, & oratoriis diſtinguens ſic ſcripſit in ſecundo: Quæ ſcientiam efficiunt ſumptiones, in rei ui, & natura inſitæ ſunt, reliquæ uero omnes, quæ extrinſecus aſſumuntur, quaſcunque dialecticus affert ad exercitationes, & ſophiſtarum reprehenſiones, & iuuenum inſtitutionem, & obſtetricationem, ut eos ad alicuius rei inuentionem adducat, & dubitare cogat, ſiue dialecticæ, ſiue gymnaſticæ, ſiue topicæ uocentur, ab iis ſecernendæ ſunt, quæ ſcientiam pariunt. Iam uero, quæ ab his longius receſſerunt, & maxime exemplis probabilibus, & ciuilibus, & inductionibus quibuſdam, aut teſtibus probant, ſiue perſuaſibiles, ſiue oratorias libet appellare, earum quoque cognitam habere uim, & naturam oportet. Quibus ex uerbis tentatiui, & obſtetricii dialogi uis tacite quoque eſſe uidetur expreſſa. Obſtetricium enim dialogum, ſiue, ut Græco uerbo utar, μαιευτικὸν Græci appellant. in quo Socrates ita diſputat, ut ad obſtetricum ſimilitudinem, quarum ex parturientium aluo fœtus educere munus eſt, idoneis, & appoſitis quibuſdam percontationibus inſitam, ſed occultam ex eorum, quos interrogat, mente rerum notio-

notionem, & ſcientiam eliciat. ut non ipſe noui aliquid parere, & procreare, ſed ut id, quod ſit, neque appareat, in lucẽ emittere uideatur. id quod ipſe non diſſimulãter tradit in Theæteto, cum ait: Hoc potiſſimum artis meæ eſt, poſſe diligenter expendere, falſum ne ſit, an uerũ, quod intima iuuenis cogitatio pariat. quin etiã quod obſtetricibus, idem mihi quoque accidit. ſterilis ſum, & ſapientia uacuus. & quod mihi obiecerunt multi, me percontari ſingulos, reſpondere nemini; quia nihil habeam, quod ſapienter reſpondere poſſim, uere nimium obiiciũt. cuius rei cauſſa eſt, quia me deus parturientibus ſuccurrere cogit, generare prohibuit. Quocirca non ſum ipſe quidem ulla in re admodum ſapiens. neque extat aliquod mentis meæ ex me editum monumentum. Qui uero me utuntur familiariter, principio quidem rudes apparent, ſed mea deinde conſuetudine ii, quibus deus ipſe adeſt, mirifice proficiunt; ut & ſibi ipſis, & aliis uideantur. hoc tamen certum eſt, eos nihil unquam ex me diſcere, ſed ipſos ſe egregia multa poſſidentes inuenire. Atque hoc idẽ interrogationis munus, credo, idem Socrates intellexit, cum apud Xenophontem in Oeconomicis interrogationem eſſe præceptionem dixit. ſic enim ibi cum Iſchomacho agit: Poſtquam me de quacunq; re percontari cœpiſti, tibi ita, ut dicis, reſpondeo, quippe qui perfectus colonus hæc teneas. eſt enim interrogatio præceptio. iam enim diſco, quatenus me ſciſcitatus es ſigillatim. tu enim me ducens per ea, quæ his ſimilia eſſe noui, plane quæ me neſcire

pu-

putabam, oſtendis. itaque perſuaſus & hæc, opinor, ſcio. Cur autem hoc ille diſputationis genus tantopere coluerit, cauſſas apud Plutarchum, magnum hominem in primis, & in philoſophia admirabilem, inuenio duas in eo libro, in quo Platonis decreta quædam expendit; unam, ut corruptas iuuenum inani ſophiſtarum doctrina, ac ſapientia mētes ea refutatione corrigeret, quæ purgantis cuiuſdam uim medicamenti obtineret. Quo in loco adiicit, auctoritatem propterea eius orationi tributam eſſe, quòd nihil affirmaret. ueritatem autem ipſum facilius attigiſſe, quòd eam una cum aliis quærere, nec ſuæ opinioni alicui ſuffragari magnopere uideretur. Neque enim, inquit, qui procreat, de re procreata uerum ferre iudicium poteſt, & qui amat, in ea re, cuius amore flagrat, quodammodo cæcus eſt. nihil autem ſuum tam quiſque diligit, quàm opinionem animo comprehenſam. qui uero proprios generant fœtus, deteriores ſunt alienorum æſtimatores. quo morbo nemo philoſophorum liber fuit, niſi Socrates, aut qui Socratis exemplo nihil ſe procreare putarunt poſſe. quòd ſi ueri ſcientia habetur, unaq́. tantum ueritas eſt, eam ſane non minus tenet is, qui ab eo accepit, qui inuenit, quàm ipſe inuentor. qui uero non credit, ſe tenere, is facilius arripit, quod eſt optimum, perinde atque qui non procreat, filium adoptat, qui eſt optimus. Altera cauſſa eſt, ut accommodate ad eam opinionem philoſophiæ præcepta tractaret, quam ipſe de noſtræ ratione ſcientiæ mente conceperat. cum enim ſcientiam

noſtram quandam eſſe recordationem, ac memoriæ renouationem arbitraretur earum rerum, quarum cognitione animus noſter, antequam ſe corporis ſocietate, & contagione contaminaſſet, fuiſſet imbutus, nihil fingi poſſe ad eam philoſophiam tradendam commodius cenſuit, quàm ſi percontando eorum ipſorum, qui ſe nihil ſcire putarent, memoriā ad earum rerum cogitationem, quas obliti quodam modo uidebantur, excitaret. qua de re ſic ſcriptum eſt apud Plutarchum. Videndum eſt, inquit, etiam, atque etiam, ne irridenda alia, ac pro nihilo habenda ſint, poemata, diſciplinæ, oratorum orationes, & ſophiſtarum decreta, quæ Socratem generare deus uetuit. quam uero Socrates ſolam putabat ſapientiam, nempe rerum diuinarum, & ſub intelligentiam cadentium, ab eo amatoriam appellatam, huius neque ptocreatio eſt hominibus ulla, neque inuentio, ſed recordatio. Quare nihil docebat Socrates, ſed cum quæſtionum, quaſi parturientium dolorum initia quædam adoleſcentibus inieciſſet, inſitas notiones exſuſcitabat, & educebat. atque hanc ille obſtetriciam artem uocabat, quæ non extrinſecus intelligentiam iis, quibus cum loquebatur, adiungeret, ſed eos, qui in ſe haberent, inchoatam, & confuſam alere demonſtraret. Ac de huius quidem natura, & more dialogi hactenus. pergamus ad reliqua. Eſt autem ad hoc genus maxime appoſita inductio, non quidem omnis, ſed ea præcipue, quæ oratoria, teſte Laertio, dicitur, qua ex eo, quod eſt in parte id, quod eſt in parte concluditur.

tur. Huius autem inductionis uim, & uſum diſerte explicuit in Rhetoricis Cicero, cuius ut hic ſit locus illuſtrior, uerba non grauabor afferre. Inductio, inquit, eſt oratio, quæ rebus non dubiis captat aſſenſionem eius, qui cum inſtituta eſt. quibus aſſenſionibus facit, ut illi dubia quædam res, propter ſimilitudinem earum rerum, quibus aſſenſit, probetur, uelut apud Socraticum Aeſchinem demonſtrat Socrates cum Xenophontis uxore, & cum ipſo Xenophonte Aſpaſiam loquutam. Dic mihi, inquit, quæſo, Xenophontis uxor, ſi uicina tua melius habent aurum, quàm tu habes, utrum illius, an tuum malis? illius, inquit, quòd ſi ueſtem, & ceterum ornatum muliebrem pretii maioris habeat, quàm tu habes, tuum, an illius malis? illius uero reſpondit, age, inquit, ſi uirum illa meliorem habeat, quàm tu habes, utrum ne tuum, an illius malis? hic mulier erubuit. Aſpaſia autem cum ipſo Xenophonte ſermonem inſtituit. Quæſo, inquit, Xenophon, ſi uicinus tuus meliorem equum habeat, quàm tuus eſt, tuum ne equum malis, an illius? illius inquit, quòd ſi fundum meliorem habeat, quàm tu habes, utrum tandem fundum habere malis? illum, inquit, meliorem ſcilicet, quòd ſi uxorem meliorem habeat, quàm tu habes, utrum illius malis? atque hic Xenophon quoque ipſe tacuit. poſt Aſpaſia, quoniam uterque ueſtrum, inquit, id mihi ſolum non reſpondit, quod ego ſolum audire uolueram, egomet dicam, quid uterque cogitet. nam & tu mulier optimum uirum mauis habere, & tu Xenophon uxo-

rem habere lectiſſimam maxime uis. Quare niſi hoc perfeceritis, ut neque uir melior, neque fœmina lectior in terris ſit, profecto id ſemper, quod optimũ putabitis eſſe, multo maxime requiretis, & tu ut maritus ſis quàm optimæ mulieris, & hæc ut quàm optimo uiro nupta ſit. Hic cum rebus dubiis eſſet aſſenſum, factum eſt propter ſimilitudinem, ut etiam illud, quod dubium uidebatur, ſi quis ſeparatim quæreret, id pro certo propter rationem rogandi, concederetur. Hoc modo ſermonis plurimum Socrates uſus eſt, propterea quod nihil ipſe afferre ad perſuadendum uolebat, ſed ex eo, quod ſibi ille dederat, qui cum diſputabat, aliquid conficere malebat, quod ille ex eo, quod iam conceſſiſſet, neceſſario approbare deberet. Hoc in genere præcipiendum nobis uidetur, primum, ut illud, quod inducemus, per ſimilitudinem eiuſmodi ſit, ut ſit neceſſe concedi. nam ex quo poſtulabimus nobis illud, quod dubium ſit, concedi, dubium eſſe id ipſum non oportebit. deinde illud, cuius confirmandi cauſſa fiet inductio, uidendum eſt, ut ſimile iis rebus ſit, quas res quaſi nõ dubias ante induxerimus. Nam ante aliquid nobis conceſſum eſſe, nihil proderit, ſi ei diſſimile erit id, cuius cauſſa illud concedi primum uoluerimus. deinde non intelligat, quo ſpectent primæ illæ inductiones, & ad quem ſint exitum peruenturæ. nam qui uidet, ſi ei rei, quæ primo rogetur, recte aſſenſerit, illam quoque rem, quæ ſibi diſpliceat, eſſe neceſſario concedendam, plerunque aut non reſpondendo, aut male reſpondendo

N lon-

longius procedere rogationem non ſinit. Quare ratione rogationis imprudens ab eo, quod conceſſit, ad id, quod non uult concedere, deducendus eſt. Extremum autem aut taceatur oportet, aut concedatur, aut negetur. Si negabitur, aut oſtendenda eſt ſimilitudo earum rerum, quæ ante cõceſſæ ſunt, aut alia utendum inductione. ſi concedetur, concludenda eſt argumentatio; ſi tacebitur, aut elicienda eſt reſponſio, aut, quoniam taciturnitas imitatur confeſſionem, pro eo ac ſi conceſſum ſit, concludere oportebit argumentationem. Ita fit hoc genus argumentandi tripartitum. prima pars conſtat ex ſimilitudine una, pluribuſue. altera ex eo, quod concedi uolumus, cuius cauſſa ſimilitudines adhibitæ ſunt. tertia ex concluſione, quæ aut confirmat conceſſionem, aut quod ex ea conficiatur, oſtendit. Hæc Cicero. Quæ &ſi ſatis ualere poſſunt ad id, quod uolumus, oſtendendum, fit tamen, ut præcipuo etiam e Platone ſumpto loco eadem mihi confirmanda eſſe exiſtimem. Hanc enim diſputandi formam uſurpauit ille cum alibi ſæpe, tum maxime in Lyſide, Theage, & Alcibiade. in quo extremo Alcibiadem argutis interrogationibus cogit hominem nihil aliud, quàm animum eſſe, fateri, & ipſum ſui quodammodo magiſtrum eſſe. procedit autem in hunc modum ille congreſſus. Soc. Vtrum facile eſt, ſe ipſum cognoſcere, an difficile? Alcib. Mihi quidem aliquando uiſum eſt facile, nonnunquam uero omnium difficillimum. Soc. Sed ſiue facile ſit, ſiue difficile, nobis quidem ſic res ſe habet, ut hoc

intelligentes, etiam qua ratione curandi ſimus, intelligamus, ignorantes uero, contra. Eſt, ut dicis. Age uero, quo modo illud ipſum inueniemus? ſic enim fortaſſe, quid ſimus, ipſi reperire poterimus. at hoc ignorato, nunquam. Recte loqueris. Attende ergo. cum alio ne, quàm mecum diſputas? Tecum. Et ego, non ne tecum? Et tu mecum. Socrates igitur eſt, qui diſputat. Eſt. Alcibiades uero, qui audit. Ita ſane. Non ne oratione Socrates diſputat? Prorſus. Diſputare autem, & oratione uti idem quodammodo uocas? Idem. Vtens autem, & id, quo utitur non ne aliud, atque aliud? Quomodo dicis? Queadmodum cerdo incidit quidem cultro. Eſt, ut dicis. Non ne aliud quiddam eſt, qui diuidit, & quo diuiditur quidquam? Admodum. Item aliud citharœdus, aliud, quo citharam pulſat? Omnino aliud. Hoc paulo ante quærebam, an utẽs, & quo utitur, ſemper aliud eſſe uideatur. Videtur. Cerdonem incidere dicimus inſtrumentis tantum, an etiam manibus? Et manibus. Et iis ergo utitur? Vtitur. An non & oculis utens coria incidit? Quid ni? Vtentem uero aliud quiddam ab iis, quibus utitur, eſſe conceſſimus. Conceſſimus. Cerdo igitur, & citharœdus aliud quiddam ſunt, quàm oculi, & manus, quibus utuntur? Apparet. Non ne toto corpore homo utitur? Maxime. Aliud ergo utens, & quo utitur. Prorſus aliud. Homo ergo a ſuo corpore aliud eſt. Videtur. Quid eſt igitur homo? Ignoro. Scis eſſe, quod corpore utitur? Scio. Aliud ne utitur ipſo, quàm anima? Nihil aliud. An non

 impe-

imperans? Imperans. Quin etiam neminem aliter exiſtimaturum puto. Quidnam? Quin ex tribus unum aliquid ſit homo. Ex quibus? Aut anima, aut corpus, aut totum ipſum ex utriſque coniunctum. Quidni? Verumtamen id, quod imperat corpori, hominem eſſe confeſſi ſumus. Sanè. Quid igitur homo? num ſibi ipſi corpus imperat? Nullo modo. Subiici enim illud diximus? Certe. Non eſt igitur hoc, quod quærimus. Non, ut uidetur. At utrunque ſimul forſitan corpori dominatur, atque id homo eſt? Fortaſſe. Immo minime omnium. nam altero illorum non dominante, nulla cõiectura eſt, ſimul utrunque dominari. Recte loqueris. Cũ uero nec corpus, nec utrunque ſimul ſit homo, reliquum eſt, ut arbitror, aut nihil omnino hominem eſſe, aut ſi quid eſt, nihil aliud, quàm animum eſſe. Prorſus. Potuitne adhuc oſtendi apertius, animum eſſe hominem? Certe, non. hæc enim ſatis eſſe mihi uidentur. Hic locus, ſatis, ut opinor, declarare poteſt, quam multis percontationibus opus ſit, ut eo tandem perueniamus, quo intendimus, ideſt, ut ille, quem doctrina imbuendum ſuſcepimus, nobis ea aſſentire cogatur, cuius illa ſenſum ante notionemq. fugiebant. neque enim Alcibiade quiſquam minus fuit bonis artibus expolitus, atque ab ipſa demum philoſophia minus inſtructus. ut ea ſolum attigiſſet, quæ tum uulgo puerili tradi ætati erant ſolita, grammatica, palæſtra, & muſica. ex eo tamen hanc animo incluſam, abditamq. ſententiam Socrates, quaſi ex alicuius non indocti philoſophi ore elicit,

cit, hominem nihil aliud eſſe, quàm animum. id quod ille obſtetricum ueſtigia imitando, ut ad huius doctrinæ principia redeamus, eſt conſequutus.

Sed de obſtetriciis dialogis hactenus. Deinceps ſequuntur tentatiui. ſic enim liber uertere, quos Græci πειραστικοὺς appellarunt. Hi ſunt, in quibus Socrates nimiam, ut dixi, ſophiſtarum arrogātiam, atque intolerantiam oppugnauit. Neque enim illud obſcurum eſt, florente illo, genus quoddam hominum in Græcia emerſiſſe, qui opiniones undequaque de rebus ſine delectu collectas diuitibus præſertim traderent adoleſcentibus, in eoque tum quæſtum, tum inanem quandam gloriam ſequuti nihil de iuuenum doctrina, nihil de ciuitatum moribus cogitarent. cum hos igitur eiuſmodi ſimulatæ magiſtros ſapientiæ, tales enim ſophiſtæ dicti ſunt, inſectari oratione, atque exagitare cuperet Plato, nullam magis idoneam rationem eſſe cenſuit, quàm dialogum, in quo arrogantia, & inſcitia illorum expreſſa, atque ante oculos poſita, in odium Athenienſis eos ciuitatis adduceret. neque enim in eos ſcripta inuehi oratione, æquum putauit, ne inuidia torqueri fortaſſe aliqua uideretur, cuius tamen ſuſpicionem in Gorgia rhetore exagitando, ad quem ex uniuerſa ciuitate concurſus fieret, ipſum omnino uitare non potuiſſe, accepimus, ſed occulte de illorum auctoritate detrahere cogitauit. id quod per Socratis infeſtiſſimi eis hominis perſonam perbelle eſt conſequutus. Atque hic quidem non alio eos apparatu, quàm interrogationum argutiis adortus eſt.

Cu-

Cuius cauſſam conſuetudinis reddidit Ariſtoteles in extremo eorum librorum, quos de ſophiſtarum ſcripſit reprehenſionibus, cum dixit, propterea Socratem interrogare ſolitum fuiſſe, non reſpondere, quòd ipſe nihil ſcire confiteretur. Quæ uerba ob eam cauſſam ab Ariſtotele uſurpata eſſe, addit Græcus interpres, (Alexandrum hunc ſunt, qui nominant) quia dialecticus ſe ignorare aſſerat ea, quæ rogat, ſophiſta uero nihil ſibi eſſe incognitũ putet. id quod apud Platonẽ Gorgias declarauerit, his uerbis: Vere ò Cherephon loqueris. eadẽ enim me profiteri nuper dicebam. atque etiam nihil noui mihi à quoquam iam multis annis propoſitum eſſe confirmo. ſed reuertamur ad Socratem. Ille uero acutis, & crebris ſophiſtas quæſtionibus impellere, atque eò deducere conabatur, ut inter ſe pugnantia loquerentur. eſt enim hæc ratio tentandi, ex iis, quæ ei probantur, quo cum diſſerimus, aliquid ad eius opinionem abiiciendam, frangendamq́ue concludere. Cuius moris meminit quoque Cicero in ſecundo de finibus, cum ait: Gorgiam, & ceteros ſophiſtas, ut e Platone intelligi poteſt, luſos uidemus à Socrate: is enim percontando, atque interrogando elicere ſolebat eorum opiniones, quibus cum diſſerebat, ut ad ea, quæ ii reſpondiſſent, ſiquid uideretur, diceret. probe uero. quis eſt enim, cui peruagata illa inter Socratem, & ſophiſtas ſit ignota contentio, cum ille breuem interrogationem requireret, ſophiſtæ continentem orationem? unde illud eſt in Protagora ab Hippia commode dictum. Non debes,

inquit,

inquit, ò Socrates exquiſitam poſtulare dialogorum formã, quæ breuitate nimia continetur, ſi Protagoræ non probatur, ſed laxare pauliſper ſermonibus habenas, ut magnificentiores, & ſplendidiores ſint: nec tu Protagora tentis rudibus, ueliſque panſis in altum ſermonum mare procul a terræ conſpectu abripi uelle debes, ſed mediocritatem uterque tueri: & illud in Theæteto a Socrate. Illud nobis in primis declara, utrum per te ipſe perpetua oratione, quod concludere uelis, exponere conſueris, an potius interrogando, ut ſolebat Parmenides. Quibus ex rebus apparet, Socratem in hoc genere longam, & cõtinentem dictionem approbaſſe. Itaque cum in Gorgia dicendi ſtudium aſſentationis eſſe partẽ dixiſſet, idque pluribus uerbis, & perpetua oratione contra ſuam conſuetudinem docuiſſet, excuſauit ſe tandẽ, ac dixit, tum demum prolixe loquendum eſſe, cum res, ſi breui dicatur, parum intelligatur. Vt autem quodque diſputandi genus eſt maxime ſophiſtarum altercationibus interruptum, ſic inductione à Socrate eſt maxime pertractatum, non ea ſolum, quæ ex eo, quod eſt in parte id, quod eſt in parte, concludit, ſed etiam, quæ uniuerſum quid ex ſingulis multis efficit. quin eius etiam laudem concluſionis in hoc præſertim genere eſt perſequutus, quæ ex contrariis colligitur, quod eſt, cum is, qui reſpondet, in omnibus rebus contraria dicere cogitur, atque utrinque maximis incommodis urgetur. Huius autem doctrinæ uniuerſæ nobile ponamus exemplum è Gorgia, quem in hunc modum impellit Socrates.

Age,

Age, quæſo, inquit, quem te uocas Gorgia? Rhetorem. An alios ad dicendum te inſtruere profiteris? ſane profiteor. in quibus uerſatur rhetorica? in ſermonibus. Qualibus? non enim in omnibus. Haud prorſus. An qui poſſunt ad dicendum idoneos reddere? Omnino. An de quibus dicit, de iis etiam ſentit? Nempe. Ergo medicina in ſermonibus uerſatur. Verſatur. Qui ſunt de morbis? Sane. Sic aliæ? Nempe. Cur alias nõ uocas rhetoricas? Quia aliarũ ſcientia omnis eſt in actione, non in uerbis. rhetorica ſolum eſt in uerbis. An ne cum aliæ artes breui oratione perficiantur, aliæ nulla, ut pictura, & ſculptura, aliæ in ſermonibus uertantur, & actionem nullam attingant, ut arithmetica, & logiſtica, & geometria, harum aliquam uocas rhetoricam? Certe, non. Quarum in rerum ſermonibus rhetorica uertitur? Maximarum. Quarum? ualetudinis, pulchritudinis, diuitiarum? Non, ſed ut libertatis tibi auctor ſis, & aliis imperes in ciuitate. Quid? Perſuadere in iudicio, & in concione. Vis ne dicere, rhetoricam eſſe opificem ſuadelæ? Volo. An ne quicunque docet rem, perſuadet? Non. Non ne arithmetica docet de numeris? Docet. Ergo non ne perſuadet? Maxime. Ergo opifex eſt ſuadelæ. Prorſus. Ergo non ſola rhetorica. at cuius ſuadelæ opifex eſt rhetorica? In iudiciis, & conuentibus, & de iuſtis, & iniuſtis rebus. Ais ne te didiciſſe aliquid? Aio. Et aliquid crediſiſſe? Ita. An idem eſt didiciſſe, & crediſiſſe, & diſciplina, ac fides? Aliud. Ergo ſuadela duplex; quæ facit fidem, & quæ ſcientiam. Ita

eſt.

eſt. Vtram ſuadelam efficit rhetorica? In iudiciis, & conuentibus, de iuſtis, & iniuſtis rebus eam, quæ fidem facit. Ergo rhetorica eſt opifex ſuadelæ, quæ fidem, non quæ doctrinam gignit, de iuſtis rebus, & contrariis. Prorſus ita. Non ergo docet orator, ſed fidem ingenerat. Aſſentior. Cum conſiliũ habetur de nauigiis, de muris, adhibetur earum rerum peritus, cum de re militari, imperator, cum de morbis, medicus, non orator. de quibus ergo dabit conſilium? Illi muri conſilio Themiſtoclis, non opificis facti ſunt. ego etiam ægrotis ſæpe perſuaſi, ut quod frater meus medicus aſſequi non potuiſſet, in animum inducerent, ut pharmacum ſumerent. perſuaſi uero hac arte, quà ad bonum utendum eſt, non ad malum. quod ſi quis ea iniuſte erit uſus, non iccirco magiſtrum artis eiicere è ciuitate oportet, ſed eum, qui arte abutitur. Non ne ſentis, te pugnãtia dicere? ais enim te efficere poſſe rhetoricum, id eſt, qui in multitudine ſuadere poſſit non docendo, ſed fidem faciendo. Aio. Dixiſti etiam, de ualetudine aptiorem eſſe ad fidem faciẽdam oratorem medico. Dixi, in multitudine. At in multitudine nihil aliud eſt, quàm inter imperitos. Vere. Ergo ſi erit aptior medico, erit aptior ſciente. Aptior. Cum non ſit medicus. Prorſus. Qui uero non eſt medicus, eſt imperitus, medicus autem peritus. Aſſentior. Qui ergo neſcit, eſt aptior ſciente inter imperitos, cum orator ſit aptior medico. Admodum. Ergo alias artes non oportet ſcire, ſed artem tenere ſuadendi, ut uideantur neſcientes plus ſcire ſcienti-

diligenter conſiderare oportet. His interrogationibus, quod quiſque per ſe intelligere poteſt, eò prope præcipitem impulit Gorgiam Socrates, ut quod a principio intenderat, ipſum ſibi in ſermone cogeret aduerſari, ac ſe prope uictum confiteri. Quod perpetuò deinde ille ſilentio docuit, cum Polus Agrigentinus eius patrocinium noua diſputatione cũ Socrate inſtituta ſuſcepiſſet. Eodemque modo Thraſymachum in primo de republica de iuſtitia parum apte, uereq. ſentientem, laqueis interrogationum, atque inductionum irretiuit, ac iuſtum id eſſe, non quod potentiori cõduceret, ut ille dixerat, ſed quod eis, qui in potentioris eſſent poteſtate, oſtendit. Atque hac quidem ratione adeo moleſtus Sophiſtis Socrates, & grauis fuit, ut ſæpe irati, ac parum mentis compotes è cœtu abire, & diſputationem illam, congreſſumq. relinquere conati ſint. interdum etiã non reſpondere, ſed quærere, quaſi uero melior eius eſſet cauſſa, qui rogaret, quàm qui reſponderet, uoluerint. cuius doctrinam officii cum nullam arte, ſcientiaq. comprehenſam tenerent, pariter a Socrate ſunt illuſi.

Atque ita quidem Plato. Xenophon autem, qui illius æqualis, eiuſdemque æmulus laudis fuit, omnes has formas in dialogum unum de re familiari tuenda incluſit. primum enim perbellis quæſtionibus, atque inductionibus Socrates ex Critobulo elicit, ut aliarum rerum, ſic rei domeſticæ conſtituendæ quandam eſſe prudentiam, eamq. in augenda domo eſſe poſitam. domum autem quidquid poſſi-

deatur, appellari. poſſeſſionem uero quæcunque ad uictum utilitatem afferant, utilia porro ea regula dirigi, quatenus quis eis uti ſciat. Poſt autem cum Critobulus eam tueri ſententiam neſciret, qua ſe diuitem, & locupletem eſſe, diſſentiente maxime Socrate, aſſeruerat, ſciſcitatur ex eo, quæ ſit hæc tandem parandarum opum, cuſtodiendarumq. doctrina. Quam cum ſibi incognitum, obſcuramq. eſſe Socrates affirmaſſet, tamen ut eius ſtudio morem gerat, quæ ab Iſchomacho prudenti patre familias, & attento de ſingulis rei domeſticæ tuendæ officiis acceperit, cum magna Critobuli aſſenſione exponit. Iſchomachi autem ſermo cum Socrate inſtitutus & ipſe duas habet formas. nam tum perpetua oratione docet, tum luculentis interrogationibus obſtetricis in morem multa è Socratis pectore de familia regenda, & bono patre familias exprimit. quorum ille ſe rudem, & quodammodo ieiunum eſſe putauerat.

Sic ergo Græci omni ingenii, & doctrinæ laude præſtantes. quid noſter Cicero? Hic uero Græcorum, quos admirabatur, ſtudia imitatus ad eorum ſimilitudinem & ipſe dialogos direxit ſuos, ut in aliis apertius docuerit, in aliis obſcurius. Apertam enim adhibuiſſe expoſitionem in partitionibus oratoriis uidetur. in quibus tanquam perfectus quidam dicendi artifex, atque magiſter ab auditore filio interrogatus de ſingulis facultatis oratoriæ partibus, paucis uerbis uoluntati eius rectiſſimæ obtemperat, hoc modo: Cicero filius: Quot in partes diſtribuen

da eſt omnis doctrina dicendi? Cicero pater: in tres. C. F. Cedo, quas? C. P. primum in ipſam uim oratoris, deinde in orationem, tum in quæſtionem. C. F. In quo eſt ipſa uis, in rebus, & uerbis. ſed & res, & uerba inuenienda ſunt, & collocanda, proprie autem in rebus inuenire, in uerbis eloqui dicitur. Quæ doctrina deinceps ſine ulla concertatione traditur. Etenim patris, eiuſdemque magiſtri Ciceronis auctoritas, & res ipſa, quæ diuiſionem quandam continet præceptorum, longiorem, aut obſcuriorem adhiberi orationem non patitur. In ſecundo autem, & tertio de oratore perpetua Antonius, Cæſar, & Craſſus oratione eandem diſputationem lectiſſimorum adoleſcentum uoluntate commoti, conficiunt, ſine ullo argumentorum, & rationum, quibus ea confirmetur, inſtructu, aut enim quæ dicũt, Græcorum rhetorum, unde ea mutuati ſunt, auctoritate defendunt, aut nouam aliquam conſuetudinem in dicendo ſuam exponunt, aut certe ſi qua in parte a Græcorum nobili diſciplina recedant, cur id faciant, rationes probabiles reddunt. Itaque omnis illa actio contentionis, & altercationis eſt expers. cum nemo ſit ex iis, quibus ea traduntur, qui aut ab eorum autoritate uelit diſcedere, aut ea, quæ præcipiuntur, audeat improbare. Eadem uero ratione legum in libris uſus eſt. in quibus primum legem a natura profectam eſſe oſtendit, tum leges ſcribit ad eam, quam inſtituerat, rempublicam accommodatas, eaſq. deinceps Attico, & Quincto fratre aſſentientibus ſuadet. in Bruto autem rogatus, ut quando

orato-

gerendis ſenectus abſtrahit? quibus? an iis], quæ iuuentute geruntur, & uiribus? Quibus uerbis concludit, ſeni, licet non ea gerere poſſit, quæ iuuenis, multa tamen alia agenda relinqui. alia enim ſuſcipi corporis uiribus, alia animi. corporis uires ſenibus imminutas, animi auctas. quanta autem ſenum conſilio gerantur in republica, oſtendit exemplo Maximi, Paulli, Fabricii, Curii, Coruncanii, Cæci. probat etiam ſimilitudine. Vt enim, inquit, qui in naui clauum tenet, nihil agere dici poteſt, quanquam per foros non curſet, nec malos ſcandat, nec ſentinam exhauriat, ſic de ſene dicendum eſſe. confirmat item ſui exemplo, qui ætate confectus, ſenatui quæ ſint agenda præſcribat, & conſilio, non manu remp. iuuet. Ita in ceteris. Neque uero aliter ſcriptus eſt ſermo de amicitia, niſi ut quanque de ea quæſtionem argumentis Lælius, ac rationibus comprobet. Quod autem faciunt oratores, ut remotiſſimo quoque a rei natura argumentorum loco maxime delectentur, idem in hoc genere dialogorum obſeruat Cicero. ut enim in quoque minimum eſt uirium, ita eo libentiſſime utitur, ab adiunctis, a ſimilibus, a diſſimilibus, a repugnantibus, a maiori, minori, & pari. præterea a teſtimoniis, & auctoritate. Atque hæc quidem expoſitionem continent. Illa uero prope ad inquiſitionis ſimilitudinem uidentur accedere, quæ ad Academicorum diſputandi, de qua ſupra dixi, conſuetudinem ſcripta ſunt. Cum propoſita quæſtione in utranque partem, quanquã perpetua oratione, diſſeritur, atque omni argumen

to-

torum apparatu utrinque acerrime decertatur, ut in Hortenſio, in quo philoſophia oppugnata ab Hortenſio defenditur a Cicerone in Academicis, in libris de finibus, de natura deorum, de diuinatione, de fato, in primo de oratore. in quibus omnibus, qui ſecũdo loco dicit, quæ ab altero ante allata ſunt, argumentis probabilibus, infirmare contendit. ita tamen, ut quæ ad ueritatem propenſior ſit oratio, non appareat. cuius rationis exemplis, ut notiſſimis, ſuperſedeo. Tuſculanæ autem diſputationes ſunt miſtæ. nam partim interpellata oratione res agitur, partim continenti, quarum illa ad refellendam auditoris ſententiam, hac ad ſuam cõſtituendam utitur. atque ea quidem inquiſitionis habet uim, hæc expoſitionis, illa concluſione, quæ pugnantia infert, urget, hæc ſyllogiſmo ex probabilibus, quod uult, concludit. Prioris hoc ſit exemplum. Fiebat, inquit, ita, ut cum is, qui audire uellet, dixiſſet, quid ſibi uideretur, tum ego contra dicerem. hæc eſt enim, ut ſcis, uetus, & Socratica ratio contra alterius opinionem diſſerendi. nam ita facillime, quod ueriſimillimum eſſet, inueniri poſſe, Socrates arbitrabatur. Sed quo commodius diſputationes explicentur, ſic eas exponam, quaſi agatur res, non quaſi narretur. ergo ita naſcetur exordium. Auditor. Malum mihi uidetur mors. Marcus. Iis ne, qui mortui ſunt, an iis, quibus moriendum eſt? A. Vtriſque. M. Eſt igitur miſerum, quoniam malum. A. Certe. uſque ad eum locum, quo illum pugnantia loqui conuincit. Poſterioris autem documenta

ſunt,

ſunt, quæ ſequuntur. Cum enim auditor continentem orationem ſe audire uelle dixiſſet, Geram tibi morem, inquit Marcus, & ea, quæ uis, ut potero, explicabo. qua oratione mortem malum non eſſe argumentis, & exemplis multis docet, quæ in hunc commentarium trãsferre ſuperuacaneum uiſum eſt. Atque hoc quidem modo, ſi in Platonem, & Xenophontem, & Tullium intuebimur, ſententiam eorum, qui in dialogis colloquuntur, ac diſſerunt, imitabimur. quod erat alterum ex iis, quæ nos exprimere imitando diximus oportere. Quod ſi quis fortaſſe erit, qui me parum multa ad eorum officium, qui in eiuſmodi diſputationibus quæſtionem ſiue poſcant, ſiue ponant, explicandum attuliſſe putauerit, is ſic habeat, me, cum eiuſmodi diſciplinam multis libris ab Ariſtotele accuratiſſime traditam, omnibus in promptu eſſe uiderem, inanem, atque alienam operam ſuſcepturum iudicaſſe; ſi quæ ille plurima eademque pulcherrima de diſſerendo præcepta reliquit, omnia ad hanc dialogorum doctrinam inſtituẽdam accommodarem. præſertim uero cum ab initio admonuerim, perfectam dialogorum laudem egregia ipſa dialecticorum in diſputando conſuetudine contineri.

Iam uero mores, (nam hi ſequuntur) non minori effingere cura conabimur, quàm ſententiam expreſſerimus. Mores autem definit Ariſtoteles in libro de arte poetarum neſcio quid, ex quo quale cuiuſque ſit conſilium, & electio extat, in iis præſertim, in quibus non eſt perſpicuum, appetant ne, an fugiãt.

ex quo effici addidit, moribus uacuas eſſe orationes illas, in quibus quidnam ſequatur ille, qui loquitur, aut abhorreat, non elucet. Itaque in tertio oratorio dixit, mathematicorum ſermones moribus eſſe nudos, quia conſilium, inſtitutumq́. non exprimăt. nam eoſdem & finis quoque, unde conſilii ratio declaratur, eſſe inanes, Socraticos uero non item. Quæret fortaſſe quiſpiam, cur in eorum tandem oratione, qui de grauiſſimis rebus ſumma inter ſe contentione decertent, ſuauitas iſta morum deſideretur. occurrit huic loco acute, ut mihi quidem uidetur, eximius dicendi magiſter Hermogenes, ut defeſſi, inquit, iam labore, atque itinere diſputationis pauliſper in hoc morato, ac feſtiuo ſermone, tanquam in opportuno aliquo diuerſorio requieſcant, ac nouum poſtea quæſtionis, atque altercationis laborem excipere prope integri poſſint. Vt enim comœdia ex ridiculis, & amaris, tragœdia ex miſerabilibus, & admirandis, ſympóſia ex ſeriis, iocoſisq́. rebus confuſa ſunt, ſic dialogum concertatorio, ac morato eſſe orationis genere temperandum, quo ubi curam aliquantum ab ipſa diſputationis contentione laxarint, ad cetera perſequenda erectiore, atque alacriore animo aggrediantur. probe uero. Etenim ſi uita noſtra uniuerſa, ut ſummi quoque philoſophi prodiderunt, ſomni, & uigiliæ, belli, & pacis, ocii, atque negocii uiciſſitudine uariatur; ſi item corpora plenitudine, ac uacuitate, animi labore, ac requiete ſeruantur, cur non eandem quoque uarietaté in hoc grauiſſimo diſputandi munere tueamur?

Mo-

Moratam autem hanc orationē maxime inferunt ii, inter quos eſt ipſa diſputatio inſtituta. Quod ipſum illuſtri maxime è Gorgia loco perſpici poteſt, in quò poſt multas quæſtiones Socrates demonſtraturus, ut inter ſe Gorgias contraria diceret, lenius cum eo ita egit: Non mihi uideris nunc conſentanea dicere iis, quæ ante de rhetorica expoſuiſti. uereòr tamen te redarguere, ne me arbitreris, non tam rei declarandæ, quàm refellendi tui gratia decertare. quòd ſi ex eorum numero es, quorum ego ſum, libenter ex te, quæ inſtitui, quæram. ſin minus, dimittam. Verum, ſi quorum ego ex numero ſim, quæras, reſpōdebo, ex iis, qui ſe facile redargui patiuntur, ſiquid falſi, ineptiue dicant. ſummo etiam coarguendi ſtudio detinentur, cum quid ab alio parum ad ueritatem apte dici audiunt, quibusq́. non minus reprehendi, quàm reprehendere gratum eſt. tanto enim id melius eſſe exiſtimo, quanto præſtantius eſt, maximo quodam liberari malo, quàm alios liberaſſe. nihil enim tam exitioſum eſſe hominibus arbitror, quàm opinionem falſam, in iis præſertim rebus, de quibus præſens eſt a nobis oratio inſtituta. Itaque ſi & te talem eſſe affirmas, age diſputemus. ſi uero dimittendum cenſes, dimittamus iam, cœtumq́. ſoluamus. Hoc modo Socrates acrem illam, & moleſtam inſtitutæ diſputationis contentionem morata hac, atque humanitatis plena oratione relaxauit. Cui Gorgias item apte, Dico, inquit, o Socrates, me quoque talem eſſe. ſed fortaſſe aliorum, qui adſunt, ratio eſt habenda. iandudum enim antequam

uos huc ueniretis, his multa tradideram: & nunc fortaſſe, ſi diſputare pergamus, longior mora trahetur. Quare uidendum eſt, ne his aliud quippiam facere cupientibus ſimus impedimento. Atque hoc quidem loco notandi quoque illorum mores ſunt, qui diſputationi ei intererant, quos præ ſe tulit Chæremon, & Callicles, cùm dixerũt, Chæremon quidem ita: Clamorem Gorgia, & Socrates eorum, qui huic diſputationi dare operam cupiunt, auditis: mihi certe nullum negocium ſit tanti, ut huic a uobis inſtituto ſermoni quidquam aliud anteponam. Callicles uero: Per Iouem ò Chærepon, ego quoque cum multis diſputationibus interfuerim, neſcio an unquam æque, ac nunc fuerim delectatus: ideoque etiam ſi diem totum differendo conſumpſerint, rem mihi gratiſſimam fecerint. Tum Socrates. Atqui ò Callicles, quod ad me attinet, nihil, modo uelit Gorgias, obſtiterit. Cui Gorgias: Turpe quidem ò Socrates poſthac mihi fuerit, ſi diſputationis onus recuſem, præſertim cum ab initio, de quo quiſque uellet, quærere iuſſerint. Quibus ſermonibus ex omni parte perfectis, ac relaxatis paullulum omnium animis, tum iterum ad contentionem, pugnamq́. deſcẽditur. Atque hunc quidem eundem locum prope incredibile eſt, quãto lepore, ac quanta uenuſtate adumbrauerit in dialogo illo de oratore clariſſimo Tullius, cum principũ, quorũ ſermones exprimebat, uirtus, ac dignitas nullum genus humanitatis, urbanitatisq́. reſpueret. Nam cum Craſſus, & Scæuola, & Antonius diu de definitio-

ne oratoris optime diſputaſſent. Hoc loco Sulpicius Inſperanti mihi, inquit, & Cottæ, ſed ualde optanti utrique noſtrum cecidit, ut in iſtum ſermonē Craſſe delaberemini. nobis enim huc uenientibus iucundum ſatis fore uidebatur, ſi cum uos de aliis rebus loqueremini, tamen nos ex ſermone ueſtro aliquid memoria dignum excipere poſſemus: ut uero penitus in eam ipſam totius huius uel ſtudii, uel artificii, uel facultatis diſputationem pene intimam perueniretis, uix optandum nobis uidebatur. Ego enim qui ab ineūte ætate incenſus eſſem ſtudio utriuſque ueſtrum, Craſſi uero etiam amore, cum ab eo nuſquam diſcederem, uerbum ex eo nunquam elicere potui de ui, ac ratione dicendi; cum & per me ipſum egiſſem, & per Druſum ſæpe tentaſſem. quo in genere tu Antoni (uere loquar) nunquam mihi percunctanti, aut quærenti aliquid defuiſti; & perſæpe me quæ ſoleres in dicendo obſeruare, docuiſti. Nūc, quoniam uterque ueſtrum patefecit earum rerum ipſarum aditum, quas quærimus: & quoniam princeps Craſſus eius ſermonis ordiendi fuit, date nobis hanc ueniam, ut ea, quæ ſentitis de omni genere dicendi ſubtiliter perſequamini. quod quidem ſi erit a uobis impetratum, magnam habebo Craſſe huic palæſtræ, & Tuſculano tuo gratiam, & longe Academiæ illi, ac Lycio tuum hoc ſuburbanum gymnaſium anteponam. Tum ille, immo uero, inquit, Sulpici rogemus Antoniū, qui & poteſt facere id, quod requiris, & conſueuit, ut te audio dicere. nam me quidē fateor ſemper a genere hoc toto ſermonis refugiſſe,

ſugiſſe, & tibi cupienti, atque inſtanti ſæpiſſime negaſſe, ut tute paullo ante dixiſti. quod ego non ſuperbia, neque inhumanitate faciebam, neque quo ſtudio rectiſſimo, atque optimo non obſequi uellē. præſertim cum te unum ex omnibus ad dicendum maxime natum, aptumq. cognoſſem, ſed mehercule iſtius diſputationis inſolentia, atque earum rerū, quæ quaſi traduntur in arte, inſcitia. Tum Cotta, quoniam id, quod difficillimum nobis uidebatur, ut omnino de his rebus Craſſe loquerere, aſſequuti ſumus, de reliquo iam noſtra culpa fuerit, ſi te, niſi omnia, quæ percunctati erimus, explicaris, dimiſerimus. De his, credo, rebus, inquit Craſſus, ut in cretionibus ſcribi ſolet, quibus ſciam, poteroque. Tū ille. nanque quod tu non poteris aut neſcies, quis noſtrum tam impudens eſt, qui ſe ſcire, aut poſſe poſtulet? Iam uero iſta conditione, dum mihi liceat negare poſſe, quod non potero, & fateri neſcire, quod neſciam, licet, inquit Craſſus, ueſtro arbitractu percunctemini. In his autem attendere licet, quanto primum Craſſi audiendi ſtudio Sulpicius ſit incenſus, & tamen maxime, ne ei moleſtus ſit, ſi quid ab eo quæſiuerit, uereatur. quanta humanitate Craſſus a ſe onus hoc diſputationis amoueat, quod ſe parum ad eiuſmodi contentionis genus aptum huius artis inſolentia dicat. quanta deinde comitate Cotta ſe Sulpicio ſocium petitionis, ac uoluntatis adiungat, ac Craſſum ipſum tandem, ut ſtudio ſuo ſequatur, impellat. quanta demum in omnibus manſuetudo, quanta ſuauitas morum, atque

ſer-

ſermonum eluceſcat. Neque uero ſolum, qui diſpu tant, ſed etiam qui diſputationi ipſi dant operam, moratæ huic orationi patefacere aditũ poſſunt, uel aſſentiendo, uel petendo, uel laudando, uel omnino eorum memoriam ſubleuando. Quarum rerum exempla aliquot proferentur, ne expers antiquæ au ctoritatis ſit iſta præceptio. Aſſentitur enim Socrates Timæo his uerbis. Scite loqueris o Timæe. Quare nos, ut iubes, agendum putamus. exordium quidem hoc orationis mirifice approbauimus. Sed age deinceps diſputationem perage. Petit autem Scæuola pro Sulpicio in primo de oratore. Quid eſt, inquit, Cotta, quid tacetis? nihil ne uobis in mentem uenit, quod præterea a Craſſo requiratis? immo id mehercule, inquit, ipſum attendo. tantus enim curſus uerborum fuit, & ſic euolauit oratio, ut eius uim, & incitationem aſpexerim, ueſtigia, ingreſſumq́. non uiderim. & poſt: Quin tu igitur facis idem, inquit Sceuola, quod faceres, ſi in aliquã domum plenam ornamẽtorum illam ueniſſes, ſi ea, ſepoſita, ut dicis, eſſent, tuq́. ualde ſpectandi cupidus eſſes, non dubitares rogare dominum, ut proferri iuberet, præſertim ſi eſſet familiaris. ſimiliter nunc petes a Craſſo, ut eam copiam ornamẽtorum ſuorum, quam uno in loco quaſi per tranſennam prætereuntes aſpeximus, in lucem proferat, & ſuo quidque loco collocet. Ego uero, inquit Cotta, a te peto Scæuola. me enim, & hunc Sulpicium impe dit pudor ab homine omnium grauiſſimo, qui genus huiuſmodi diſputationis ſemper contempſerit,

hæc

hæc quæ iſtis forſitan puerorum elementa uideantur, exquirere. Si tu hoc nobis da Scæuola, & perfice, ut Craſſus hæc, quæ coartauit, & peranguſte referſit in oratione ſua, dilatet, atque explicet, Ego mehercule, inquit Mucius, antea ueſtra hoc magis cauſſa uolebam, quàm mea. neque enim tantopere hanc a Craſſo diſputationem deſiderabam, quantopere eius in cauſſis oratione delector. nunc uero Craſſe mea quoque etiam cauſa rogo, ut, quoniam tantum habemus ocii, quantum iandiu nobis non contigit, ne grauere exædificare id opus, quod inſtituiſti. formam enim totius negocii opinione maiorem, melioremq. uideo, quam uehementer probo. quibus uerbis ſuauiſſimorum, iucundiſſimorumq. ſermonum ad reficiendos animos quædam prope tela contexitur. Laudat autem elegantiam doctrinæ, & humanitatis in Craſſo eodem in libro Sulpicius. O diem, inquit, Cotta nobis optatum; ut quid Craſſus ageret meditandi, aut dicēdi cauſſa, non modo uidere mihi, ſed ex eius ſcriptore, & lectore Diphilo ſuſpicari liceret, id ſpero nos eſſe adeptos, omniaq. iam ex ipſo, quæ diu cupimus, cognituros. Tum Craſſus. Atqui arbitror Sulpici, cum audieris, non tam te hæc admiraturum, quæ dixero, quàm exiſtimaturum, tum cum ea audire cupiebas, cauſſam, cur cuperes, non fuiſſe. nihil enim dicam reconditum, nihil expectatione ueſtra dignum, nihil aut inauditum uobis, aut cuiquam nouum. Quo loco erit proſpiciendum ei, qui moratum hoc genus orationis laudando intulerit, ne immodicis

eum,

eum, quem ornet, laudibus efferat, ne dum humanitatis laudem quærit, in aſſentatoris uitium delabatur. quo nullum turpius in homine ingenue, ac liberaliter educato reperiri poteſt. Poſtremo ſubleuādæ memoriæ inſigne illud ſit monumentū, quod ineſt in Legibus Ciceronis. ſic enim Atticus interpellat. Habeo iſta: tamen nunc de ſacris perpetuis, & de manium iure reſtat. M. O miram memoriam Pomponi tuam! at mihi iſta exciderant. Hic eſt autem locus, quem unum mirabiliter facetiæ condiūt, & ioci liberali, atque erudito homine digni. quibus tamen parce tanquam ſale, Socrate auctore, utemur, ne ſtudium, operamq́ꝫ in captando riſu ponere uideamur. Id quod uitabimus, ſi aliquo uerbo laceſſiti, ac prouocati, in eo tanquam in tranſlatione, ac ſimilitudine aliqua conſiſtentes peurbane iocabimur. Quale illud eſt in ſecundo de oratore. Quamobrem, inquit Antonius, ſi uos quoque idem exiſtimatis, non erit, ut opinor, iniqua partitio, ſi cum ego hunc oratorem, quem nunc fingo, ut inſtitui, crearo, aluero, confirmaro, tradam eum Craſſo & ueſtiendum, & ornādum. Tum Craſſus, Tu uero, inquit, Antoni perge, ut inſtituiſti. neque enim boni eſt, neque liberalis parentis, quem procrearit, & eduxerit, eum non & ueſtire, & ornare, præſertim cum te locupletem eſſe negare non poſſis. & illud: Et Antonius, perpauca quidem mihi reſtant, inquit; ſed tamen defeſſus iam labore, atque itinere diſputationis meæ requieſcam in Cæſaris ſermone, quaſi in aliquo peropportuno diuerſorio. Atqui, inquit Iulius, non nimium liberale hoſpitium meū

Q dices.

dices. nam te in uiam, ſimulac perpaullum guſtaris, extrudam, atque eiiciam. & illud Socratis, & Glauconis in quinto de republica, quo nihil poteſt eſſe feſtiuius: Hæc ſunt ò Glauco, & alia huius generis multa, quæ ego iandiu proſpiciens, timide ad legem de mulieribus, & filiis parandis, & educandis accedebam. Non hercle, inquit. non enim facilis eſt hic locus. Non ne dixi? at ita res habet, ſiquis ſiue in tenuem piſcinam, ſiue in altum pelagus inciderit, nihilo minus tamen natat, Sane. igitur natemus, atque ex hoc ſermone demus operam, ut emergamus, aut delphinem aliquem nos ſublaturum, aut occultam aliam affore ſalutis uiam ſperemus. & eiuſmodi alia, quæ plurima incredibilis illa ad omnia tum Platonici, tum Tulliani ingenii facultas, & copia ſuppeditare quærenti nullo negotio poteſt. Quæ quidem facile quiſque notare per ſe poterit, qui ſtudium ſuum ad eorum dialogorum obſeruationem, notationemq́. contulerit. mihi quidem, quãquam grauioribus publici in Academia Patauina muneris curis impedito, hæc pauca occurrerunt, quæ breuiter litteris, ac memoriæ proderentur.

Patauii, M D LXII.

*Errata grauiora hoc modo corrigenda.*

| | | |
|---|---|---|
| 1. a. 25 | αὐτοπρόσωπω συγγράματα | αὐτοπρόσωπα συγγράμματα |
| 11. a. 8 | artes offenderentur | aures offenderentur |
| 13 | ex Xenarchi | et Xenarchi |
| 24. b. 22 | ſin autem loquentur | ſin autem loquemur |
| 36. b. 1 | caueatur neceſſe eſt | caueatue neceſſe eſt |
| 47. a. 5 | liber uertere | libet uertere |
| 48. a. 13 | dictionem approbaſſe | dictionem non approbaſſe |
| 54. b. 21 | quærere iuſſerine | quærere iuſſerim |
| 55. b. 29 | ſtudio ſuo ſequatur | ſtudio ſuo obſequatur |

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

## Auctores, quorum loca aut recitantur, aut declarantur, aut conſiderantur.


AESCHINES *dialogos ſcripſit.* 7.b

*Alexamenus Teius dialogos ſcripſit.* 7.b

*Alexander in Topica.* 5.b. 6.a. *in Elenchos.* 47.b

*Ammonius in Categorias Ariſtote.* 1.a. 5.b

*Antiſthenes dialogos ſcripſit.* 7.b

*Ariſtippus dialogos ſcripſit.* 7.b

*Ariſtoteles in libris de demonſtratione.* 5.a. b

*in Topicis.* 5.a

*in Elenchis.* 47.b

*in libris de arte rhetorica.* 8.a. 37.b 53.b

*in libro de arte poetica.* 3.b. 9.b 10.b. 36.b. 37.a

*in Nicomachiis.* 6.b. 19.a. 40.a

*in Eudemiis.* 19.a

*in Politicis.* 16.a

*in libris de animo.* 6.b

*Ariſtotelis libri tres de Philoſophia qui ſint.* 6.b

*Ariſtotelis ſcripta acroamatica, exoterica, encyclia, & ſyntagmatica quæ ſint.* 5.b. 6.a.b

*Ariſtoteles uſus eſt proœmio in exotericis.* 6.b

*Ariſtotelis mos in diſputando.* 9.b

*Ariſtotelis de Platone iudiciū.* 16.a

*Ariſtoteles dialogos ſcripſit.* 7.b. 5.b

*Ariſtoteles ſcripſit dialogum de animo nomine Eudemum.* 6.b

*Ariſtoteles quo ſtylo epiſtolas, & dialogos ſcripſerit.* 14.b

*Ariſtoteles in dialogis ſubito rem aggrediebatur.* 29.b

*Ariſtoteles in dialogis ſibi ſermonis principatum aſciſcebat.* 24.b

*Ariſtotelis dialogi inter exoterica eius ſcripta referendi.* 7.a

*Artemonis ſententia de ſtylo dialogi.* 14.a

*Athenæus libro* XI. 7.a. 11.b

*Auguſtinus in libris contra Academicos.* 40.b

*Baſilius ad Diodorum.* 25.a

*Callicratidæ dictum.* 19.a

*Cebes dialogum ſcripſit.* 7.b

*Cicero in epiſtolis ad Atticum.* 6.b. 11.b. 22.a. 23.b. 24.b. 25.a.

*ad Q. fratrem.* 24.b. 25.a

*in oratione pro Plancio.* 27.a

*pro Sextio.* 20.a

*pro Cælio.* 2.b

*pro Milone.* 2.b

*contra M. Calidium.* 20.a

*de inuentione.* 44.b

*de oratore.* 1.b. 3.a.b. 19.a. 22.b. 23.a. 26.a. 27.b. 30.b. 24.a. 24.b 35.a. 32.b. 52.b. 54.b. 55.a. 57.b 56.a. 59.a

*Oratore.* 19.a.b

*Bruto.* 31.a. 25.a. 51.a

*Partitionibus.* 30.a. 50.b

*Hortenſio.* 52.b

*Lucullo.* 22.b

*Academicis.* 22.a. 31.b. 35.a. 40.b 52.b

*De finibus.* 5.b. 24.a. 25.a. 52.b

*Tuſculanis.* 17.a. 30.a. 52.b

*De natura deorum.* 6.b. 35.a. 52.b

*De diuinatione.* 25.a. 35.a. 51.b
*De fato.* 52.b
*De republica.* 23.a. 25.b
*De legibus.* 25.a. 35.a. 32.a. 51.a
*De officiis.* 19.a
*Lælio.* 11.b. 17.a. 21.a. 31.a. 35.a 52.a
*Catone.* 11.b. 21.a. 22.a. 24.a. 31.a. 51.b
*Cicero quales dialogos ſcripſerit.* 14. 15. 8.a. 50.b
*Ciceronis de oratore dialogus qualis.* 17.b
*Ciceronis oratio in dialogis qualis.* 16.b. 17.a
*Ciceronis argumẽtatio in dialogis qualis.* 52.a
*Cicero quales perſonas in dialogis induxerit.* 27.a
*Cicero quibus diebus, & locis dialogos habitos induxerit.* 27.a.b
*Cicero principium partitionum ſumpſit e principio Theagis.* 30.a. locum Lælii ex Theæteto. 30.a
*Cicero de Platone iudicauit.* 16.a
*Cicero non laudatus.* 8.b
*Cicero maxime decorum conſeruauit.* 33.b
*Crito dialogos ſcripſit.* 7.b
*Demetrij Phalerei de Platone iudicium.* 15.b
*Demetrius de interpretatione.* 14.a
*Dionyſii de Platone iudicium.* 15.a
*Empedocles philoſophus, non poeta.* 2.a
*Euclides dialogos ſcripſit.* 7.b
*Euſtratius in Ethica Ariſt.* 5.b. 6.a
*Fauorinus.* 7.a. 40.a
*Galenus de decretis Hipp. & Platonis.* 40. 42.b
*de optimo genere docendi.* 40.
*Gellius.* 5.b
*Glauco dialogos ſcripſit.* 7.b
*Heraclides dialogos ſcripſit.* 7.b. 24.b
*Hermogenes in libro de grauitate.* 36.b. 53.b
*Homeri poeſis qualis.* 3.a
*Laertius.* 6.b. 7.a. 9.b. 16.b. 44.a
*Lucanus defenſus, & reprehenſus.* 3.b. 4.a
*Lucianus in Iudiciis.* 7.a. 13.a.b. 12.b
*Prometheus es.* 12.b
*Luciani epiſtolæ quales.* 4.a
*Lucianus corrupit antiquum dialogum.* 12.b. 13.b
*Lucretius philoſophus potius, quam poeta.* 2.a
*Macrobius.* 18.b. 21.b
*Nicias Nicæenſis.* 7.a
*Ouidij epiſtolæ quales.* 4.a
*Olympiodorus in Alcibiadem Platonis.* 16.a
*in Gorgiam.* 36.a
*Phædo dialogos ſcripſit.* 7.b
*Philoponus in libros Ariſtotelis de animo.* 6.b
*Plato in Gorgia.* 17.b. 27.b. 36.a 48.a.b. 47.b. 54.a
*in Politia.* 1.b. 2.a.b. 3.a. 10.b. 16.a. 17.b. 18.a. 32.a. 33.b. 25.b 36.a. 28.b. 50.a
*in Alcibiade.* 45.b
*in Theage.* 28.b. 45.b
*in Lyſide.* 28.b. 45.b
*in Eutyphrone.* 28.b. 31.b
*in Phædro.* 17.b. 31.b. 36.a

in Parmenide. 21.b
in Legibus. 31.a
in Theeteto. 11.b. 17.b. 43.a. 48.a
in Menone. 29.b
in Cratylo. 28.a. 29.b
in Minoe. 29.b
in Protagora. 4.b. 21.b. 25.b. 47.b
in Timæo. 21.b. 32.a. 40.a. 41.a. 42.a. 56.a
in Phædone. 17.b. 22.b. 35.b. 41.a
in Apologia. 41.a
Platonis Lyſis, Protagoras, Politia quales. 17.b
Plato formam dialogorum abſoluit. 7.a.b. quibus in locis dialogos habitos finxerit. 27.b. quo ſtylo in dialogis uſus ſit. 4.a. 16.a. an decori ignarus fuerit. 28.b. 29.a. in dialogis exordiendis mire feſtiuus. 29.b. de loco, & tempore dialogis idoneo non laborauit. 27.b. locos delegit, qui cum re cognati eſſent. 29.a. qua ratione uſus ſit in perſonis inducendis. 25.a. ubique Socratem expreſſit. 25.a. Sophiſtis infeſtus. 47.a. quomodo ſophiſtas inducat. 25.a. ſummus imitator. 10.b. 11.a
Platonis oratio qualis. 14.b. 15.a
Platonis oratio dithyrambica. 16.a
Platonicæ orationis genera tria. 3.a
Platonicorum dialogorũ genera tria. 40.b
Platonis uitia in dialogis. 15.b
Platonis dialogi quales. 40. & deinceps.
Plato ut ineptus a Cicerone taxatus. 28.b. contra Ciceronem defenſus. 28.b. 29.a
Platonis dialogi ficti. 11.b. 12.a
Plato reprehenſus. 21.b. defenſus. 23.a
Platonis Gorgiæ obſcurum argumentum. 36.a
Platonis dialogus primus Phædrus. 16.b
Plato inuidia flagrauit Gorgiæ. 47.a
Plato non utitur propoſitione ſæpe in dialogo. 35.b
Apud Platonem quæ perſonæ ferant ſermonis principatum. 24.b
De Platone iudicium Ariſtotelis. 16.a. Baſilij. 25.a. Ciceronis. 16.a. Demetrij Phalerei. 15.b. Dionyſii. 15.a
Plutarchus in Alexandro. 5.b. 6.a. in Sympoſiacis. 11.a. in quæſtionibus Platonicis. 43.b. 44.a
Proculus in Cratylum. 11.a. in Politiam. 3.a. 18.b
Silius reprehenſus, & defenſus. 3.b. 4.a
Simmias dialogos ſcripſit. 7.b
Simo dialogos ſcripſit cerdonicos. 7.b
Simplicius in Categorias. 1.a. in libros de cœlo. 6.b. de animo. 6.b
Socratici dialogi qui. 10.b
Socratis auditores omnes dialogum ſcripſerunt. 7.b
Socrates obſtetrici ſimilis. 43.a.b.
quomodo ſophiſtas oppugnarit. 47.b
cur interrogatione delectatus. 47.b
inquiſitione duplici delectatus. 42.a
a Platone ad diſputationem de moribus tantum aſcitus. 23.b. quomodo adoleſcentes erudierit. 42.a.b.
ubique exprimitur apud Platonem.

17.b. 25.a
Sophronis mimi. 7.b
Soterio. 7.a
Stilpo dialogos ſcripſit. 7.b
Suidas. 10.b
Timæus ad diſputationem de natura uocatus a Platone. 24.a
Theophraſtus dialogos ſcripſit. 7.b
Theophraſtus in dialogis ſubito rem aggrediebatur. 29.b
Virgilij Aeneis. 3.b
Xenophon dialogos ſcripſit. 7.b
Xenophontis dialogi quales. 50.a
Xenophon in œconomico. 22.a. 30.a 35.b. 43.a. 50.a
Zeno Eleates dialogum inuenit. 7.a.b

## Rerum memorabilium index.

ACADEMICORVM ratio quæ. 40. a. b
Acroamatica ſcripta Ariſt. quæ. 5.b 6.a. b
Αὐτοπρόσωπα ſcripta quæ. 1.a
Contentio dialogi quæ. 18.a
Decorum quid. 19.a. triplex. 19.a.b 20.a. in dialogo conſideratur. 18.a
Dialectica quid. 12.b. eius materia. 43.a. officia. 42.b
Dialecticus a philoſopho quid differat. 38.b
Dialogi materia quæ. 13.a. definitio. 9.10. antiqua definitio imperfecta. 9.b. genus. 9.b. 10.a.b. differétiæ. 10.a. 12.a. 14.a
Dialogus ſermoni quotidiano ſimilis. 32.a
Dialogi inueniendi quæ cauſſæ philoſophis. 1.a. 4.b
Dialogi in ſcena recitati. 11.a
Dialogorũ initia unde ſumenda. 29.a
Dialogi principium inapparatum. 29. 30.
Dialogi principium apparatum unde. 30.b
Dialogi propoſitio qualis. 34.b. mores. 53.a.b. partes. 17.b. germana perſona. 12.b
Dialogo tentatiuo, obſtetricio, expoſitiuo quæ argume ntatio conueniat. 47. 44. 41. 42. quomodo facetiæ conueniant. 57.a.b
Dialogus decorum, & ueriſimile ſpectat. 18.a. philoſophiæ filius, uel potius parens. 7.a
Dialogus cur dictus. 12.b. a dialectica nomen habet. 7.a. ornatior, quàm dialecticorum ratio. 14.b. quos imitetur. 12.b. imitatio philoſophica. 4.a. a Luciano deprauatus. 12.b. obſtetricius. 42.b. expoſitiuus. 40.b. inquiſitiuus 46. 41. quam argumentationem poſtulet. 40.b. aut confirmationem continet, aut refutationem. 37.b. trium artium ope eget. 8. 9. quo ſtylo ſcribendus. 14.a. à quibus primum ſcriptus, perfectus, illuſtratus. 7.a. b
Dialogi perſonarum conſideratio. lege Perſonæ.
Dialogi Platonici quales, Ciceronis, Xenophontis. 40. 50. 13.
Dialogi Platonici trium generum. 40.b
Dialogi Ariſto. inter exoterica eius ſcripta referendi. 7.a
διαλογικὰ ſcripta. 1.a. 5.a.

*Diſputatio quid.* 12.a
*Diſputandi ratio duplex.* 5.a
*Dithyrambi carent imitatione.* 3.a
*Dithyrambica oratio Platonis.* 16.a
*Εγκύκλια ſcripta Ariſtotelis quæ.* 6.b
*Epici poetæ quales.* 3.b
*Epici ut differant ab hiſtoricis.* 3.b
*Epicorum epiſodia.* 3.b
*Epiſtolæ quo modo imitationem contineant.* 3.a. 4.a
*Epopœia uerſu, et proſa ſcribitur.* 11.a
*Error unde oriatur.* 38.a
*Expoſitiuus dialogus quis.* 40.b. *quã argumentationem poſtulet.* 41.a
*Εξωτερικὰ ſcripta Ariſtotelis quæ.* 5.b 6.a. *dialogos eius continent.* 7.a
*Exoterici libri qui ſint, non intellectum.* 6.a
*Facetiæ in dialogis quomodo adhibendæ.* 57.a. b
*Fides unde fiat.* 39.b. *quo inſtrumento.* 39.a.b. *quarum rerum ſit.* 39.a *anguſtior quàm opinio.* 39.b
*Fides oratoria quæ.* 39.a
*Hiſtoria non eſt ſubijcienda rhetoricæ.* 8.b
*Hiſtorici, et oratoris differentiæ.* 8.b
*Hiſtorici, & epici differentiæ.* 3.b
*Hiſtorici imitentur nec ne.* 2.b. 3.a
*Imitari quid ſit.* 1.b. *quot modis dicatur.* 1.b
*Imitatio quorum ſit.* 12.a. *quot modi ſint.* 17.a. *non philoſophorum, ſed poetarum.* 2.a
*Imitatio philoſophica dialogus.* 4.a. *an ſit in orationibus, epiſtolis, & hiſtorijs.* 4.a. b
*Imitationem habentia ſcripta.* 3.b
*Imitatione tria exprimuntur.* 36.b
*Inductionis genera.* 44.45
*Inductio telum cõtra ſophiſtas.* 48.a
*Inductio qualis, & cui generi conueniat.* 5.a
*Ineptus quis.* 19.a. 27.b
*Inquiſitio duplex in dialogo.* 41.a
*utraque delectatus Socrates.* 42.a
*Interrogatio qualis.* 47.b
*Interrogatione, & reſponſione multa inueſtigari.* 4.b
*Inuentio fit duobus modis.* 4.b
*Loci ſignificatio facienda in præparatione dialogi.* 26.a
*Morata oratio quot modis inducatur.* 56.a
*Morata oratio dialogo inſerenda.* 36.b
*Mores quid.* 53.a
*Mores in dialogo ut exprimantur.* 53.a
*Mores cur in dialogo.* 53.b
*In Moribus quattuor ſpectãtur.* 21.a
*Obſtetricius dialogus.* 42.b
*Obſtetricio dialogo quæ argumentatio conueniat.* 44.a
*Opinio unde.* 38.39
*Opinabilia quæ.* 38.39
*Opinio quid a ſcientia differat.* 38.b
*quo inſtrumento fiat.* 38.39. *opinio latior eſt, quàm fides.* 39.b
*Oratores quomodo imitẽtur.* 2.a.4.a
*Oratoris, & hiſtorici differentiæ.* 8.b
*Perſonæ æquales in dialogo inducendæ.* 11.b
*Perſonarum ratio habenda in dialogis.* 20.b. 21.22.23
*Perſona ſua an tacens inducenda.* 24.b

*Perſonæ an uiuentes, an mortuæ inducantur, uidendum.* 20.b
*Perſonæ aduerſantes nobis quales fingendæ.* 25.a
*Perſuaſibilia quæ.* 39.b
*Philoſophi an imitentur.* 2.a
*Philoſophica imitatio dialogus.* 4.a
*Philoſophus a dialectico quid differat.* 38.b
*Poetæ epici quales.* 3.b
*Poetarum eſt imitatio, non poetarum.* 2.a
*Præparatio dialogi quæ.* 17.b
*Propoſitio dialogi quid.* 34.a
*Propoſitio dialogi morata debet eſſe.* 36.a.
*Propoſitionis dialogi multæ formæ.* 36.a
*Scientia quo modo fiat.* 39.a. *quid ab opinione differat.* 38.b
*Scientiæ inſtrumenta.* 38.b
*Scientiæ ratio unde.* 39.a
*Scripta antiquorum cum imitatione, et ſine ea.* 1.a
*Sententia quid ſit, et quot modos dicatur.* 37.a.b
*Sententia in dialogo exprimitur.* 36.b
*Sophiſtæ quales.* 38.b. 47.a. *quo modo oppugrati a Socrate.* 47.48.50.
*Συνταγματικὰ ſcripta Ariſt. quæ.* 6.b
*Syllogiſmus qualis, & cui generi conueniat.* 5.a
*Syllogiſmi ex neceſſarijs, & probabilibus cui generi conueniant.* 5.a
*Temporis ſignificatio facienda in præparatione dialogi.* 26.a
*Tentatiuus dialogus quid, & quam argumentationem poſtulet.* 47.a
*Tragœdiæ definitio.* 10.a
*Veriſimilis duo genera.* 18.b.
*Veriſimile in dialogo conſideratur.* 18.a
*Veriſimile ex loco, & tempore quærendum in dialogo.* 26.a.b. 29.a.

*FINIS.*